

סוגיות נבחרות במשפט התעבורה
ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

עלון בית הכנסת: "מורשת עדי"

בעריכת עו"ד אילן צ'בולבה

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

אקדמות מלין

מפעל עלון בית הכנסת: "מורשת עדי" הינו פרי רעיונו, יצירתו, עיבודו ועריכתו של עו"ד אילן צ'בולבה, מנאמני בית הכנסת, הי"ו. בעלון זה חברנו היקר אילן, פורס בפנינו מדי שבוע בשבוע צוהר מחכים בנושאים מגוונים מפרשת השבוע ומאירועים היסטוריים שקרו בתולדות עם ישראל בתקופות מקבילות.

הכללתו של העלון באתר זה, בהסכמתו של עורך העלון, עו"ד אילן צ'בולבה, מוסיפה ערך בל יסולא בפז ומעשירה את הקורא בידע רחב בנושאים מגוונים והכל מתוך עשייה מבורכת לטובת כל מי שירצה להרחיב את ידיעותיו בתולדות עם ישראל בארצו.

שיטת העריכה. העלונים השבועיים ייקובצו לקבצים חודשיים, כך שכל קובץ יכלול ארבעה עלונים מידי חודש בחודשו.

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 690 פרשת נשא ה בסיון תשפ"ב 4 יוני 2022
לע"נ יצחק בן מרגלית, נלב"ע כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א באדר ב, ז"ל, תנצב"ה
לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב,

וְחַג שְׁבַעַת תַּעֲשֶׂה לָךְ בְּפוּרֵי קָצִיר חֲטִיִּם וְחַג הָאָסִיף תִּקְוֶפֶת הַשָּׁנָה.

כניסת שבת: 1914 צאת שבת: 2026 צאת החג: 2027

השבוע בדברי הימים

ה סיון ה'תש"ח – ה'תרנ"ו – נוסדה המושבה מטולה שהייתה אז המושבה היהודית הצפונית ביותר בארץ ישראל והודות לה נכלל שטחו של הגליל העליון בשטח המנדט הבריטי תש"ח נפטר הרב **ישעיהו שפירא** (ה"אדמו"ר החלוץ" הרחבה תש"ט). ה'תשמ"א – מבצע אופרה: חיל האוויר הישראלי מפציץ את הכור הגרעיני אוסירק בעיראק ה'תשפ"א – האסון בבית הכנסת בגבעת זאב - שני הרוגים ומעל 200 פצועים בליל חג השבועות, עקב קריסת טריבונה בבית כנסת של חסידות קרלין סטולין בגבעת זאב

ז סיון -ביתמ"ח - **מעמד הר סיני בו קיבל עם-ישראל את התורה ב'תתקכ"ד** – נפטר דוד מלך ישראל (על-פי המסורת זהו גם יום הולדתו שבעים שנה קודם). ה'תקנ"ד – נפטר הבעל שם טוב (רבי ישראל בן אליעזר), מייסד החסידות (הרחבה תשע"ט). ה'תש"ח – נפטר הרב אברהם מרדכי אלטר, האדמו"ר השלישי בשושלת גור, זצ"ל (בעל האמרי אמת) ה'תש"א - הפרהוד - פרעות ביהודי בגדד, 179 יהודים נרצחו (הרחבה תשס"ט)

ז סיון -ביתמ"ח - מתן תורה בו קיבלו בני ישראל את התורה לפי דעת רבי יוסי. גם ביום זה אפשר היה, בזמן שבית המקדש היה קיים, להקריב שלמי חגיגה של חג השבועות למי שלא הקריב ביום החג עצמו. קורבנות "עולת ראייה" של חג השבועות שאי אפשר היה להקריבם ביום החג עצמו מפני שהוא יום טוב, היו מוקרבים לכתחילה היום, לכן נקרא יום זה "יום טבוח" בארץ ישראל - אסרו חג של שבועות, ובו חוץ לארץ - יום טוב שני של שבועות מועד חג השבועות בזמן שהחודשים קודשו על פי הראייה, בשנים בהם גם ניסן וגם אייר היו חודשים חסרים (אין אומרים תחנון). ע"פ המסורת יום פטירת הנביא הושע בן בארי. ה'תשס"א – נרצח גלעד זר, הי"ד, קב"ט מועצה אזורית שומרון, תושב איתמר, בעת מילוי תפקידו בידי מחבלים חמושים חברי גדודי אל אקצה ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

ח סיון (ועד יב בסיון) בזמן בית המקדש, היו עולי הרגלים שטרם הספיקו להביא את עולת ראייה ושלמי חגיגה של חג השבועות, יכולים עדיין להקריב קורבנות אלו ולאכול משלמי החגיגה (לפי דעת בית הלל) מפני שימים אלה הינם ימי שמחה, לכן נוהגים בימינו שלא לומר בהם תחנון (למעט האשכנזים בחוץ לארץ) ה'תרס"ז – נפטר הרב שמואל הומינר, מבוני השכונות הראשונות בירושלים מחוץ לחומת העיר העתיקה. (הרחבה תשס"ט). ה'תרצ"ה – נפטר שמריהו לוי, מנהיג ציוני. תש"י - הגרמנים כובשים את פריז. הרחבה בענין הפלמ"ח בלבנון בעלון תשס"ט. ה'תש"ל – נפטר ישראל ברזילי, שר וחבר כנסת מטעם מפ"ם. ה'תשנ"ו – נפטרה חייקה גרוסמן, לוחמת ופרטיזנית ופוליטיקאית ישראלית

ס סיון (ועד יב בסיון) בזמן בית המקדש, היו עולי הרגלים שטרם הספיקו להביא את עולת ראייה ושלמי חגיגה של חג השבועות, יכולים עדיין להקריב קורבנות אלו ולאכול משלמי החגיגה (לפי דעת בית הלל) מפני שימים אלה הינם ימי שמחה, לכן נוהגים בימינו שלא לומר בהם תחנון (למעט האשכנזים בחוץ לארץ). ה'תקצ"ט – נפטר רבי ישראל בן שמואל אשכנזי משקלוב, זצ"ל, תלמיד הגר"א, ממנהיגי עליית תלמידי הגר"א לארץ ישראל (הרחבה תשע"ז ותש"ע) ה'תרצ"ט – נפטר הראשון לציון הרב יעקב מאיר זצ"ל. ה'תרצ"ט - הרב יעקב חיים סופר, מחבר כף החיים זצ"ל. תשכ"ז - עשרה ימים לאחר שחרורו - משה דיין מוסר את מפתחותיו הר הבית לואקף המוסלמי.

י סיון (ועד יב בסיון) ה'תרפ"ה - נפתח "בית הנכות הלאומי בצלאל" בירושלים בהנהלתם של בוריס ש"ץ ומרדכי נרקיס. ה'תרפ"ו - מופע הבכורה של תיאטרון האהל נערך בתל אביב. ה'תשל"ד - ישראל וסוריה חותמות על הסכם הפרדת כוחות לאחר מלחמת יום הכיפורים. ה'תשנ"ח – נפטר הרב ישעיהו משורר, דיין, אב"ד בבית הדין הרבני בפתח תקווה וחבר בית הדין הרבני הגדול.

יא סיון (ועד יב בסיון) ה'תרפ"ד - נוסדה בני ברק. ה'תרע"ב - ייסוד אגודת ישראל בקטוביץ. ה'תש"ן - 30 יהודים נרצחו בטבח מאקו (הרחבה תש"ף) ה'תשנ"א - מתחיל מבצע שלמה להעלאת יהודי אתיופיה לארץ. המבצע מסתיים למחרת. ה'תשס"א - 21 הרוגים בפיגוע בדולפינריום בתל אביב. ה'תשס"ג - 17 הרוגים בפיגוע התאבדות בקו 14 בירושלים

נשא - מי יודע ?

<https://teman.org.il/content/9900>

פרשת נשא

1. פרשת נשא היא הגדולה שבפרשיות התורה וכוללת ---- פסוקים, בדומה לפרק ---- שבתהלים, וכן מסכת בבא ---- , בעלת ---- דפים - הגדולה ביותר בתלמוד.
2. ד' כ"ה - איזו מלה חדרה לעברית בעקבות תרגומו של אונקלוס למלה 'תחשי'?
3. רש"י די מ"ז - "עבודת עבודה" - כיצד היו הלויים מנעימים לכהונים את עבודתם?
4. ה' ב' - "טמא לנפש" - רש"י לומד מתוך התרגום שהוא נטמא ע"י ----.
5. ה' ו' ז' - "והתודו את חטאתם" - הפס' פותח ב"איש או

ובהכנות לנסיעה מהר סיני אל ארץ ישראל, המשך העיסוק בשבט לוי: תפקידי משפחות בני גרשון ובני מררי ומניינם, החובה לשלח טמאים מחוץ למחנה, פרטים של דיני מעילה, פרשת סוטה, פרשת נזיר, הציווי על ברכת כהנים, קורבנות הנשיאים: תרומות נשיאי השבטים לרגל סיום הקמת המשכן. **הפטרת נשא** היא בספר שופטים, פרק י"ג פסוקים ב-כה (התימנים מסיימים בפסוק כד). על רקע דיני נזירות המפורטים בפרשה, מסופר על הולדת שמשון הגיבור, שלפי ציווי מלאך ה' היה נזיר מבטן אימו

ביכורי קציר חיטים

הרב עדין אבן ישראל (שטיינלץ) זצ"ל <https://www.veshiva.org.il/midrash/351>

כל חגי ישראל החשובים - שלושת הרגלים, יש להם משמעות כפולה - כחגי טבע וכמועדים היסטוריים. חג הפסח הוא חג האביב וגם חג יציאת מצרים; חג השבועות הוא זמן מתן תורה, כשם שהוא יום הביכורים, ביכורי קציר חיטים, וסוכות - חג האסיף, נעשה גם זכר לסוכות בהן ישבו אבותינו בשעת הנדודים ביציאת מצרים. המשמעות הכפולה הזו של החגים, מופיעה במקרא תמיד כאחת, בלא שתהיה חציצה של דעות מבדילה בין צד אחד של החג ובין צדו האחר. שתי המשמעויות הללו נמצאות תדיר באותם הפסוקים עצמם, באותו דיבור. אכן, במרוצת הדורות היו תמיד גורמים אשר מפני סיבות שונות - מחמת הזמן או נסיבות החיים, נטו להדגיש צד אחד, עד להעלמתו המוחלטת של הצד האחר. לא יפלא כי במשך שנות הגולה הרבות, כאשר הקשר הממשי של יהודים אל הטבע והחקלאות היה רופף ביותר, הודגש ביתר-שאת היסוד הרוחני-היסטורי של החגים. שלשת הרגלים נעשו כמעט רק מועדי זכרון היסטוריים, בלא כל קשר אל מציאות ארצית. לעומת-זאת, שיבת עם ישראל לארצו, עם המחאה האנטי-גלותית שהיתה קשורה בה, ועם היסטוריוסופיה של בוסר שנלוותה עמה, כל אלה גרמו לנטיה להפוך את שלושת הרגלים לחגי טבע בלבד. כך קרה שלעיתים אָבְדו החגים לא רק את משמעותם ההיסטורית, אלא גם את ערכם היהודי ספציפי, והפכו להיות מועדים פסאודו-פאגאניים (=דמוי-אליליים), או חיקויים לאומניים למסורות דתיות (כגון "הבאת הבכורים" לקרן הקיימת, שבה נעשתה המרה רבת משמעות של הקב"ה בישוב היהודי). מכל מקום, כל הפרדה בין שתי המשמעויות, לכל כיוון שהוא, הרי היא במהותה סימפטום לבעיה מעמיקה יותר בחיים היהודיים - לאיבודו של שיווי-המשקל הרוחני בין הצדדים השונים של ההווה, כאשר השילוב המצוי בהרמוניה במקרא מתערער בתקופה אחרת. אשר על-כן, היחס בין שתי המשמעויות ושני הפנים של שלשת הרגלים, איננו יחס חיצוני-מקרי בלבד, אלא ביטוי לתפיסה אחדותית של המציאות. לפיכך, יש טעם להבין כל אחד מצדיהם, מתוך ההארה הנובעת מן הצד השני, ועל-ידי כך אפשר לקבל תמונה שלמה של מהות החג. חג השבועות קרוי במקורות בכמה שמות. מצד אחד הוא מכונה "זמן מתן תורתנו" ומצד שני - "חג הבכורים" (על שום שביום זה מביאים את בכורי קציר החטים לבית המקדש. הקישור המקובל של יום זה עם הבאת ה"בכורים", אינו אלא תוצאה של שוויון השם, ואין לו בסיס מוצק). עם זאת, שמו הראשי של החג הוא "שבועות" (או בלשון חכמים, בשינוי שם שאין עמו שינוי משמעות - "עצרת") לאמור: חג זה הוא השלמה לחג הפסח, כאשר שבעה שבועות לאחר הפסח, חוגגים את חג השבועות. אם להשתמש בביטוי המאוחר יותר: חג השבועות הוא יום העצרת, שהיה ראוי להיות בסופו של חג הפסח. מבחינת תכנם של חגים אלה - שניהם חגי ראשית היבול, כאשר לאחר גייעותיה וסכנותיה של השנה החקלאית, מגיעים אל הימים בהם אפשר כבר להנות מיבולי השנה. בחג האביב כפשוטו - השעורה החדשה, ואילו בחג השבועות מציינים את זמן בכורי קציר החטים. בשני החגים יש, אפוא, מהות ותוכן יסודי אחד: אלה הם חגי הודאה, על שהגענו לראות את תוצאותיהן של ההכנות והעמל של הזמן שעבר למן ראשית השנה. (חג האביב איננו, כמובן, חג "הטבע המתעורר" - שהרי זהו דימוי שיש לו מקום רק במציאות של אירופה, שבה החורף הוא זמן תרדמה, כמעט מוות לצמחיה, ולא בנוף ובאקלים של ארץ ישראל). שני החגים הם המשך אחד, המתחיל בפסח ומסתיים בשבועות, ויש בהם גם קו עליה מסוים. בחג האביב, בו חוגגים את יבול השעורה הראשון, אין השמחה שלימה עדיין, שהרי לאמיתו של דבר השעורה איננה מאכל אדם. אף-על-פי שניתן לאכול פת העשוי לחם שעורים, הרי זו פתם של העניים שבעניים, פת הנאכלת בזמני רעב ומצוקה מלי"ב ז, יחזקאל ד יב, אך בדרך-כלל "השעורים והתבן לסוסים ולרכש" מלי"א ח ו מסופר על כך במרא "יוחנן חקוקה נפק לקרייתא, כי אתא אמרו ליה: חטינן נעשו יפות! אמר להם: שעורים נעשו יפות.

אשה" - בלשון יחיד, אך מסיים ברבים "והתודו"; כדי ללמד שכל ישראל ---- זה בזה, ולכן תיקנו לנו וידיי בלשון רבים: על חטא ש-----, אשמנו ---- וכו'.

6. רש"י ה' ט' - "וכל תרומה" - איזה סוג של תרומה זו?
7. רש"י ה' ט"ו - מדוע על חטא הסוטה מקריבים שעורה ולא חיטה?
8. רש"י ה' י"ח - "ונתן על כפיה" - מדוע נותן הכוהן את כלי החרס על כפיה?
9. בברכת כוהנים ישנן ---- מלים כנגד ---- אותיות שבפסוק "שמע ישראל".
10. רבנו בחיי מעיר שהחלוקה של ברכת הכוהנים מקבילה למספר העולים לתורה: "יברכך".... ---- מלים כנגד ---- העולים בימי חול; "יאר".... ---- מלים כנגד ---- העולים ביו"ט; "ישא".... ---- מלים כנגד ---- העולים בשבת.
11. ברכת הכוהנים מסתיימת במלה ----, וזה מתאים ל----, אבי הכוהנים בישראל, שהיה אוהב ---- ורודף ----.
12. חנוכת המזבח - הנשיאים הביאו --- עגלות צב ו---- בקר. וכל נשיא מתואר ב---- פסוקים כנגד ---- ימי בראשית.
13. ז' ט' - "כי עבודת הקודש עליהם ב---- ישאו" - התורה רומזת כאן שנחוצה יגיעה מתמדת בתורה ובעבודת הקודש, כאילו משא מונח על ה----; ועל זה נאמר: "---- ומצאת תאמין".
14. מן ההפטרה (שופ"י ג) - כמה פעמים חוזרת המלה 'נזיר'?

שבועות מי יודעי?

עזרא מרים, אתר כפה

1. שבעה שמות יש לחג השבועות. מה הם?
2. חג שבועות נקרא גם בשם "עצרת". א. מה משמעות שם זה? ב. על מה נידונים בחג?
3. מדוע נקרא חג שבועות בשם זה?
4. כיצד קשור המספר 3 לחג השבועות?
5. מדוע נהוג לקשט בתי הכנסת בירק ועשבים בחג השבועות?
6. ציין חמישה נוזלים שאליהם נמשלה התורה.
7. מדוע נוהגים לאכול מאכלי גבינה בשבועות?
8. דוד המלך נולד ונפטר בשבועות. מי עוד נפטר באותו תאריך שבו שנולד?
9. "סלינו על כתפנו הבאנו ביכורים". במה היו מביאים את הביכורים? א. העשירים ב. העניים?
10. מי חיבר את מגילת רות?
11. מה הקשר בין מגילת רות לחג השבועות? ציין 3 קשרים.
12. אילו אישים במגילה קיבלו את התואר: א. גיבור-חיל ב. אשת-חיל?
13. עבור מי היה דוד א. נכד ב. ניין?
14. על מה נאמר במגילה: "וזאת התעודה בישראל"?

מספר האגדה

מדרש ילקוט שמעוני, ספר דברים, רמז תתקנז.

ר' הוֹשֶׁע בֶּן לֵוִי הָיָה לְמוֹד לְשֹׁמֵעַ פְּרָשָׁה מִן בְּנֵי בְּכָל עָרֵב שֶׁבֶת. פְּעַם אַחַת שָׁכַח וְנִכְנַס לְרַחוּץ בְּמַרְחֵצָאוֹת שֶׁל טַבָּרְיָא, וְנִסְמַךְ עַל כִּתְפוֹ שֶׁל ר' חִזְקִיָּא בֶּר בָּא. נִזְכַּר שֶׁלֹּא שָׁמַע פְּרָשְׁתּוֹ מִן בְּנֵי חִזְקִיָּא וְנִצָּא לוֹ. מָה הָיָה? ר' דְּרוֹסָא אָמַר: כֶּף הָיָה. ר' אֶלְעִיָּזָר בֶּי ר' יוֹסִי אָמַר: מִפְּשֵׁט כְּלָיו הָיָה. אָמַר לוֹ ר' חִזְקִיָּא בֶּר בָּא: וְלֹא כֵן לְמַדְתְּנִי, רַבִּי: אִם הִתְחִילוּ אֵינן מְפַסְקִין? אָמַר לוֹ: חִזְקִיָּא בֶּנִי, קֵלָה הִיא בְּעֵינֶיךָ? שָׁכַל הַשֹּׁמֵעַ פְּרָשָׁה מִן בְּנֵי בְּכָל הָאֵלּוּ הוּא שׁוֹמֵעָה מִהָרַחֵם שִׁנִּי וְמָה טַעַם? "וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בְּנֶיךָ יוֹם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחָרֵב" (דברים ד, ט-ו).

פיוט

שיר לשבועות בשבח התורה במסורת ספרד-ירושלים, שלחנו חובר ע"י רחמים עמר, שהיה אחד המוסיקאים החשובים והפורים במסורת זו בשנות החמישים והששים של המאה העשרים. במלים

פשוטות פונה המחבר אל קהל השומעים, קורא להם לשיר ולשבח את הקב"ה, תוך כדי שהוא עצמו משבח את האל וגדולתו.

עָנֵה שִׁירָה וְגַם זְמֶרָה לְאֵל נוֹתֵן הַתּוֹרָה
וְשִׁבְחוּ לְצוֹר נוֹרָא וְתִמְיֵד הוֹדוּ לְשִׁמּוֹ
זְמֵר תִּמְיֵד עֲרֹכּוּ נִגְדּוֹ כִּי הוּא בּוֹרָא לְבָדוֹ
וְלוֹ חֲמָדוֹ וְלוֹ הוֹדוֹ כִּי בְכֶם בָּחַר עֲמוֹ
רְאוּ יָעָז וּגְבוּרָתוֹ וְגִדְלוֹ וְתִפְאָרְתוֹ
וְיִקְדְּשֵׁתוּ וּמְלִכּוֹתוֹ כִּי מְלֹךְ עַל עוֹלָמוֹ
אֲדוֹן הַכֹּל שׁוֹכֵן רָמִים וְהוּא יוֹצֵר עוֹלָמִים
וְיִשְׁלַח מִן הַמְרוֹמִים יִשְׁעוֹתָיו וְיִשְׁלּוּמוֹתָיו
זָכְרוּ גְדוֹל גְּדוֹל בְּכָל אֲמָה וְיִקְדְּשׁוּ עֲלוֹמָה
וְעַל אַחַת כְּפָמָה וְכִמְהָ אֲזַפְרִי אֶת גְּדֵל עֲצָמוֹ
יְחִיד יוֹשֵׁב בְּשִׁחְקִים וְהוּא יִשְׁמַע קוֹל צוֹעֲקִים
וְיִקְרָא לוֹ מִמְרַחְתֵּי שָׁמַיִם וְיִשְׁלַח פְּדוּת לְעַמּוֹ
חִזְקוּ וְשִׁלַּח מְשִׁיחֵנוּ וְלֹאֲרָצֵנוּ וְנַחֲנוּ
אֲנַחְנוּ עִם כָּל קְהָלֵנוּ נִזְכֶּה לְרֵאוֹת בְּיוֹמוֹ

חדש סיון

חודש סיון הוא החודש של מתן תורה, החודש השלישי ליציאת מצרים, והוא באכדית "סיונו זימנו" כלומר חודש המועדים והזמנים. היות שחודש זה הוא חודש הקציר ובישול התבואה והפירות מה שמזכיר את התיאור התורני "בכורי קציר חטים" (שמות לד, נב) חז"ל קוראים לחודש סיון בשם זה, בעקבות שם המדבר סין, והר סיני שעליו ניתנה התורה בחודש זה. עיי כך ביקשו חז"ל להדגיש את עובדת היות התורה שייכת לכולם, שכן התורה ניתנה על הר סיני, שבמדבר "סין" במקום הפקר, שאינו שייך לאיש. אף על האדם חובה להפקיר את עצמו למען התורה ללמוד אותה בלי הפסק, ולקיימה. והוסיפו לשם סין את הואיו באמצע, היות שהתורה ניתנה בשישי לחודש, שהוא וא' לחודש, לקיים את התנאי שעשה הקב"ה עם העולם, שנברא בששת ימים, שיקבל את התורה, אחרת ייהפך העולם בחזרה לתוהו ובוהו, ובאה הואיו של ששת ימי הבריאה למדבר סין, למעמד של קבלת התורה, להשתתף בקיום התנאי וצירפו אותה כעת לדורות לשמו של החודש והמעמד – סיון. יש שקושרים את השם סין, סיני, סיוון והסנה למשה, שחי מאה ועשרים שנה כמספר סין, והביא את עשרת הדיברות בסיני, סין בתוספת יו"ד של עשרת הדברות. ו"הסנה" שאף הוא כמספר 120, בא לרמז שכל חייו של משה היו מסורים לתורת ה' שהיא אש דת למו. לרמז שכל חייו היו קשורים לתורת ה'. בחודש זה נתן הקב"ה את תורתו לעם ישראל ומזלו - התאומים. משה אסף את כל העם למרגלות ההר ועלה לבדו על הר סיני. השכינה ירדה על ההר ואלוקים נתן את התורה לעם ישראל. כל המעשה מסופר בפרוט בפרשת יתרו, אולם אנשי סוד מספרים דברים נפלאים על אותו המעמד, סיפורים כתובים ברמז וסיפורים שלא נרשמו כלל וכלל והשמורים בלבם. בין הסיפורים הרשומים ברמז נמצא סיפור על התאומים שהופיעו למעמד, שני אחים דומים אחד לשני בגובהם ובדמותם וכמעט שאי אפשר היה להבחין בין שניהם. הם הופיעו ביחד ועמדו במקום בולט, תלויים בין שמים וארץ וכולם ראו אותם וכולם שאלו מי הם וכל אחד ענה תשובה אחרת. אחד אמר שאלה הם בני יצחק, עשו ויעקב, שניהם באו לקבל את התורה, היות ששניהם היו בהתחלה, עד לשנה הי"ג, עד הכנסם בעול מצוות, דומים אחד לשני, וביום שהגיעו לקבל את התורה נפרדו. יעקב קיבל את התורה ועשו דחה ולא קיבלה, והלך לרעות בשדות זרים להיכלו של הבעל. אחרים אומרים שהם משה ואהרן. ובמשנתו של ר' מוטלה מספרים שזה היה זבולון, ראש החודש, והממונה על כל מעשי החודש ואחיו יששכר. ולמה הביא איתו את יששכר? מפני שלא רצה לבוא לבדו לקבלת תורה, אלא ביחד עם אחיו, שאיתו עשה עסק של שותפות. שהוא יששכר ילמד תורה והוא זבולון יכלכל אותו. זבולון עובד כפליים: בשביל עצמו ובשביל יששכר, ויששכר לומד כפליים בשביל עצמו ובשביל זבולון. פחד זבולון לבוא בעצמו- ולקח איתו את יששכר שאם ישאלוהו אם למד תורה- יענה שיששכר למד בשבילו והביא אותו שיעיד על כך, וראייה לסיפורים הביאו מדמותו של יששכר- שכתפיו היו כפופים

אמרו ליה: צא ובשר לסוסים ולחמורים! דכתיב: השערים והתבן לסוסים ולרכש. מאי הוי ליה למימר? אשתקד נעשו חיטין יפות. אי נמי: עדשים נעשו יפות". לחם שבני אדם אוכלים אותו, ואפילו פת קיבר, אינו אלא לחם חיטים. מתוך כך מובן, שגם כאשר יבול השעורה עלה יפה, יש עדיין לקוות המתנה של שבעה שבועות, שבועות שיש בהם עדיין מקום להרבה דאגה ותוחלת, עד להבשלת היבול הראשי - יבול החטים. רק אז יכולה להיות שמחה שלימה - חג העצרת של הפסח. לשני החגים הללו יש, בד בבד עם משמעותם הטבעית-הארצית, גם משמעות כללית והיסטורית. חג הפסח הוא בעיקר - זכר ליציאת מצרים, חג החרות, ואילו חג השבועות הוא יום מתן תורה. גם במשמעותם ההיסטורית והרוחנית של המועדים הללו יש לראותם לא כשני חגים נפרדים, אלא כהמשך אחד. אף במובנם זה הם חגי ראשית, חגים המבטאים את ראשית חייו של העם היהודי. פסח הוא זמן היציאה ממצרים, שהיא הגדרת העם כמעט רק במובנה השלילי - כשלילתה של ההתבוללות, כשלילתה של גלות מצרים, כשלילת הגדרתם של היהודים כסוג מסוים של מצרים. בשבועות, לעומת-זאת, קבלת התורה - שהיא הגדרת החיובית של העם היהודי, קביעת מהותו העצמית, קביעת מטרת חייו והכיוון אליו הוא פונה. אין היהדות מסכימה למציאות ערטיאלית, חסרת גוף, בכל תחום, ועל-כן חייבת הגאולה הגופנית להיות ראשונה. חייב להיות עם יהודי, שיוכל להיות מוכן לקבל את תורת היהדות. אולם יציאת מצרים וכללותו של מושג החירות שבה, הם רק הבשורה הראשונה, הם אביב של תקופה - אין זה אלא חג של "מנחת שעורים". אוי לאומה החייבת להשאר במצב זה של מזון שאינו אלא מזון בהמה. אוי לה לחירות שאין מאחוריה אלא הדחף של "כי ברח העם" שמות יד ה', חירות שאיננה אלא שלילתם של אחרים, בלא שיהיה לה תוכן משלה. לא ייפלא אפוא, כי שבעת השבועות של "ספירת העומר", יש בהם במסורת היהודית דוק של עצבות ושל צפיה לבאות. השחרור הלאומי מעורר בשעתו הראשונה התלהבות, ובתקופתו הראשונה עשויות שמחת ההשתחררות והסרת המועקה החומרית וכל הצדדים הנלווים אליה, להביא להרגשה כי הכל כבר בידינו. אולם לאחר-מכן מתחילים לבוא ימים אחרים - ולא דווקא ימי צרה ואסון, בהם מתחילים לחוש כי החירות איננה הפתרון לכל הבעיות. החירות היא מתן אפשרות - אבל סמוך מאוד לאחריה מתחילה ההרגשה של "ספירת העומר": היום יום אחד, שניים, שלושה לעומר - השנה היא שנה ראשונה, שניה, שלישית לעצמאות, אבל אלה בלבד אינם מספיקים. אי אפשר להסתפק שנים הרבה רק ביבול המתאים "לסוסים ולרכש". גם האדם תובע את חלקו. על-כן, עם הספירה הזו, ספירה של אחר החירות, צריכה להתחיל גם ספירה אחרת - ספירה של צפייה, של הכנה לקבלת התורה. שהרי רק עם קבלת התורה מסתיימים חגי הראשית. כאשר העם מקבל את התורה, וכאשר הוא מקבל אותה כתורה - כהוראת דרך חייו, מכאן ואילך יכול הוא להתחיל ללכת בדרכו.

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

שבוע שעבר: ב - דין השאריות

השבוע: ג - מדיני אכילת הפירות

כפי שלמדנו (בהלכה א) צוותה התורה שפירות שביעית יהיו לְאֶכְלָה ולא להפסד, והכוונה שיש לאכול את פירות השביעית כדרך אכילתם, ולכן אסור לרסק פרי שאין רגילים לרסקו, וכן אסור לתת מאכל אדם לבהמה. ובכך שונה מצוות השמיטה משאר השנים, שבכל השנים, אף שהוזהרנו שלא להשחית מאכלים, מותר להשתמש בהם לצרכים אחרים, אולם פירות השמיטה נועדו לאכילה כדרך אכילתם. ומכל מקום, כאשר משתמשים בפירות שביעית כדרך אכילתם, דין הזהירות מהפסדם הוא כדין 'בל תשחית' שבכל השנים, שכל מה שלא נחשב הפסד באכילת שאר השנים, מותר מצד הדין גם בשמיטה. אלא שהואיל ויש בפירות שביעית קדושה, כשאפשר, רצוי להדר יותר בפירות שביעית שלא לגרום לאיבודם. לפיכך, הרוצה לאכול חצי תפוח, רשאי לחתוך תפוח ולאכול את חציו למרות שבבקבות זאת יתכן שלא יהיה מי שירצה לאכול את חציו השני. מפני שכך היא דרך אכילתו של התפוח, שלפעמים אוכלים את חציו, ולפעמים בעקבות זאת החצי השני הולך לאיבוד. אלא שנכון להיזהר לשמור את החצי הנותר באופן שיגדיל את הסיכוי שאח"כ ירצו לאוכלו (מאמ"ר יג, לג). מותר לתת פירות שביעית לתינוק, למרות שהוא רגיל לקלקל חלק מהפרי, כי כך היא דרך אכילתו. אלא שלכתחילה טוב לתת לו בכל פעם מעט, כדי להפחית את החלק שילך לאיבוד. כ"כ רידב"ז ומאמ"ר יג, טו, וסמכו על מהרי"ט א, פג, שגם הפסד מותר. אולם נראה שגם לדעת מקדש דוד נט, ה, שאוסר גרמא, יש

מכובד העול שטען עליו והיה נראה כחמור גרם- רזה וחלש אף על פי שלא עבד כלל וכלל, אלא למד תורה וקיימה. וכל זאת למה? מפני שקיבל עליו שני מטענים: עול של תורה שלו ושל זבולון והתורה כידוע מתישה כוחו של אדם וזבולון אף על פי שעבד כפליים היה נראה כגיבור לעומתו.

מדוע מגילת רות כלולה במקרא?

ד"ר יעל צינגל, תורת הר עציון, נעמי רות ז"ל בת אהרון שמחה

מגילת רות אינה ספר דרמטי במיוחד. סיפורה הצנוע נפתח במסעה של משפחה אחת מבית לחם למואב בעת בצורת. טרגדיה פוגעת במשפחה, ונעמי נותרת לבדה ללא בעלה ובניה. עם זאת, כלותיה של נעמי מלוות אותה בשובה לבית לחם ומצהירות כי בכוונתן להישאר איתה. נעמי, המניחה כי הן מעוניינות להינשא מחדש, מתאמצת להניא אותן מכוונה זו. בעוד שעורפה משתכנעת לשוב למואב, רות מתעקשת להתלוות לחמותה, ומצהירה על מסירותה הנחנית לה.

בהמשך הסיפור מצליחה רות להשיג אוכל עבורה ועבור נעמי מבועה, בעל אדמות עשיר בבית לחם. לאחר שהישרדותן הפיזית מובטחת, נישת רות לבועז בלילה בשדותיו, בכוונה להביא לנישואין שיבטיחו המשכיות למשפחתה ונחלתה של נעמי. בועז מבטיח לרות שבתור קרוב משפחה של בעלה המת של נעמי הוא יהיה אחראי לנישואיה מחדש. הסיפור מסתיים בסוף שמח עם לידת ילדם של רות ובוועז.

ספרי המקרא כלולים בו לרוב בגלל המסר התאולוגי או המוסרי שלהם או בשל השפעתם ההיסטורית. כך, לדוגמה, ספרי הנביאים כוללים מסרים נצחיים על יושרה מוסרית או דתית, ומגילת אסתר שוטחת תיאור דרמטי של יושרת עם ישראל מגזרת השמדה מלכותית. מגילת רות, לעומת זאת, לא נראית על פני השטח כמכילה מסר דתי נצחי ניכר לעין או כבעלת חשיבות היסטורית גלויה. במבט ראשון הסיפור השלו ונטול האירועים של שיבת נעמי לבית לחם עם כלתה רות, ונסיון המוצלח להשיג מזון ובעל לרות, אינו יותר מסיפור נחמד אך לא יוצא מן הכלל.

מגילת רות: ספר של חסד

המדרש מתייחס בדיוק לשאלה זו אף כי חז"ל מתווכחים האם ספרי מסוימים צריכים להיכלל בקאנון המקראי, אין לנו רישום של ויכוח מפורש לגבי מגילת רות. עם זאת, בהקשר של ויכוח המתמשך לגבי המעמד הקאנוני של מגילת אסתר ושיר השירים, רבי שמעון מתאמץ להבטיח לנו כי "רות, שיר השירים ואסתר מטמאים את הידיים" (מגילה ז', א) – כלומר, הם קאנוניים. ייתכן כי ניתן להסיק מכך שמעמד מגילת רות היה שנוי במחלוקת אף הוא: אמר רבי זעירא: מגילה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה, ולא איסור ולא היתר. ולמה נכתבה? ללמדך כמה שכן טוב לגומלי חסדים. (רות רבה, ב, ד). למרות שהדמויות העיקריות בסיפור מגילת רות אכן מבצעות מעשי חסד יוצאי דופן, נראה שהמדרש מכיל יותר משניכר לעין. ככלות הכול, דמויות רבות במקרא כולו גומלות חסדים ומאופיינות ומוגדרות על ידי מעשיהן אלו. חשבו על אברהם, שנדיבותו האגדית היא תשתית העם היהודי, או על כלתו רבקה, שנדיבותה נטולת העכבות הייתה התנאי לבחירתה כאשה ליצחק. למעשה, אנו יכולים ללמוד על חשיבות תכונת אופי זו מבחינה זוהירה של ייצוג האל-ל במקרא: האל-ל רחום וחונן, אך אפיים ונוצר חסד לדורות רבים. מדרש זה מעלה שאלה נוספת. אף שהוא אינו מזכיר את רות בשמה, הוא בהחלט מפנה את תשומת ליבנו לנדיבותה יוצאת הדופן של רות. ואכן, מסירותה העקבית של רות לנעמי מהווה את בסיס הסיפור. כל פרק כולל סיפור שבו רות ממקדת את כל מאמציה בדאגה לנעמי ובניסיון לאפשר לה לבנות מחדש את חייה ההרוסים. בולט לעין שרוב מעשי הנדיבות של רות כרוכים בהקרבה עצמית. בפרק הראשון רות נשארת עם חמותה המבודדת והמזדקנת אף כי נעמי מזהירה אותה בפירוש שהיא לא תוכל להינשא ולא יהיה לה עתיד בבית לחם. בתחילת פרק ב', רות מוותרת מרצונה על כבודה ומלקטת תבואה בשדות כדי להשיג מזון לה ולחמותה. בסצנת הפתיחה של פרק ג' רות מצייתת בלי היסוס להוראותיה המסובכות של נעמי, ומסכימה לסכן את שמה הטוב בכך שתציע את עצמה לבועז, כנראה במטרה ללדת ילדים שיבטיחו את עתידה של נעמי. לבסוף, רות יולדת ילד ויוצאת בחינניות מהסיפור, בכך שהיא מרשה לנעמי לאמץ את הילד כשלה לאחר שנעמי אוספת את הילד לחיקה והופכת לאמו המאמצת, הנשים מגיבות בהצהרה "יולד בן לנעמי" (רות ד, יז). באופן מסוים רות מקריבה את זכויותיה כאם למען חמותה

מקום להתיר, הואיל וכך היא דרך אכילתו. נראה שהרגילים להשתמש במכונת קילוף תפוחי אדמה רשאים להשתמש בה גם בפירות שביעית, אף שבקילוף ביד מפסידים כ-14% מהפרי ואילו במכונה כ-38%, הואיל וכך רגילים בכל השנים. ומ"מ לא יניח את השאריות בפח מטונף, או שיניחם שם בתוך שקית. ואם אפשר טוב להדר ולהשתמש גם בשאריות לצורך מאכל. מותר להשתמש בשמן של שביעית לצורך טיגון, אף שחלק מהשמן יישאר במחבת ויישפך אח"כ בכיור. וכן מותר לתת יין של שביעית במאכל, במאפה ובתבשיל, כדרך שרגילים בכל השנים (ע"י קטיף שביעית סב, י-יג; מאמ"ר יג, מא).

מותר להניח פרוסת לימון בתה כדי להוסיף בו טעם, כי כך הדרך לאוכלו, למרות שלאחר מכן כבר לא יאכלו אותו. אלא שהואיל ועדיין יש בו פרי שראוי לאכילה, אם אפשר לאוכלו – מה טוב, ואם לא, צריך לנהוג בו כשיירי שביעית. וכן מותר להשתמש בצמחי תה ונענע להטעמת משקה ותבשיל. ובגמר הבישול, אם פג טעמם, מותר לזרוקם, ואם לא פג טעמם, יש לנהוג בהם כשיירי פירות שביעית (רמב"ם ה, כב; קטיף שביעית סב, ח-ט).

מותר לקלף תפוחים, מלפפונים וגזר, למרות שלאחר הקילוף הקליפות ילכו לאיבוד, שכבר למדנו שכל אכילה שנעשית כדרך שאנשים רגילים לאכול בשאר השנים מותרת בשביעית. ואת הקליפות יניחו בשקית בפח. והרוצים להדר, ישתדלו שלא לקלף פירות שביעית שקליפתם ראויה לאכילה.

בשבוע הבא בעז"ה: ד – שימושים שאינם לאכילה

מדוע קדמה פרשת במדבר לפרשת נשא? / בדיקת הסוטה

הרב יואל בן שליט"א

לכאורה, ספר במדבר היה צריך לפתוח בפרק ז': "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן" - באחד לחודש הראשון בשנה השנייה, כהמשך ישיר של ספר שמות. באופן מפתיע, התורה בחרה לפתוח את הספר בפקודי בני ישראל והלוויים, להמשיך באוסף פרשיות הכולל את שילוח הטמאים מהמחנות, פרשיות הנזיר והסוטה, אשם הגזלות וברכת הכהנים, ורק אז להזכיר את קרבנות הנשיאים עם חנוכת המשכן. מדוע סידרה כך התורה את הפרשיות. - לאמינתו של דבר, נראה שפרקי הספר הראשונים הם הכנה להמשך - לתיאור ימי המילואים. כך, לדוגמה, לא היינו יכולים להבין את סדר הנשיאים המקריבים בחנוכת המשכן אלמלא לימדה אותנו התורה בפרקים הראשונים של הספר את סדר מפקד השבטים ואת סדר הדגלים. סדר נשיאי השבטים בראשית פרק א' הוא כסדר האימהות (לאה, רחל, בלהה וזלפה), אך בשינויים מסויימים: שבט לוי אינו מופיע בין בני לאה (שהרי הוא לא נפקד), אפרים מקדים את מנשה בין בני רחל, ובני זלפה מופיעים בסדר הפוך בתוך בני בלהה: דן, אשר, גד ונפתלי. כל השינויים הללו מתפרשים בהמשך פרשת במדבר, במפקד בני ישראל, כאשר גד תופס את מקומו של לוי כשלישי לשבטים, אחרי ראובן ושמעון. מסתבר שגד יצא ממקומו הטבעי כדי לעלות בדרגה ולהשלים את ששת בני לאה, והתורה רמזה על כך ע"י היפוך סדר בני זלפה בפרק א'.

סדר הקרבת הנשיאים זהה בדיוק לסדר הדגלים: פותח ביהודה ובדגלו (יששכר וזבולון), ממשיך בראובן ובדגלו (שמעון וגד) וכן הלאה. סדר הדגלים הוא סדר ההנהגה, ולפיכך קודמים בו יהודה ואפרים לראובן ומנשה. לעומת זאת, סדר המפקד הוא סדר התולדה, ולכן ראובן מקדים בו את יהודה מה פשר הפרשיות ההלכתיות הקודמות לקרבנות הנשיאים? השיב על כך מו"ר הרב צבי-יהודה קוק זצ"ל: אחרי פירוט סדר השבטים, הדגלים והמחנות שבהם חנו ישראל למשפחותיהם ולשבטיהם, יש לתת את הדעת על החריגים - אלו שאינם חונים על דגליהם למשפחותם בדרך המקובלת. אלו הם הטמאים המשולחים מחוץ למחנות, הגרים הרמוזים בפרשת אשם הגזילות (המסתיימת באזכור הגרים - "ואם אין לאיש גואל"), הסוטה המתקללת ממשפחתה והנזיר הפורש מחייו הרגילים. כל אלו מעמדים מיוחדים, הבאים בצד סדר המחנות והדגלים הרגילים, ועל כולם כאחד חלה ברכת הכהנים.

בדיקת הסוטה

לדברי חז"ל, פרשת סוטה לא נועדה לסייע לגבר המקנא לאשתו הסוטה, אלא להיפך: להטיל שלום בין איש לאשתו. זוהי הסיבה היחידה לכך שהתירו כאן - באופן חריג ביותר! - למחוק את שם ה' על המים, וכן משתמשים כאן ביטכניקת בדיקה' שהתורה מסרבת לאשר בכל מקרה אחר. אין אנו נוטלים את החשודים בגניבה, באונס או ברצח ומוחקים פרשה אל המים כדי לגלות אם חטאו. חריג זה מתקיים רק במקרה של הסוטה. נראה, שההסבר לכך נעוץ

האהובה. למעשה, לכל מעשי החסד של רות יש מכנה משותף אחד: במעשי החסד שלה רות שוב ושוב מחבלת באינטרסים של עצמה. מפליא שהמדרש מציג זאת כמודל ופרדיגמה של חסד. האם זה אכן סוג החסד שהיהדות רוצה לקדם? האמנם ביטול מופרז של העצמי לטובת צרכים של אחרים הינו ההגדרה האידיאלית של חסד, והסוג הראוי לגמול הגדול ביותר?

מגילת רות: ספר שושלת היוחסין של דוד

הבא נניח לרגע בצד את המדרש, ונבחן קטע שני שמתייחס לשאלת תכלית המגילה: א"ר יוסי בן קסמא תמיה אני אם מגילה זו לא באה אלא כדי ליחס זרע דוד שבא מרות המואביה(והיה חדש, מגילת רות, לא, א). קטע זה מציג גישה שונה. במקום לטעון שהמסר הנצחי של המגילה טמון בתכונות האופייניות הדופן של דמויותיה, גישה זו רואה בשרטוט הרקע של שושלת דוד את התכלית המרכזית של המגילה. ואכן, העובדה שהמגילה מסתיימת בלידת דוד מעלה את הסברה שלידתו היא היעד אליו מוליך הסיפור. בנוסף, הרקע המשפחתי של דוד מתואר באופן מצומצם להפתיע בשמואל א, פרק י"ז, במיוחד בהשוואה לרקע המשפחתי של שמואל עצמו כפי שהוא מופיע בתחילת הספר. מגילת רות הכרחית, לפיכך, להבנת הרקע של דוד. ייתכן שיש צורך בספר שיתאר את מוצאו יוצא הדופן של דוד, במיוחד מפני ששושלתו אינה חפה מבעיות פוטנציאליות. ואכן, מבקרו של דוד יכלו בקלות לטעון כי בגלל הסבתא-רבה המואביה שלו הוא אינו ראוי להנהיג, או אפילו להיכלל בעם היהודי! ככלות הכול, התורה קובעת כי: "לא-יבא עמוני ומואבי, בקהל ה'. גם דור עשירי לא-יבא לקה' בקהל ה' עד-עולם. על-דבר אשר לא-קדמו אתכם, בלחם ובמים, בדרך, וצאתכם ממצרים. (דברים כג, ד-ה). מקורות חז"ליים אכן מתארים, למעשה, מצב שבו הרקע של דוד הוא מושא לשאלות ולחקירות של אויביו: ה"ק שאול אי מפרץ אתי אי מזרח אתי (כך אמר שאול: האם הוא יצא מפרץ או יצא מזרח?) ... א"ל דואג האדומי עד שאתה משאיל עליו אם הגון הוא למלכות אם לאו שאל עליו אם ראוי לבא בקהל אם לאו מ"ט דקאתי מרות המואביה (מדוע? משום שיצא מרות המואביה) א"ל אבנר תנינא (שנינו) עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית... דמפרש טעמא דקרא (שמפרש טעם פסוק) על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים דרכו של איש לקדם ולא דרכה של אשה לקדם... יבמות ע"ב, תכונת הקמצנות של העמונים והמואבים, וחסר הדאגה שלהם לרווחתם של אנשים אחרים, פוסלת אותם מהצטרפות לעם ישראל. הם לא נתנו לחם ומים לבני ישראל במהלך יציאת מצרים והמסע במדבר. עם זאת, התורה שבעל פה מסייגת איסור זה, ומחילה אותו רק על מואבים ועמונים ממין זכר. כהצדקה לכך, הגמרא טוענת כי הגברים היו אלו שהיו אמורים להוציא אוכל לנוודים היגיעים. לפיכך, ההימנעות מכך מדגישה רק את האופי השלילי של הגברים בחברות אלו. על סמך זאת ניתן לומר כי שני ההסברים השונים שצוטטו לעיל מתמזגים, ולמעשה מציגים גישה אחת להסבר תכלית מגילת רות. לפי קריאה זו, מטרת מגילת רות היא להצדיק את טהרת היוחסין של דוד, והיא עושה זאת באמצעות שרטוט האופן שבו רות, האישה המואביה בסיפור, הינה מופת לחסד, ועוסקת בנתינה עקבית וחסרת אנוכיות לאחרים. דבר זה מאשר את ההיגיון מאחורי ההבחנה ההלכתית בין הגברים המואבים האכזרים והנשים המואביות, שאכזריותן לא הוכחה. למעשה, המגילה מראה זאת היטב, ביוצרה דימוי של אישה מואבית הנדיבה באופן יוצא דופן, ומתאימה ללא ספק להיכנס לקהל השם.

מגילת רות ומוסד המלוכה

כפי שניכר מדברי ה'זהר חדש', יש לקרוא את מגילת רות כרקע לסיפורו של דוד. סיפורו של דוד מרחיק, כמובן, מעבר לדוד האיש עצמו. למעשה, יש לקרוא את מגילת רות כרקע לשושלת בית דוד ולמוסד המלוכה שגמו.

המקרא מגלה גישה אמביוולנטית, ואולי אף רצופת סתירות, כלפי מוסד המלוכה. קטע מקראי אחד מתייחס, לכאורה, למשיחת מלך כציווי: כִּי-תִבָּא אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, וַיִּרְשָׁתָהּ, וַיִּשְׁבְּתָהּ בָּהּ. וְאַמְרַת, אֲשִׁימָה עָלֶיךָ מֶלֶךְ, כְּכֹל-הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר סָבִיבָתָי. שׁוֹם תִּשָּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ, אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱ-לֹהֶיךָ בּוֹ: מִקִּרְבֵּי אֲחִיךָ, תִּשָּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ (דברים יז, טו-טז) עם זאת, בקשת העם למנות מלך מכעיסה הן את הנביא שמואל והן את האל. הם מתייחסים למלוכה כמוסד

בחשש לאלימות בתוך המשפחה. מערכת המשפט איננה יכולה להתמודד כראוי עם רצח נשים בידי בעלים קנאים. לנגד עינינו מתרחש רצח כזה מדי שבוע או שבועיים, אנו רותחים מזעם ואיננו יכולים להושיע. מקלט לנשים מוכות, מקלטים לגברים מכים, טיפולים כאלו ואחרים - כל אלו אינם מצליחים למגר את התופעה. לצערנו הרב, אי-אפשר לשים משמר על כל אישה מוכה, ולאסוננו, קשה מאוד לעצור את יד המכים. זהו פשרה של פרשת הסוטה: התורה באה לשכנע גבר קנאי שחושד באשתו - אפילו אם יש רגליים לדבר - שלא יעשה כלום; שלא ירים יד ושלא יעשה דין לעצמו. לך לכהן, היא אומרת לו. משמיים יתברר אם החשד במקומו או לא. חס וחלילה - אל תשלח ידך.

על חדש סיון

מתוך "כמעין המתגבר" אתר לזכרו של ר' ש"ז כהנא

חדש סיון הוא החדש של מתן תורה, החדש השלישי ליציאת מצרים, והוא באכדית "סיונו זימנו" כלומר חודש המועדים והזמנים. היות שחודש זה הוא חודש הקציר ובישול התבואה והפירות מה שמוזכר את התיאור התורני "בכורי קציר חיטים". (שמות לד, נב) חז"ל קוראים לחודש סיון בשם זה, בעקבות שם המדבר סין, והר סיני שעליו ניתנה התורה בחודש זה. ע"י כך ביקשו חז"ל להדגיש את עובדת היות התורה שייכת לכולם, שכן התורה ניתנה על הר סיני, שבמדבר "סין" במקום הפקר, שאינו שייך לאיש. אף על האדם חובה להפקיר את עצמו למען התורה ללמוד אותה בלי הפסק, ולקיימה. והוסיפו לשם סין את הואו באמצע, היות שהתורה ניתנה בשישי לחודש, שהוא ואיו לחודש, לקיים את התנאי שעשה הקב"ה עם העולם, שנברא בששת ימים, שיקבל את התורה, אחרת ייהפך העולם בחזרה לתוהו ובוהו, ובאה הואו של ששת ימי הבריאה למדבר סין, למעמד של קבלת התורה, להשתתף בקיום התנאי וצירפו אותה כעת לדורות לשמו של החודש והמעמד - סיון. יש שקושרים את השם סין, סיני, סיון והסנה למשה, שחי מאה ועשרים שנה כמספר סין, והביא את עשרת הדיברות בסיני, סין בתוספת יו"ד של עשרת הדברות. ו"הסנה" שאף הוא כמספר 120, בא לרמז שכל חייו של משה היו מסורים לתורת ה' שהיא אש דת למו. לרמז שכל חייו היו קשורים לתורת ה'. בחודש זה נתן הקב"ה את תורתו לעם ישראל ומזלו - התאומים. משה אסף את כל העם למרגלות ההר ועלה לבדו על הר סיני. השכינה ירדה על ההר ואולקים נתן את התורה לעם ישראל. כל המעשה מסופר בפרוט בפרשת יתרו, אולם אנשי סוד מספרים דברים נפלאים על אותו המעמד, סיפורים כתובים ברמז וסיפורים שלא נרשמו כלל וכלל והשמורים בלבם. בין הסיפורים הרשומים ברמז נמצא סיפור על התאומים שהופיעו למעמד, שני אחים דומים אחד לשני בגובהם ובדמותם וכמעט שאי אפשר היה להבחין בין שניהם. הם הופיעו ביחד ועמדו במקום בולט, תלויים בין שמים וארץ וכולם ראו אותם וכולם שאלו מי הם וכל אחד ענה תשובה אחרת. אחד אמר שאלה הם בני יצחק, עשו ויעקב, שניהם באו לקבל את התורה, היות ששניהם היו בהתחלה, עד לשנה הי"ג, עד הכנסם בעול מצוות, דומים אחד לשני, וביום שהגיעו לקבל את התורה נפרדו. יעקב קיבל את התורה ועשו דחה ולא קיבלה, והלך לרעות בשדות זרים להיכלל של הבעל. אחרים אומרים שהם משה ואהרון. ובמשנתו של ר' מוטלה מספרים שזה היה זבולון, ראש החודש, והממונה על כל מעשי החודש ואחיו יששכר. ולמה הביא איתו את יששכר? מפני שלא רצה לבוא לבדו לקבלת תורה, אלא ביחד עם אחיו, שאיתו עשה עסק של שותפות. שהוא יששכר ילמד תורה והוא זבולון יכלכל אותו. זבולון עובד כפליים: בשביל עצמו ובשביל יששכר, ויששכר לומד כפליים בשביל עצמו ובשביל זבולון. פחד זבולון לבוא בעצמו ולקח איתו את יששכר שאם ישאלוהו אם למד תורה-יענה שיששכר למד בשבילו והביא אותו שיעיד על כך, וראייה לסיפורים הביאו מדמותו של יששכר- שכתפיו כפופים מכובד העול שטען עליו והיה נראה כחמור גרם- רזה וחלש אף על פי שלא עבד כלל וכלל, אלא למד תורה וקיימה. וכל זאת למה? מפני שקיבל עליו שני מטענים: עול של תורה שלו ושל זבולון והתורה כידוע מתישה כוחו של אדם וזבולון אף על פי שעבד כפליים היה נראה כגיבור לעומתו.

על פרשת נשא

הרב אורי שרקי שליט"א

פרשת נשא היא הארוכה בכל הפרשות שבתורה שבכתב. גם בתורה שבעל פה, מדרש רבה על נשא הוא הארוך שבכל המדרשים. גם בתורת הנסתר, הזוהר על נשא הוא הארוך בכל הפרשות וכולל את האידרא רבה. אין זה אלא שאחרי חג מתן תורה, מתגלה ריבוי עצום של תורה,

הבא לידי ביטוי בכל חלקיה, הן בכתב, הן בעל פה, והן בסוד. החלוקה לשלש תורות הינה מלאכותית במקצת. סוף כל סוף מדובר באותו דבר ה' המופיע באופנים שונים לפי סדר הזמנים. התורה שבכתב היא בבחינת "עבר", משום שכל מה שכתוב אין להשיבו. התורה שבעל פה היא בבחינת "הווה" משום שהדיבור החי שייך להתהוות המתמדת, והסוד הוא תורתו של משיח, שתיוודע בשלמותה בעתיד, בשוב הנבואה בקרבנו, במהרה בימינו.

ברכת כהנים כוללת שלשה שלבים. הראשון נוגע לריבוי הנכסים: "ברכך - ירבו נכסך, וישמרך - מן הגנבים". ולא עוד, אלא ששם שמים "ה'" חל על ההצלחה החומרית. ללמדך שהבסיס לכל העליות הרוחניות הוא האחיזה הבריאה בחומריות דוקא. אלא שכל עוד אנו עסוקים בחומריות בלבד עדיין אין גילוי ל"פניו" של הקב"ה. כשעולים למדרגת העסק בתורה הנקראת "אורה" מתקיים "יאר ה' פניו". ועדיין זקוק האדם לחנינה מאת ה' "ויחונך", משום שעוד לא עלה במעלות הקדושה היתירה. אבל כשהוא מדקדק במצוות "עד כזית ועד כביצה" כבר זוכה לנשיאות פנים של "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום".

יום חנוכה הנשיאים שקול כיום בריאת העולם: "היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ", לפיכך נאמר "ויהי המקריב ביום הראשון", להקיש אותו ליום הראשון של מעשה בראשית. יש לשאול: מה זכה נחשון בן עמינדב להיות הוא המקריב ביום הראשון? נראה שתכונת מסירות הנפש שהופיעה על ידו בקריעת ים סוף מורה על יכולתו לפרוץ את המסגרות של הרוטינה, לבנות עולם חדש. זו אם כן תכונה התואמת את אופיה של הבריאה: עולם חדש. נשיא יששכר, ששבטו עוסק בתורה, מקריב ביום השני שבו נבראה המחלוקת, כי בעלי התורה מיישבים את המחלוקות ומרבים שלום בעולם. זבולון שפונה במסחרו אל העולם, מקריב ביום השלישי שבו מתרבים החיים על ידי הצומח. הרביעי שייך לראובן הבכור, כי בו נתלו המאורות המושלים בעולם. החמישי, יום שבו יושב בית הדין, לשמעון בעל מידת הדין. השישי לגד, על שם המן הכפול, שהיה כזרע גד. ויום השבת לנשיא אפרים, המיוחד להוראת שעה של הקרבת קורבן יחיד בשבת, כיוסף אבי אפרים, שהלך למצוא קדושה במצרים, הוראה השייכת דוקא ליחיד שכמוהו.

חריג - על ההפטרות הרב אורי שרגא שליט"א

אמנם קמו לעם ישראל נזירים בולטים במהלך ההיסטוריה, כגון שמואל הנביא, אך מכולם דווקא שמשון הוא זה שניזירותו מפורשת ביותר בכתוב, כדברי ההפטרות (שופטים יג, ה): "כי נזיר א-לוהים יהיה הנער מן הבטן". נראה שהסיבה לכך היא שמשון מבטא יותר מכל מנהיג אחר את אופיה השורשי של הנזירות, בתור חריגה מן הנורמה, המקנה לבעליה מעמד המשתווה מבחינות מסויימות לזה של כהן גדול, שאינו נטמא אפילו לקרוביו. אף הנהגתו של שמשון חורגת מן הנורמה ולכן קשה לראות בה מודל לחיקוי. דווקא האיש הכל כך יחודי הזה, ההולך אחרי ענינו והנוקט בשיטות לוחמה של יחיד, הוא אשר החל להושיע את ישראל. דומה הדבר לפריצת הדרך של נחשון בן עמינדב בים סוף, לפרוצי הדרך בראשיתה של הציונות, ובכלל לכל המהלך של "בן פרצ" שבסיוד הגאולה הבאה על ידי החוצפה דעקבתא דמשיחא, שהרב קוק הרבה לנתח את מהלכיה דרך הציונות החילונית. בולטת בהפטרות דמותה של אשת מנוח בתור מובילה: "וילך מנוח אחרי אשתו" (פסוק יא), מה שלא היה מקובל כנראה בחברה של העידן העתיק, בו הגברים הנהיגו באופן בלעדי את החברה. פעולה זו שהיא בבחינת "אשת חיל עטרת בעלה" מציינת את שבירת ההיררכיה המקובלת כשמדובר בתהליכי גאולה, שבהם פועלים בגלוי הכוחות הגנוזים של החיים ותובעים את מילוי תפקידם על פני השטח. ההתפרצות הנדרשת על מנת לחולל שינוי היא אופיינית למהלכי ראשית: "הוא יחל להושיע" (פסוק ה).

הקושי שעומד בפני מחנכים מול תופעות חריגות הוא כפול: כיצד להכיל את החריג? וגם כיצד לקבוע גבול לגליטימיות שלו? הלוא ברור שלא יתכן לחברה מתוקנת להתנהג על ידי אנארכיזם רוחני בלתי נשלט, גם אם תביעתה הפנימית של הנשמה היא "מרחבים מרחבים, מרחבי א-ל איוותה נפשי, אל תסגרוני בשום כלוב, לא גשמי ולא רוחני" (הראי"ה קוק).

נראה שהמפתח לתשובה הוא במתן האמון בהנהגת ה', שלא ינח לעולמו להישחת, כדברי אשת מנוח: "לו חפץ ה' להמיתנו, לא לקח מידנו עולה ומנחה, ולא הראנו את כל אלה, וכעת לא השמיענו כזאת"

מסוכן, שמכוון להמיר את שלטון האל עצמו: "ויתקבצו כל זקני ישראל ויבאו אל-שמואל הרמיה. ויאמרו אליו הנה אָתָּה זָקֵן וּבְנֵיךָ לֹא הֵלְכוּ בְדַרְכֵיךָ עִתָּה שִׁמְהוּ לָנוּ מִלֶּךְ לְשֹׁפְטֵנוּ--כִּכְלֵ-הַגּוֹיִם. וַיַּרְעֵה הַדָּבָר בְּעֵינָיו שְׂמוּאֵל פֶּאֶשֶׁר אָמְרוּ תְנֶה-לָנוּ מִלֶּךְ לְשֹׁפְטֵנוּ. וַיִּתְפַּלֵּל שְׂמוּאֵל, אֶל-ה'. וַיֹּאמֶר ה' אֶל-שְׂמוּאֵל שְׁמַע בְּקוֹל הָעָם לְכָל אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ. כִּי לֹא אֶתְּךָ מֵאֶסּוּ כִּי-אֶתִּי מֵאֶסּוּ מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם. (שמואל א, ט, ה, ד)

הגישות הסותרות כלפי המלוכה המבוטאות בהם בקטע מפורסם, הגמרא בסנהדרין כ', ב' מציעה שלא הבקשה לכינון מלוכה הכעיסה את האל, אלא הגישה מאחורי הבקשה - רצון העם להידמות לעמים האחרים. מקורות חז"ל מסויימים מציגים ויכוח מתמשך והולך לגבי מקורות סותרים אלו: "ואמרת אשימה עלי מלך, רבי נהוריי אומר הרי זה דבר גנני לישראל שנאמר כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלך עליהם אמר רבי יהודה והלא מצוה מן התורה לשאול להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך, למה נענשו בימי שמואל לפי שהקדימו על ידם". (ספרי דברים שופטים קנ). ראה סנהדרין כ, ב. למרות המחלוקת, קשה לדמיין שהמקרא אכן מתנגד לממשל מלוכני. האל הודיע כבר לאברהם וליעקב שיצאו מהם מלכים (בראשית יז, פסוקים ו' וט"ז; לה, יא). למרות הכשלים הבולטים לעין של הממשל המלוכני המתוארים בספר מלכים, נביאים רבים חזו כינון אידיאלי מחדש של המלוכה, ולעיתים קרובות ספציפית של מלוכת בית דוד (לדוגמה ישעיהו ט', ו' וכן י"א, א' -ה', ירמיהו כ"ג, ה'; יחזקאל ל"ז כ"ד - כ"ה, זכריה ט', ט"ז) ניתן להוסיף רבות לדיון בנושא שנוי במחלוקת זה. כשהם נקראים כמקשה אחת, המקורות המקראיים נראים אמביוולנטיים כלפי מוסד המלוכה. סיפורים מסויימים מבטאים חששות עמוקים ביחס למלוכה, ראה למשל סוף סיפור גדעון (שופטים ח כב-כג) ומשל יותם (שופטים ט, ח-ט). התייחסות מלאה לנושאים אלו חורגת מהיקפו של שיעור זה, ואני מציעה לקוראים מעוניינים לעיין בשיעורו של הרב משה ליכטנשטיין בבית המדרש הוירטואלי מצוות מינוי מלך, שיעורו של הרב אלחנן סמט מצוות מינוי מלך, ושיעורו של הרב אמנון בזק תנה לנו מלך.. בוויכוח מאוחר יותר, רוב הפרשנים ופוסקי ההלכה של ימי הביניים ראו במשיחת מלך ציווי. הרמב"ם, הרמב"ן ספר החינוך והמהרש"א רואים במינוי מלך מצווה. האבן עזרא (דברים ז, טו) מתייחס למלוכה כמוסד מותר אך לא מחייב. יוצא דופן הוא האברבנאל, שבאופן כללי חושש ממלוכה. מנקודת מבט פרקטית, נראה שממשל מלוכני מתאים יותר מכל שיטה אחרת לקידום השגת המטרות הלאומיות של עם ישראל, שהינן הסיבה לעצם קיומו. ראה ספר החינוך מצוות ע"א ותצ"ו (ע"ז ותצ"ג במהדורת שעוועל), שמציע טיעון מוצק לפיו רק שליט אבסולוטי יחיד כמלך יכול לאפשר לעם לתפקד באופן אפקטיבי לעם ישראל ניתנו שתי מטלות עיקריות: פיתוח מערכת יחסים מודעת עם הא-ל והפצת ידיעת א-לוהים בעולם. שתי מטרות אלו, ובמיוחד המטרה האוניברסלית הנשגבת, דורשות ממשל יציב, חזק ומרכזי, המסוגל לשמור על אחדות חברתית, בטחון צבאי, שגשוג כלכלי ושלמות וישרה של הקיום הדתי. מצב זה יכול לסלול את הדרך להפצת דבר הא-ל לעולם. בלי אלמנטים אלו, ברור שלעם יחסרו האמצעים והמעמד להשיג את מטרותיו.

חמשת הפרקים האחרונים של ספר שופטים מראים כיצד יכול מהלך האירועים להגיע להידרדרות נוראית בהעדר מלוכה. פרקים אלו מכילים את המשפט החוזר "בימים ההם אין מלך בישראל, איש הישר בעיניו יעשה" [שופטים ז, כ, יח, א; יט, א; כא, טו. ואכן, האנרכיה החברתית ופשטות הרגל המוסרית ששולטות בפרקים אלו הן הטיעון החזק ביותר בעד מלוכה. לבסוף, ספר שופטים מסתיים בסיפור נעתי, הדומה להחריד לסיפור סדום ועמורה, שיוצר תחושה כי החברה היהודית כבר איננה יותר בת קיום, ולמעשה מוכנה לחורבן סיפור זה, שמטאור את אופיים הבלתי מכניס אורחים של יושבי גבעה, בוחן אונס קבוצתי וביטור של אישה, שתוצאותיהם הם מלחמת אזרחים איומה ואיום על עתידו של עם ישראל. סיפור זה יידון ביתר אריכות בשיעורים הבאים. עם זאת, בה בעת שלמוסד המלוכה יש פוטנציאל להוביל לגדולה, הוא טומן בחובו גם סכנה. משטרים מלוכניים מרכזיים כוח בידי אדם אחד.

כל התשתיות החברתיות מסורות לרצונו של המלך: מערכת המשפט, הצבא והאוצר. לורד אקטון כתב בקטע מפורסם כי "כוח משחית, וכוח אבסולוטי משחית באופן אבסולוטי". ההיסטוריה של מונרכיות, מהעת העתיקה ועד לעידן המודרני, אכן מספקת בסיס לתאוריה שמונרכיות יכולות בקלות ליצור התנהגות עריצה ומושחתת. מספיק לבחון רק את ההיסטוריה של ממלכת שומרון כדי להגיע למסקנה זו. למעשה, אפילו מלך טוב אחד לא צמח ממערכת זו אף על פי שהא-ל תומך בניסיון של יהוא לעקור את בית אחאב, ובכך מראה כי הוא נהג באופן צודק בעניין זה (מלכים א' י, ל), שפיכות הדמים הנלהבת של יהוא מגונה על ידי הנביא הושע (א, ד). בכל מקרה, יהוא הוא המלך היחיד של ממלכת ישראל שניתן אולי לראותו באור חיובי המקרא, המודע לסכנה זו, יוצר אמצעי מנע ומנגנוני הגנה כדי לגדור את כוחו של המלך: "רק, לא-יִרְבֶּה-לּוֹ

(פסוק כג). הוא הדין במתן האמון שנתנו מנוח ואשתו לבנם כשקראוהו שמשון, לאמור שהוא עצמאי כמו שהשמש מאירה לבדה. האמון הזה שקיבל הוא שאיפשר לו לנצל את כשרונותיו החריגים באופן שהביא ברכה לעם ישראל: "ויגדל הנער ויברכהו ה', ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול" (כד-כה).

מפראות לפרשה

יש שקוראים לשבת לפני חג השבועות, "שבת דרך ארץ" דרך ארץ קדמה לתורה, ויש הקוראים לה "שבת כלה".

פרי' נשא היא הפרשה הארוכה ביותר קע"ו פסוקים. וכן בתהילים הפרק הארוך ביותר הוא פרק קי"ט שבו קע"ו פסוקים, גם מס' בבא בתרא היא המס' הארוכה ביותר שבה קע"ו דפים.

אלו המשתלחים מחוץ למחנות לפי סדר הכתוב: "כל צרוע, וכל זב, וכל טמא לנפש". המצורע משתלח מחוץ לשלש מחנות, הזב משתי מחנות, וטמא מת משתלח רק ממחנה שכינה.

דין ודויו כתוב אצל גוזל שנשבע לשקר "והתוודו את חטאתם". למה זה כתוב אצל גזל, כי כל עבירה זה גזל, כי ה' ברא את האדם למעשים טובים, ואם כן הוא גוזל מהקב"ה (שפת אמת).

איש איש כי תשטה אשתו. אומרים חז"ל אין אדם עובר עבירה, אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, וזהו **תשטה** לשון שטות.

כל המנחות באות מסולת חיטים, חוץ ממנחת העומר שבה מסולת שעורים, ומנחת סוטה באה מקמח ולא מסולת, וגם משעורים ולא מחיטים, שזה מאכל בהמה, מפני שהיא עשתה מעשה בהמה.

כל המנחות באות ממצה, חוץ משתי הלחם העשויים מחמץ, גם לחם הפנים עשוי ממצה.

נשא - אני יודע

1. משקל, הכלים 2. ישראל 3. יציאת הנפש 4. הגר 5. ממון 6. השלום, הקב"ה 7. שיתן לה ה' זרע בשכר הקלון שאירע לה 8. מצווה 9. יברכך ה', יאר ה', ישא ה' 10. 24, 25 11. תוספת חיים ועושר 12. נחשון בן עמינדב, ענותנותו 13. בשבת, השביעי 14. אוהל מועד, לפרוכת, הכפורת

שבועות - אני יודע

1. 7 שמות: חג הקציר, מתן תורה, יום החמישים, שבועות, ביכורים, עצרת ויום הקהל.
2. עצרת = עצור מלעשות מלאכה ב. בעצרת נידונים על פירות האילן (ראש השנה א, משנה א)
3. א. סיום 7 שבועות לספירת העומר ב. 2 שבועות אמונים שנשבעו ישראל והקב"ה
4. בגמרא שבת פ"ח נאמר: " ברוך שנתן תורה משולשת (=תורה, נביאים וכתובים) לעם משולש (כהן, לוי וישראל) בחודש השלישי (סיון) ע"י שלישי לבטן (משה) ביום השלישי (לימי ההגבלה)
5. בשבועות נידונים על פירות האילן, וכן זכר למעמד הר סיני שהיה מעוטר בעשבים.
6. רמוז בראשי תיבות: "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" = חלב, דבש, שמן, יין, מים.
7. על שם הר סיני שנקרא "הר גבנונים" (תהילים ס"ח, 17)
8. משה רבנו נולד ונפטר באותו תאריך: ז אדר.
9. א. סלים של כסף וזהב ב. סלי נצרים מקש
10. שמואל הנביא (בבא בתרא י"ד:)
11. שניהם חלים בתקופת הקציר ב. התורה היא תורת חסד וגם מגילת רות תוכנה חסד. ג. דוד המלך נולד ונפטר בשבועות, ובמגילת רות מספרים על יחוסו.
12. א. בועז ב. רות
13. דוד היה נכד של עובד ונין של בועז.
14. על הפעולה של: "שסף איש נעלו ונתן לרעה" (ד, 7)

סוסים ולא-ישיב את-העם מצרִימה למען הרבות סוס וה' אָמר לָכֶם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד. ולא ירבה-לו נשים ולא יסור לָבָבו וְכֶסֶף וְזָהָב לא ירבה-לו מאד. והִיאָה כְּשִׁבְתּוֹ על פֶּסֶא מִמְּלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת על-סֵפֶר מִלְּפָנַי הַפְּהִינִים הַלְלוּיִם. וְהִיתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוּ כָל-יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת-ה' אֶל-לִהְיוֹ לְשִׁמּוֹר אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתָם. לְבִלְתִּי רוּם-לָבָבוּ מֵאֲחִיו וּלְבַלְתִּי סוּר מִן-הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן יִאָרִיץ יָמִים עַל-מִמְּלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו בְּקִרְבֵּי יִשְׂרָאֵל" (דברים יז, טו-ג) כאמצעי זהירות נוסף, הסיפורים המקראיים רומזים שהמלך אינו יכול לתפקד בלי נביא לצידו, המתפקד כבלם לכוחו האבסולוטי של המלך, בכך שהוא מזכיר לו את חובותיו העיקריות. עם זאת, על אף היותו רצוי מבחינות רבות, מוסד המלוכה נותר מוסד מושחת פוטנציאלית. במטרה למצוא נוסחה שתבטיח שמלכי יהודה לא יידרדו לעריצות בשל כוחם יוצא הדופן, מציג המקרא פתרון גאוני. בנוסף למעצורים והבלמים סביב התנהגות המלך, הוא עצמו נולד מהאיחוד בין שני בני אדם אלטרואיסטיים ונדיבים במיוחד בשיעור זה התמקדתי אך ורק באופן שבו התכונה הנדונה – נדיבות נטולת אנוכיות – מתבטאת באופיה של רות "אם המלוכה". בשיעורים בהמשך אבחן את האופן שבו אישיותו של בועז משקפת את זו של רות מבחינה זו. לעת עתה אסתפק באבחנה כי עצם הרעיון של נישואין לאישה מואבייה דורש מבוועז נכונות להקריב את המוניטין שלו, ואולי אף את עתיד משפחתו (ראה את דברי הגואל ברות ד, ו). אנו נבחן רעיון זה ואחרים באריכות רבה יותר בשיעורים הבאים. כמובן שלא משתמע מכך כי המלך יאמץ בהכרח תכונות אלו. כפי שברור מסיפורים מאוחרים יותר, כמה ממלכי בית דוד, צאצאים של רות ובוועז בעצמם, לא מימשו את הפוטנציאל שלהם, והתעלמו מתכונות אבותיהם. ועדיין, הרעיון ליצור שושלת משני בני אדם המצטיינים בהקרבה עצמית מייצג ניסיון מבריק להתמודד עם סכנות המלוכה

נכון שהביטול העצמי של רות אינו דבר שהיהדות דורשת מכל יהודי, אך הוא הכרח מוחלט כשמדובר במנהיגינו. לא זו בלבד שאנו מצפים לכך ממנהיגינו, זהו גם תנאי מקדים לכינון מלוכה. בלי רות ליד ההגה, בלי מישהו שמסוגל לתת באופן מוחלט ובלתי אנוכי לאחר, המלוכה אינה הבטחה או חזון של שפע, אלא איום מסוכן, עתיד מעורר חרדה, מתכון לפריצות, שחיתות ועריצות. האומה היהודית אינה יכולה לרצות להקריב את שלמותה ויושרתה הדתית והמוסרית עבור היתרונות החברתיים, הפוליטיים ואפילו הדתיים של המלוכה. אם המלך עריץ ומושחת, אם הוא רואה את עצמו כמצוי מעל החוק, האומה תיכשל בהשגת היעד העיקרי שלה – יצירת חברה אידיאלית המושתתת על משפט וצדקה. דבר זה יערער את עצם התכלית של העם היהודי. לפיכך, דמותה של רות מוצגת כתשתית השושלת המלכותית[אניני טוענת שהניסיון של מגילת רות הצליח באופן מושלם. שושלת בית דוד סבלה ללא ספק מבעיות. עם זאת, אני חושבת שבאופן יחסי, ובמיוחד בהשוואה למלכי שומרון, ניתן לייחס לשושלת דוד הצלחה כלשהי. ככלות הכול, בשושלת בית דוד היו מספר מלכים חסודים ונטולי רב, ונראה כי היו בלבם אינטרסים נשגבים יותר. מבחינה זו הם הצליחו להימנע מהחיפוש אחר גדולה אישית שלרוב נלווה לכוח. חשבו לדוגמה על המלכים אסא, יהושפט, יואש, אמציה, יותם, חזקיה ויאשיהו... רק מלך עם מעלותיה של רות, מלך גומל חסדים עד כדי ביטול עצמי, יכול להחזיק בכוח מבלי שהדבר יגרום לו להידרדר מבחינה מוסרית או מבחינות אחרות. מלך עם ייחוס שיכול להנחות אותו לשרת אחרים, ואף להטביע בו נטייה לכך, מסוגל ליצור מלוכה שמטרתה שרות העם, ולא שרות המלך והאינטרסים האישיים שלו.

אני מאמינה שזו המהות של מגילת רות. מגילת רות היא ניסיון ליצור שושלת מלוכה באופן שיצמצם את הפוטנציאל לשחיתות. הדבר נעשה באמצעות איתור תכונות אופי ספציפיות במייסדי השושלת. דבר זה יכול להסביר את הסוג הספציפי של נדיבות שרות מגלה פעם אחר פעם. בכך שהיא פוגעת באופן עקבי באינטרסים של עצמה, מראה רות יכולת לפעול מתוך התעלמות מוחלטת מהאינטרס הפרטי שלה, ותוך התמקדות מוחלטת ומלאה בצרכי האחר. יש תקווה שתכונה זו תאומץ על ידי צאצאיה של רות, מלכי בית דוד, שיהגו בהתאם לצרכי האחר במקום לקדם את האינטרסים של עצמם. בכך מיזגנו שוב את שני ההסברים הנפרדים בהם פתחנו שיעור זה. מטרת מגילת רות הינה אכן להראות את חשיבות הנדיבות, בפרט סוג הנדיבות הנחוץ ליצירת ושימור שושלת בית דוד.

ספורים לשבת

ר' אלעזר הירש ורעייתו חיכו במשך שנים רבות להפקד בזרע של קיימא, השנים חלפו והם כבר זקנים ועדיין מייחלים. למרות דלותם

ולמרות שמבוקשם לא ניתן להם, מכניסי אורחים גדולים מאוד היו ר' אליעזר ורעייתו. מסופר גם שפעם חטפו שודדים את ר' אליעזר ומכרוהו לאיש עשיר, שם עמד בנסיונות רבים ולא נכנע, עד שחזר לביתו לרעייתו. הקב"ה בעצמו השתבח בהם. משכך, ביקש השטן להעמידם בנסיון על מנת לבחנם בכך. הוחלט לזכות את ר' אליעזר בבן, שנשמה הגדולה אם יעמוד במבחן שיעשה לו השטן בעצמו. הלה בא לר' אליעזר בעצם השבת ואף על פי שחילל את השבת קיבלוהו באהבה ובחיבה והעניקו לו מכל טוב. הוא עמד במבחן. יש מספרים כי כשרצה השטן לבעמיד את ר' אליעזר, קפץ אליהו הנביא ואמר: אני אלך ואנסה אותם". בא אליהו לבית ר' אליעזר ורעייתו מחופש לאיש עני מוכה שחין. רבי אליעזר הכניסו לביתו ואירחו בכל טוב. לפי מספרים אלה, אליהו הוא שבחן את ר' אליעזר ורעייתו וניסה בכל דרך להרגיזם ולקנטרם, אולם רבי אליעזר כבש כעסו והתנהג עמו ברחמים ובחסד. לבסוף, התגלה לפניו אליהו, סיפר לו כי בא לנסותו ואמר לו שבזכות כך שעמד בנסיון, יפקדו הקב"ה בבן שיאיר את העולם בצדקותו. ירדה לעולם נשמתו של ר' ישראל בן ר' אליעזר הידוע כבעל שם טוב, זי"ע

שבת שלום, חג שמח

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 691 פרשת בהעלותך יב בסיון תשפ"ב 11 יוני 2022
 לע"נ יצחק בן מרגלית, נלב"ע כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א באדר ב, ז"ל, תנצב"ה
 לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב,

השבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1918 צאת שבת: 2030

יב סיון היום השביעי להעלאת קרבנות חג השבועות בבית המקדש בירושלים. ה'תש"ג - נעצרים שניים מחברי מחתרת ברית הקנאים בדרכם להטמין מטען חבלה במשרד החינוך הישראלי, במחאה נגד חוק חינוך ממלכתי. ה'תשמ"א - נפטר רבי אברהם וינברג השלישי מאדמו"רי חסידות סלונים (הרחבה תשע"ח). ה'תשנ"א - מבצע שלמה, עלייתם של כ-15,000 יהודי אתיופיה תוך 34 שעות ברכבת אווירית לארץ. ה'תשנ"ו - בנימין נתניהו מנצח בבחירות הישירות לראשות הממשלה.

יג סיון - ה'תשי"א - בריטניה פולשת לסוריה וללבנון. כוחות פלמ"ח משתתפים בפלישה. (הרחבה תשסט). ה'תש"ן - ממשלת בריטניה מחליטה לחזור בה מהחלטה לאמץ את מסקנות הוועדה האנגלו-אמריקאית שהמליצה להתיר את העלאתם של 100,00 יהודים לארץ ישראל (הרחבה תשע"ט) ה'תשכ"ה - נפטר מרטין בובר, פילוסוף יהודי (ראה תש"ע) ה'תשל"א - נפטר **יצחק טבנקין** (ראה הרחבה), מנהיג ציוני. ה'תשל"ד - יצחק רבין מציג את הממשלה השבע עשרה בפני הכנסת. ה'תשמ"ב - שגריר ישראל בלונדון שלמה ארגוב נורה על ידי מחבלים פלסטינים. ה'תשנ"ט - אותרה הצוללת אחי"י דקר

יד סיון ה'תקפ"א - נפטר רבי חיים מוולוז'ין (הרחבה תשע"ז). ה'תרצ"ו - לאון בלוס הופך לראש ממשלת צרפת. ה'תש"ד - מלחמת העולם השנייה: בעלות הברית משחררות את רומא. ה'תש"י - נפטר לאון בלוס, יהודי צרפתי, מנהיג המפלגה הסוציאליסטית וראש ממשלת צרפת (הרחבה תש"ף). ה'תשמ"ב - מנחם בגין מורה על פתיחת מבצע שלום הגליל. ה'תשס"ה - אסון רבדים, שבו התנגשה רכבת במשאית, גורם לשמונה הרוגים וכמאתיים פצועים. ה'תש"ן - נפטר רבי דוד חי דגני, ראש מועצה מקומית שלומי וחבר כנסת מטעם המפד"ל ה'תשס"ו - נפטר צבי צימרמן, ח"כ מטעם הציונים הכלליים וגח"ל

טו סיון ב'ש"י או ב'שכ"ד - נפטר יהודה בן יעקב ד'תתנ"ט - החל המצור הצלבני על ירושלים (הרחבה תש"ף), שנמשך 5 שבועות עד לכיבושה ה'תרפ"ח - נפטר הרב שמואל חיים לנדוי (שח"ל) ממייסדי הפועל המזרחי. ה'תש"ח - כח של צה"ל מטביע את אוניית האצ"ל, אלטלנה. ה'תשכ"א - נפטר בנימין מינץ, שר וחבר כנסת מטעם פועלי אגודת ישראל. ה'תשמ"א - נפטר יצחק צוקרמן (אנטק), מראשי מרד גטו ורשה. ה'תשמ"ב - החל מבצע שלום הגליל (מלחמת לבנון 1).

טז סיון ה'ת"ש - מלחמה"ע 2, צרפת נכנעת לגרמניה לאחר 6 שבועות לחימה ה'תשכ"ג - נפ" חיים בוגר (בוגרשוב), ח"כ (הרחבה תשסט).
יז סיון -א'תרכ"ו - על פי שיטת רש"י בבראשית פרק ח פסוק ד, ביום זה נחה תיבת נח על הרי אררט. ה'תקפ"ו - נפטר רבי אלעזר פלקלס, בעל שו"ת תשובה מאהבה. ה'תרל"ב - נפטר רבי אהרן פרלוב מקרלין מאדמו"רי חסידות קרלין

יח סיון ה'נ"א - הסתיים שלטון הצלבנים בארץ ישראל, עם כיבוש העיר עכו בידי המוסלמים ראה הרחבה אודות ר' יצחק דמן עכו (הרחבה תשע"א) ה'תרט"ו - תלמוד תורה "עץ חיים" נוסד בירושלים בידי הרב שמואל סלנט ה'תש"ד - השואה: יהודי קורפו נאסרים ומגורשים מהאי. (הרחבה תשע"ז). ה'תש"ד - חיסול גטו קולוזיוואר בשואה (הרחבה תשע"ט). ה'תש"ן - "ליל הגשרים" - אנשי הפלמ"ח מפוצצים עשרה גשרים בכל גבולות הארץ. נסיון פיצוץ הגשר האחד עשר, באכזיב, נכשל ה'תשל"ב - הטבח בנמל התעופה לוד: 3 מחבלים מארגון הצבא האדום היפני פותחים באש באולם הנוסעים של נמל התעופה, רוצחים 24 בני אדם ופוצעים 71. בין ההרוגים המדען אהרון קציר, אחי אפרים קציר העתיד להיות נשיא המדינה, (הרחבה תש"ע). ה'תש"ס - פעולה ראשונה של "מחתרת היהודית": נסיון התנקשות בחיי ראשי הערים שכם, רמאללה ואל-בירה.

נשא - מי יודע ?

<https://teman.org.il/content/9900>

1. ח' ב' - רש"י מביא שתי סיבות לשאלה מדוע כתבה התורה 'בהעלותך' לציון הדלקת המנורה?
2. ח' ב' - "אל מול פני המנורה" - רש"י: אל מול ----- ; ו-7055 אותיות (מיקום 12). לפי ספר החינוך יש בפרשת בהעלותך 5 מצוות (מיקום 26), מתוכן 3 מצוות עשה (מיקום 22) ו-2 מצוות לא תעשה (מיקום 22). **הפסרת** פרשת בהעלותך היא "נרות זכריה", הפותחת במילים "רני ושמחי בת ציון" (זכריה ב, יד-ג, ז).
3. רש"י ח' ט"ז - לשם מה החזרה על המלה "נתונים"?
4. רש"י ח' י"ז - "כי לי כל בכור" - מדוע הוחלפו הבכורות בלויים?
5. רש"י ח' י"ט - כמה פעמים חוזר הביטוי 'בני ישראל!' ומה הן **חזרתו של יתרו** חותן משה לארצו. לאחר פרשה זו, קיימת תופעה

פרשת בהעלותך

הפרשה ה-36 בתורה וה-3 בחומש במדבר. מתחילה בפרק ח' פסוק א ומסתיימת בפרק י"ב פסוק טז. הפרשה נכתבת ב-240 שורות בספר תורה ויש בה 16 פרשיות (מיקום 15), מתוכן 11 פרשיות פתוחות ו-5 סתומות. בפרשה יש 136 פסוקים (מיקום 11), 1840 מילים (מיקום 11) ו-7055 אותיות (מיקום 12). לפי ספר החינוך יש בפרשת בהעלותך 5 מצוות (מיקום 26), מתוכן 3 מצוות עשה (מיקום 22) ו-2 מצוות לא תעשה (מיקום 22). **הפסרת** פרשת בהעלותך היא "נרות זכריה", הפותחת במילים "רני ושמחי בת ציון" (זכריה ב, יד-ג, ז).

שתי הסיבות לכך?

ייחודית בתורה, שני סימנים בצורת האות "נ" הפוכה לפני פרק י פסי לה-לו ולאחריהם, המפרידות אותם מהפרשיות שלפניהם ואחריהם.

6. רש"י ט' י"ח – "ועל פי ה' יחנו" – הענן לא היה נפרש (מסתלק) מהמחנה עד שמשו אומר: "---- ה' ויפוצו אויביך" (י' ל"ה).
7. ט' כ"ב – מה פירוש המלה 'ימים'?
8. י' ד' – מי הם הנקראים אם בחצוצרה אחת תוקעים?
9. רש"י י' י' – "אני ה' א-להיכם" – מכאן למדנו על התפילה ברה"ש: מלכיות, ---- וזכרונות.
10. י' כ"ח – 'רועה, חבר וחביבי' שיתר פרשה ואת הארגון מחשיב?
11. י' ל"ה – מה הן ה'סימניות' לזכרון בפסוק "ויהי בנסוע הארון"?
12. י"א ז' ח' – לח, צלול וזך למרות יובש המדבר, וטעמו כתבלין הכוסבר.
13. י"א כ"ו – מה פירוש "והמה בכתובים"?
14. י"א כ"ט – מי אמר: נבואה זה פלא, שים אותם בכלא?
15. י"ב א' – בלשון 'סגי נהור' קוראים לבחורה יפה ונשית: ---

לְחֹרֵף לָהֶם מִצְוֹזָה וְעֶזֶן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנִסְעֵם בֶּן הַמִּזְזָה ז' וְיְהִי בְנִסְעֵךְ הָאָרֶץ וְיֹאמֶר מִשָּׁה קוֹמֵה יְהוָה וַיִּפְצֹ אוֹיְבֶיךָ וַיִּנְסוּ מִיַּדְּךָ בְּפִצְיֶךָ וּבְצָזָה יֹאמֶר עֲשׂוּבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל ז'
וְיְהִי הַעֵלֶם כְּמִתְאַנְנִים רַעַב בְּאֶזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה

סימנים אלו מסומנים אף בספר התורה עצמו. חז"ל (בבלי שבת קטז א) ובעקבותיהם המפרשים (רש"י, רמב"ן ועוד) הסבירו שהסמניות נועדו להראות שפסי אלו ("ויהי בנסע הארץ ויאמר משה... ובנחה יאמר...") הובאו שלא במקומם הטבעי, ונכתבו שם על מנת להפריד בין שתי פרשיות העוסקות ב"פורעניות", פרשת הנסיעה מהר סיני ופרשת המתאוננים. במקומות מסוימים מתייחסים לשני פסוקים אלו כאל ספר בפני עצמו, ובכך מחולקת הפרשה כביכול בין שלושה ספרים (תחילת במדבר עד הסמניות, שני הפסוקים הללו ולאחריהם). לאחר הסמניות הללו באה פרשת חטא המתאוננים, השלשים שהגיעו לאחריהם והמגפה שפרצה בעם בקברות התאוה, כשבתוכה מסופר על האצלת הרוח ממשה לשבעים הזקנים והתנבאותם של אלדד ומידד. בסוף הפרשה מסופר על חטא מרים שדברה על אהרן על משה, ועונש הצרעת. חמשת המצוות שבפרשה הן: מצוות פסח שני בארבעה עשר באייר (ספר החינוך שפ) מצוות פסח שני **שיאכל על מצות ומרורים** (שם שפא) **שלא להותיר כלום** מבשר פסח שני (שם שפב) שלא לשבור עצם מעצמות פסח שני (שם שפג) מצוות תקיעת חצוצרות במקדש ובמלחמה (שם שפד)

מצוות שמחה בשבת

הרב בנימין תבורי

"ארבעה דברים נאמרו בשבת, שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשים על ידי הנביאים. שבתורה - זכור ושמור; ושנתפרשו על ידי הנביאים - כבוד ועונג" (רמב"ם הלכות שבת פ"ל, ה"א).

בכבוד ועונג נצטוונו בין בשבת ובין ביום טוב (רמב"ם הלכות יו"ט פ"ו, ה"ט). ביו"ט ישנה מצוה נוספת: השמחה. מקור מצוה זו מן התורה שנאמר "ושמחת בחגך" (דברים ט"ז, ל"ד). האם גם בשבת ישנה מצוות שמחה?

בפרשת בהעלותך נמנו כל הימים בהם מצוה לתקוע בחצוצרות. בפרשה זו נאמר "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות..." (במדבר ל"ג). מכיוון שהמועדים הם עצמם ימי שמחה, נשאלת השאלה לאלו ימים נוספים התכוונה התורה באומרה "וביום שמחתכם"? הראב"ע על אתר מפרש שהכוונה לימי שמחה שנקבעים בעקבות נצחונות צבאיים על אויבנו כימי פורים וחנוכה. על פי פירוש זה נראה שאע"פ שמבחינת הלכתית מתייחסים לפורים וחנוכה כמועדי דרבנן, מ"מ יש להם עיקר מן התורה. עוד יתכן לפי פירוש זה שישנו עיקר מן התורה לקביעת יום העצמאות ויום ירושלים. מכל מקום, הספרי מפרש "וביום שמחתכם ובמועדיכם" -- אלו השבתות". לפי גרסא הגר"א (המובא במהדורת הנצי"ב) הגירסא היא "וביום" -- אלו השבתות" (כלומר דורשים מהמילה "וביום" בלבד). יתכן שחילוקי הגרסאות משקפים שתי דעות בשאלה האם מצוות שמחה נוהגת בשבת כביו"ט.

מקורות נוספים מצביעים על כך שישנה מצוות שמחה בשבת. את מצוות שבת מנה הבה"ג תחת הכותרת "שמחה ועונג בשבת". אמנם מן הראוי לציין שמתסבר שכוונתו למצוות מדרבנן שכן הוא מונה מצוות דרבנן במנין המצוות.

בספר המנהיג מובא שהמנהג בקהילות צרפת וספרד היה שלא לומר תחנון בערב שבת וזאת אע"פ שבערב ראש חודש נהגו שכן לאומרו. "המנהיג" הסביר שנהגו כך משום שבת הוא יום משתה ושמחה, מה שאין כן ראש חודש, והוא מביא את הספרי הנ"ל "יום שמחתכם- אלו השבתות". גם בשיבולי הלקט (פרק פ"ב) הובא הספרי וכתב שם בשם הרב אביגדור כהן צדק שעל זה סמכו לומר בשבת תפילת "ישמחו במלכותך" ושכן סמכו על דרשה זו לתפילת נוספת: "וישמחו בך כל אוהבי שמך".

בירושלמי (מגילה א, ד) אמרו שאם פורים נופל בשבת מאחרין את סעודת פורים ואין עושים אותו בשבת. טעם הלכה זו מבוארת בגמ': נאמר "לעשות אותם ימי משתה ושמחה", שצריך לקבוע את היום כיום שמחה. שבת היא ממלא יום שמחה, ולכן אין צורך ואולי אין

כוח או השפעה?

הרב לורד יונתן זקס ז"ל

יש בפרשה הזו רגע של חסד, שמשו מתגלה לנו בו בשיא נדיבותו המנהיגותית. הוא מגיע ממש לאחר אחד מרגעי הייאוש הנוראים ביותר של משה. העם מתאונן כמנהגו בקודש, הפעם על אוכל. נמאס לו מהמן. הוא רוצה בשר. משה, הנחרד מחוסר מוכנותו של העם להתמודד עם מחיר היציאה לחופשי, מתפלל למות. "וְאִם כָּכָה אֶתְּ עֹשֶׂה לִי", הוא אומר לקדוש ברוך הוא, "הֲרֹגֵנִי נָא הָרֹג, אִם מְצַאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, וְאֵל אֲרָאָה פְּרַעֲתִי" (במדבר יא, טו). האל אומר לו למנות שבעים זקנים שיעזרו לו לשאת במשא העם. משה עושה כאשר צווה, ורוח אלוהים נחה על הזקנים. אלא שהיא נחה על עוד שני אנשים, אלדד ומידד, שלא היו בין שבעים הנבחרים. אפשר לשער שמשו בחר שישה אנשים מכל שבט, בסך הכול שבעים ושניים איש משנים-עשר השבטים, ואז, כדי להגיע למספר שבעים, בחר בהגרלה שניים שיוצאו מהרשימה ויישארו במחנה. אלה היו אלדד ומידד. אף על פי כן, גם עליהם נאצלה הרוח הגדולה. ראו סנהדרין יז ע"א.

יהושע, סגנו של משה, הזהיר כי בהתנבאותם של אלדד ומידד גלום איום פוטנציאלי, אבל משה ענה לו בנדיבות מחממת לב: "הַמְקַנָּא אֶתְּהוּ לִי? וּמִי יִתֵּן כָּל עֵם ה' נְבִיאִים, כִּי יִתֵּן ה' אֶת רֹחוֹ עֲלֵיהֶם" (במדבר יא, כט).

תגובתו זו של משה עומדת בניגוד חריף לתגובתו על ערעור מאוחר יותר על מנהיגותו, זה שהציבו קורח ועדתו. במקרה ההוא משה לא הפגין לא עדינות ולא נדיבות. להפך, הוא אפילו התפלל שהאדמה תפתח את פיה ותבלע אותם, "וַיִּנְרְדוּ חַיִּים שְׂאֵלָה" (במדבר טו, כח-ל). הוא היה חז, נחרץ ומסרב למחול. מה ההבדל בין קורח לבין אלדד ומידד?

התשובה נעוצה בהבנת ההבדל שבין שני מושגים שהבלבול ביניהם שכוח: כוח והשפעה. אנו נוטים לחשוב עליהם כדומים אם לא זהים. לבעלי הכוח יש השפעה. לבעלי ההשפעה יש כוח. אבל אלו הן שתי תופעות מובחנות, המתרחשות על פי שני סוגים של היגיון. ניסוי מחשבתי קצר ימחיש זאת.

דמיינו שיש לכם כוח מוחלט. כל מה שאתם אומרים מתבצע. יום אחד אתם מחליטים לחלוק את הכוח שלכם עם עוד תשעה אנשים. מעתה תהיה לכם לכל היותר עשירית הכוח שהיה לכם. עכשיו דמיינו, במקום זאת, שיש לכם מידה מסוימת של השפעה. אתם מחליטים לחלוק את ההשפעה הזאת עם עוד תשעה אנשים שיהיו שותפים. למעשה, הכפלתם בעשרה את ההשפעה שהייתה לכם,

מפני שמעתה עשרה אנשים מעבירים את המסר שהיה עד כה ביפכים בלבד.

כוח מתחלק; השפעה מוכפלת. כוח הוא משחק סכום אפס: למי שנתן נשאר פחות. ואילו השפעה דומה לאש: ככל שתחלקו אותה יהיה לכם יותר.

משה שימש לאורך ארבעים שנות המדבר בשני תפקידי מנהיגות שונים. הוא היה נביא, שלימד את בני ישראל תורה ועמד בקשר ישיר עם אלוהים. והוא היה גם מקבילו הפונקציונלי של מלך, שהוביל את העם במסעותיו, קבע את מגמת פניו וסיפק את צרכיו. עמדת המנהיגות היחידה שלא הייתה בידיו הייתה הכהונה הגדולה, שניתנה לאחיו אהרן.

הכפילות במנהיגותו של משה ניכרת לעין בהמשך הסיפור, כאשר משה ממנה את יהושע ליורשו. האל מצווה אותו: "קח לך את יהושע בן נון, איש אשר רוח בו, וסמכת את ידך עליו... ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל" במדבר כז יח-כ. שימו לב לשתי הפעולות השונות. סמיכת היד על יהושע, כפי שעושה כיום רב המסמך את תלמידו, נותנת לו את הסמכות לחוקק חוקים בעצמו. חז"ל ראו את עצמם כממלאי תפקיד שהוא המשך התפקיד שמילאו הנביאים ("משה קיבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה"). משנה, אבות א, א. בפעולת הסמיכה מעביר משה ליהושע את תפקידו כנביא.

בפעולה השנייה, "ונתתה מהודך עליו", מעביר משה ליהושע את תפקידו הפוליטי, המקביל לשל מלך. המילה "הוד" מקושרת במסורת העברית עם מלוכה, כגון בביטוי המקראי "הוד מלכותי" (דניאל יא, כא; דברי הימים א' כט, כה).

למלכים היה כוח – ובכלל זה הכוח לחיות ולהמית (ראו יהושע א, יח). לנביאים לא היה כוח כלל, אך הייתה להם השפעה. השפעה זו נמשכה מעבר לימי חייהם, ובמקרים רבים היא נמשכת עד עצם היום הזה. אם לנקוט פרפראזה לדבריו של סרן קירקגור: כשמלך מת כוחו נגמר. כשנביא מת השפעתו מתחילה.

עכשיו אפשר להבין מדוע תגובתו של משה למעשה אלדד ומידד שונה כל כך מתגובתו למחלוקת קורח ועדתו. אלדד ומידד לא ביקשו כוח ולא קיבלו כוח. הם קיבלו רק השפעה: רוח הקודש שקרנה ממשה. הם נעשו נביאים. על כן אמר משה "ומי יתן כל עם ה' נביאים, כי יתן ה' את רוחו עליהם". וכך מתבקש. הרי במנהיגות של השפעה, ככל שהמנהיג נותן כך יש לו יותר.

קורח, או לפחות חלק מחסידיו, ביקש כוח. והכוח אינו נחלק. כשמדובר במלוכה, במנהיגות של כוח, הכלל הוא "דבר אחד לדור ואין שני דברים לדור". סנהדרין ח ע"א. במלוכה, תביעה לכוח היא ניסיון הפיכה, ויש להתנגד לה בכוח. אחרת, התוצאה היא חלוקת המדינה לשתיים, כפי שקרה בישראל לאחר מות המלך שלמה. לו היה משה שותק לנוכח הערעור שהשמיע קורח על מנהיגותו, היה מסכן את קיומה של סמכותו המנהיגותית.

היהדות מבחינה אפוא בין מנהיגות כהשפעה למנהיגות בכוח. את הראשונה היא מאדירה בלי הסתייגות, ואילו כלפי השנייה היא דו-ערכית. התנ"ך הוא משה מתמשכת נגד השימוש בכוח. על פי התורה, הכוח כולו שייך בעצם לאלוהים. התורה מכירה בכך שבעולמנו הבלתי מושלם יש צורך בכוח כפיה כדי לשמור על שלטון החוק ולהגן על המולדת. משום כך היא מצדדת במינוי מלך במידה שהעם מבקש זאת. דברים יז, טו-כ; שמואל א' ח. אך זהו בפירוש ויתור, לא אידיאל. זו, בכל אופן, עמדתם של אבן עזרא, רבנו בחיי ואברבנאל.

המנהיגות האמיתית שהתנ"ך והיהדות הרבנית מאמצים אל ליבם היא מנהיגות של השפעה, ובייחוד זו של נביאים ושל מורים. זהו תואר הכבוד העילאי שנתנה המסורת שלנו למשה: אנו מכירים אותו בכינוי משה רבנו. משה היה הראשון בשורה ארוכה של דמויות בהיסטוריה היהודית – ביניהן עזרא, הלל, רבן יוחנן בן זכאי, רבי עקיבא, האמוראים וחכמי ימי הביניים – המייצגת אחד מהרעיונות המהפכניים ביותר של היהדות: המורה כגיבור.

היהדות הייתה הציוויליזציה הראשונה והגדולה ביותר שהשתיתה את עצם שרידותה על חינוך ומוסדות לימוד, ושראתה את הלימוד כחוויה דתית העולה אפילו על תפילה. ראו שבת י ע"א. הסיבה היא זאת: מנהיגים הם אנשים המסוגלים להניע אחרים לפעול בדרכים

גם אפשרות "לעשות" אותה ככוז.

התוספות (כתובות ז): כתבו שבשבת אין צורך בפנים חדשות על מנת לברך שבע ברכות כיוון שבשבת היא עצמה חשובה כפנים חדשות שהרי לעולם השבת מתייחדת בשמחה ובמשתה. ניתן לדחות שהתוס' לא מתכוונים לגדר ההלכתי של שמחה אלא למנהג העם לשמוח יותר בשבת, אך יתכן שבכל זאת ניתן לאחוז בדברי התוס' כמקור למצוות שמחה בשבת.

הלכה ידועה היא שבשבת עולה למנין ימי השבעה אע"פ שאין נוהגים בה בשבת מנהגי אבלות. לעומת זאת, יו"ט מפסיק לגמרי את ימי השבעה. כאשר אדם נפטר ביו"ט אין מתחילים קרוביו לנהוג מנהגי אבלות עד מוצאי יו"ט. בירושלמי (מועד קטן ג, ה) מבואר החילוק בכך שאם לא הייתה שבת עולה בכלל ימי השבעה, מעולם לא היה אפשר שיהיו שבעה ימי אבלות שהרי אין לך שבעה ימים ללא שבת בינתיים. משתמע שעקרונות הן שבת והן יו"ט הם ימי שמחה שאמורים להפסיק את ימי השבעה אלא שמסיבה טכנית שבת אינה מפסקת ועולה בכלל מנין השבעה.

מנגד מקורות רבים מצביעים על כך שאין מצות שמחה בשבת. התוס' (מועד קטן כג): כותבים במפורש שבשבת עולה למנין ימי השבעה מהטעם שאין מצוות שמחה בשבת.

בשטמ"ק (כתובות ז) כתוב שאסור להתחתן בשבת משום שאין מערבין שמחה בשמחה, אולם טענה זו נדחת מהטעם שאין מצות שמחה נוהגת בשבת. המהרי"ל (סוף הלכות יום טוב) אוסר להתענות ביו"ט מפני מצות שמחה שבו ואילו בשבת הוא מתיר להתענות משום שאין בה מצות שמחה המחבר (אורח תשכ"ט, א) פסק שבגדי יו"ט יהיו טובים משל בגדי שבת וביאר המג"א (שם) שזהו משום מצות שמחה שיש ביו"ט. בתשב"ץ (רצ"ח, ב) הרחיק לכת והציע שמכיוון שבשבת איננו יום שמחה ונוהגים בו מנהגי אבלות (בצנעא) יש מקום להתיר להספיד את המת בשבת.

כאמור ישנם מקורות המצביעים לכאן ולכאן. יתכן שהדיון הנ"ל בא לידי ביטוי בנוסחאות התפילה: בליל שבת נוהגים לשיר את מזמור לכה דודי. הבית האחרון פותח "בואי בשלום עטרת בעלה גם בשמחה ובצהלה". לפי נוסח האר"י, במקום "בשמחה" יש לומר "ברינה". אולם כאשר שבת חלה ביו"ט נהג האר"י לומר "בשמחה". מסתבר שסבר שאין שייך להזכיר שמחה אלא ביו"ט ולא בשבת.

מאידך, נהג האר"י לומר "ישמחו במלכותך" בכל תפילות השבת ולא רק בתפילת מוסף כפי נוסח אשכנז. הזכרת השמחה בכל תפילות השבת משקפת את העמדה שהשמחה קשורה למהות השבת ואילו הזכרתה בתפילת מוסף בלבד מבטאת שאין השמחה קשורה למהות השבת. הרב סולוביצקי זצ"ל הסביר שדברי הספרי על פרשתנו בנוגע לשמחה בשבת מתייחסים דוקא לזמן הקרבת קרבן המוסף. השיר והשמחה הם הלכות בהקרבת הקרבן ומסיבה זו על פי נוסח אשכנז אומרים "ישמחו במלכותך" בתפילת מוסף בלבד.

יהיה אשר יהיה, ראוי להזכיר כאן את דברי הרמ"א המסיימים את אורח חיים (הדברים קשורים לנושא אחר לגמרי): "מכל מקום ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים, וטוב לב משתה תמיד".

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

שבוע שעבר: ג – מדיני אכילת הפירות

השבוע: ד – שימושים שאינם לאכילה

שבת הארץ לָקֶם לְאֶקְלָה", לָקֶם לכל צרכים, אלא שנאמר לָקֶם לְאֶקְלָה ללמדנו שההנאה המותרת היא הנאה הדומה לאכילה, שבשעה שהפרי מתכלה באה ההנאה. לפיכך, מותר להדליק נר בשמן שנעשה מפירות שביעית, מפני שבעת שהשמן מתכלה נהנים מהאור. וכן כשהיו רגילים לצבוע בפירות, מותר היה לצבוע בהם, מפני שבעת שהפרי כלה הצבע נתפס בבגד. אבל אסור להשתמש בתבן שביעית שראוי למאכל בהמה לצורך הסיקת התנור לחימום הבית או לאפייה או לבישול, כי רק לאחר שהם נשרפים מתחילים ליהנות מחומם (משנה שביעית ח, ב; סוכה מ, א; רמב"ם ה, יט; לעיל ג, ו).

מותר לאדם לסוך את עורו בשמן שנעשה מפירות שביעית, כי סיכה נחשבת כשתייה (יומא ע, ב). בנוסף לכך, בעת ההנאה השמן מתכלה. אבל אסור לסוך בשמן שביעית בגדי עור ונעלי עור כדי לחזקם, כי ההנאה באה לאחר כילוי השמן. לא יסוך את הגוף ביין או בחומץ, מפני שאין רגילים לסוך בהם (משנה ח, ב; רמב"ם ה, ו).

אסור לתת לבהמה פירות שראויים למאכל אדם, כדי שלא להפסידם

מסוימות. אם הם מגיעים לידי כך רק משום שהם נמצאים בעמדת כוח, פירוש הדבר שהם מתייחסים אל מונהגיהם כאל אמצעים, לא כאל מטרת; כאל דברים ולא כאל אנשים. אין זה מקרה שהכותב הגדול ביותר על המנהיגות ככוח היה מקיאווולי. הגישה השנייה למנהיגות היא להתמקד בצורכי המונהגים ובשאיפותיהם, וללמד אותם כיצד להשיג צרכים ושאיפות אלה ביחד, כקבוצה. את זאת עושים בכוחו של חזון, בעוצמתה של אישיות, בעזרת היכולת לנסח ערכים משותפים בלשון שאנשים יכולים להזדהות איתה ובאמצעות המסוגלות "לגדל" תלמידים שימשיכו בעבודה הזו בעתיד. כוח מנמיך את האנשים שהוא מופעל עליהם; השפעה וחינוך מרוממים אותם. היהדות היא מחאה מתמשכת נגד מה שתומס הופס כינה "נטייה כללית של כל בני האדם: תשוקה מתמדת וחסרת מנוח אל כוח אחר כוח, תשוקה שאינה פוסקת אלא עם המוות". תומס הובס: לויתן, או החומר, הצורה והשלטון של קהילייה כנסייתית ואזרחית, מאנגלית: יוסף אור, ירושלים: מאגנס, תשכ"ב, חלק א, פרק יא, עמ' 89. זו אולי הסיבה לכך שהיהודים כמעט אף פעם לא הפעילו כוח למשך תקופה ארוכה, אך השפיעו על העולם במידה החורגת מכל יחס למספרם. לא לכולנו יש כוח, אך לכולנו יש השפעה. לכן כולנו יכולים להיות מנהיגים. צורות המנהיגות החשובות ביותר אינן נוגעות לעמדה, לתואר או למדי שרד, גם לא ליוקרה ולעוצמה, כי אם לנכונות לעבוד עם אחרים כדי להשיג את אשר איננו יכולים להשיג לבדנו; לדבר ולהקשיב, ללמד וללמוד, לחלוק כבוד לדעתו של הזולת גם אם אנו חלוקים עליו, להסביר וסבלנות ובהיגיון למה אנחנו מאמינים במה שאנחנו מאמינים ולמה אנחנו עושים מה שאנחנו עושים; לעודד אחרים, לשבח את המאמצים הפנים שלהם, ולדרבן אותם להגיע ליותר. העדיפו תמיד את ההשפעה על הכוח. היא מסייעת לשנות אנשים כך שיוכלו לשנות את העולם.

ליל הגשרים

כנוי לליל י"ח בסיוון תש"ו (הלילה שבין 16 ל-17 ביוני 1946) שבו במסגרת "תנועת המרי העברי", שיתוף פעולה בין המחותרות (הגנה/פלמ"ח, אצ"ל ולח"י), במקביל לתקיפת בתי המלאכה של הרכבת בחיפה ע"י הלח"י ביט בסיון, פעלו כחות ההגנה להשמדת 11 גשרים:

גשר מטולה צפון מערב, על הכביש המוביל לצידון, פוצץ על ידי כוח מהגדוד השלישי של הפלמ"ח בפיקוד דוד צ'רקסקי (הוא "איש הפלמ"ח ושמו דודו" משירו של חיים חפר).

גשר מטולה צפון מזרח, על נחל עיון, (נמצא בקצה הצפוני של שמורת נחל עיון) פוצץ על ידי כוח מהגדוד השלישי של הפלמ"ח בפיקוד דני נוימן. נפתחה אש על הכוח, אך הוא הצליח לשוב ללא נפגעים.

גשר בנות יעקב, על נהר הירדן, פוצץ על ידי כוח מהגדוד השלישי של הפלמ"ח בפיקוד עווד מסר. זקיפים ערבים, שאיבטחו את הגשר, נוטרלו והורחקו מהמקום.

גשר אל חמה (חמת גדר), על נהר הירמוך, פוצץ על ידי כוח מהגדוד השלישי של הפלמ"ח בפיקוד אהרן ספקטור. הגשר, 130 מטר אורכו, היה הגשר הארוך ביותר באותה עת בארץ ישראל. הכוח נתקל ברוכבים בעת הנסיגה, פתח עליהם באש ושב ללא נפגעים לבסיסו.

גשר שיח' חוסיין, על נהר הירדן, על כביש בית שאן - אירביד, פוצץ על ידי כוח מהגדוד הראשון של הפלמ"ח בפיקוד ברוך אקסלרוד.

גשר אדם (גשר דמיה), על נהר הירדן, פוצץ על ידי כוח מהגדוד הרביעי של הפלמ"ח בפיקוד יוחנן זריי. הכח הגיע רכוב במשאית ובמונית. הרג ערבי שניסה לחצות את הגשר, הצמיד אל הגשר מטען חבלה בעל מנגנון שהייה ונסוג אל הרכבים. עקב חיפוש ורישום הרכבים על ידי פטרול בריטי בזמן ההמתנה, נסוג הכוח רגלית לכיוון קיבוץ מסילות. המטען לא התפוצץ במועד אלא למחרת, קצין חבלה בריטי ניסה לפרקו, המטען התפוצץ המטען הרס את הגשר והקציין הבריטי נהרג.

גשר אלנבי, על נהר הירדן, על כביש ירושלים - עמאן, פוצץ על ידי כוח מהגדוד השני של הפלמ"ח בפיקוד חיים בר-לב. במהלך הפעולה נפתחה אש על הכוח. הכוח השיב באש והצליח להצמיד את המטענים ולפוצץ את הגשר. הנסיגה בוצעה לכיוון ים המלח ומשם

בשבוע הבא בע"ה: ה - מצוות בפירות שביעית וערלה ונטע רבעי

והאיש משה עניו מאד

הרב נחמיה רענן

וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. **במדבר י"ב, ג.** התורה מציינת את שמה רבנו היה עניו מכל אדם. לאור הפסוק, כמה ממורי החסידות עוסקים בהגדרתה של מידת הענווה, ובענווה המיוחדת של משב רבינו.

א. ענוות משה כשילוב של שפלות ותחושת שליחות

נפתח בתורה שנמסרה בשם ר' שמחה בונים מפשיסחא:

"והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" **(במדבר י"ב, ג).** ורש"י ז"ל פירש, "שפל וסבלן" (שם). ופירש רבינו הקדוש הרבי מפרשיסחא זצ"ל, אף על פי שהיה שפל בעיניו, עם כל זה סובל את עצמו. ואם אדם אחר היה שפל בעיניו כל כך - לא היה יכול לסבול את עצמו. לאור דברי רש"י, ר' שמחה בונים פירש שמידת הענווה כוללת שתי תכונות: שפלות וסבלנות. מצד אחד, העניו צריך להיות שפל ולהכיר בפחיתותו; מצד שני, הוא אמור להיות סבלן כלפי עצמו, כדי שלא יגיע לידי דכאון ויאוש.

בהמשך הפסקה מובא הסבר לדברים הללו בשם המגיד מקוז'ניץ:

וביאור הענין, על פי דברי המגיד הקדוש מקאזניץ זצ"ל (פרשת שופטים), כי דרך העבודה הנכונה להסתכל תמיד על גדלות הבורא ברוך הוא, אשר לו השמים ושמי השמים וכל צבאם. ומכולם, עיקר רצונו בעבודת האדם השפל, אחר אשר יטהר ויזבח את יצרו, ויעסוק בתורה

ובעבודה שבלב, זו תפלה, **על פי הירושלמי, ברכות, פרק ד', הלכה א, כט** מעומק הלב, וערבה לה' מנחתו. **על פי מלאכי, ג, ד: "וערבה לה' מנחת יהודה**

ירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות". ובכל זאת, צריך לזכור שפלותו וחטאתו מימי קדם ולהיכנע, ולהיות לו רוח נשברה. ועל פי שני אלה הדרכים

תיכון העבודה... וזה ביאור בדבריו הקדושים [של הר"ב הרב ר' בונים ז"ל], שמה רבינו עליו השלום, עם כל שפלותו שהעידה עליו התורה הקדושה, עם כל זאת, היה סובל עצמו ומאמין שהשם יתברך בגדלותו

רוצה גם בעבודתו, בעבודת האדם השפל, יהיה אך שיהיה. (קול מבשר, חלק א', פרשת בהעלותך, פ.) לפי הסברו של המגיד מקוז'ניץ, העניו האמיתי חי בתודעה כפולה: מצד אחד הוא חווה את שפלותו, ומצד שני הוא זוכר

שה' רוצה בו ובעבודתו כפי שהוא. ענווה שתבסס רק על הכרת האדם בשפלותו תביא לחוסר יכולת לעבוד את השם מרוב בושה. רעיון

דומה מובא בשם תלמיד תלמידו של ר' שמחה בונים, ר' יצחק מאיר מגור, בעל "חידושי הר"מ": "והאיש משה עניו מאד" **(במדבר י"ב, ג)**. בשם

החידושי הר"מ זי"ע, על הפסוק "ויקרא שמואל אל שאול הג"י" **(שמואל**

בסירה אל החוף המערבי של ים המלח ומסע רגלי עד רמת רחל. **גשר מסילת הברזל על נחל הבשור**, על ציר עזה-רפיח, סמוך לדייר אל-בלח (נ.צ. 08830991) פוצץ על ידי כוח מהגדוד השני של הפלמ"ח בפיקוד אתיאל עמיחי. אזור הגשרים היה מאובטח היטב. בזמן הגישה אליו נפתחה אש.

גשר של כביש - עזה רפיח מעל נחל הבשור, צמוד לגשר הרכבת, הותקף ונפגע קשות על ידי כוח משני של הכוח שפגע בגשר מסילת הברזל, בפיקוד ישעיהו גביש. הכוח אשר פגע בשני הגשרים נסוג במסע רגלי של 40 ק"מ אל דורות ורוחמה.

גשר א-זיב (מסילת ברזל), על נחל זיב, הותקף על ידי כוח מהגדוד הראשון של הפלמ"ח בפיקוד נחמיה שיין. הגשר פוצץ, כנראה על ידי כדור שנורה לעבר כוח הפלמ"ח ופגע במטען שהוצמד לגשר. בפיצוץ נהרגו 13 לוחמים מהכוח התוקף, בהם מפקד הפעולה. כמו כן, נהרג מהירי יחיעם ויץ. אנשי חברה קדישא מחיפה יצאו עם בוקר לחפש את גופות הנופלים, ומצאו רק שרידי איברים בלתי ניתנים לזיהוי. שרידים אלה הובאו בחשאי לקבורה בחיפה. יום לפני יום השנה העשרים ושתיים לנופלם, בייז בסיוון תשכ"ח (13 ביוני 1968), הובאו השרידים למנוחות עולמים בטקס ממלכתי רב משתתפים ליד האנדרטה שהוקמה לזכר הנופלים בסמוך לגשרים. בשנת 2001 נמצא קבר אחים נוסף של שרידי הלוחמים בליל הגשרים, על ידי במאית הסרט "קבר יש רק אחד" שושי בן חמו, בשנת 2003 אוחדו הקברים בחלקה הצבאית ביד לייז באכזיב, בהלוויה ממלכתית. הפעולה, מציאת הקבר ואיחוד הקברים מונצחים בסרטה של בן חמו על מה שאירע בליל י"ח בסיוון תש"ו, סרט המבוסס על מחקרו של דב גביש, שאחיו נהרג בפעולה.

גשר א-זיב (כביש), על נחל זיב, הותקף על ידי כוח מהגדוד הראשון של הפלמ"ח בפיקוד נחמיה שיין. עקב הירי שנפתח על הכוח ופיצוץ גשר הרכבת, נסוג הכוח והגשר לא נפגע.

תכנון הפעולה החל כבר בינואר 1946. התכנון המקורי היה להוציאה אל הפועל במרץ 1946. אולם סיבות מדיניות (ביקורה של **הוועדה האנגלו-אמריקאית** באותה עת בארץ ישראל וההמתנה לתגובת בריטניה למסקנות הוועדה) גרמו לדחייתה. ארבעה גשרים ומעברים הוצאו מראש מהרשימה המתוכננת על ידי ההנהגה המדינית של ההגנה. הגשר שבין מנהרות ראש הנקרה, ושלוש הגשרים שעל הירדן ועל הירמוך אשר הובילו אל מפעל החשמל בנהריים, אחרי שלעובדים בנהריים הובטח בתקופה קודמת כי ההגנה לא תגרום לניתוקם הפיזי.

בחודשים לפני הפעולה נאסף מידע רב על המטרות. נערכו תצפיות וסיורים מקדימים באתרי הפשיטה. נבדקו צירי הגעה ונסיגה. הושגו תוכניות הגשרים ממע"צ וכך תוכנן מיקום מטעני חומר הנפץ. נאסף ציוד רב אשר נדרש לפעולה, במיוחד כמויות גדולות של חומר נפץ אשר נלקחו ממחסני סולל בונה. בגלל הרצון לבצע את כל הפיצוצים באותה עת, נדרש היה תיאום בין כל הכוחות המבצעים. תוכננו והוקצו גם כוחות למשימות של הסחה ושל חסימה בחלק מאתרי הפשיטה. בגלל הצורך לשאת כמויות גדולות של חומר הנפץ נדרשו כוחות גדולים יחסית לביצוע הפשיטות. במיוחד באתרים אשר היו מרוחקים ודרשו הליכה ארוכה אל היעד.

עיתוי הפעולה המדויק נקבע לאחר הכרזתו של שר החוץ הבריטי, ארנסט בוויין, ב-12 ביוני כי הממשלה הבריטית חוזרת בה למעשה מהתחייבותה לקבל את מסקנות ועדת החקירה האנגלו-אמריקאית לענייני ארץ ישראל לאפשר עליית 100,000 יהודים לארץ ישראל. בוויין טען שפתיחת שערי הארץ לפני 100,000 יהודים תצריך משלוח של דיוויזיה בריטית נוספת והוצאה של 200 מיליון ליש"ט מאוצר המדינה. לפיכך קבלה על עצמה תנועת המרי העברי להוכיח כי סגירת שערי הארץ בפני יהודים עלולה אף היא להטיל עול צבאי כבד על הבריטים. בנוסף לכך, לאחר הצהרת שר החוץ הבריטי, נוצר בקרב הנהגת ההגנה צורך ורצון לעודד את הציבור היהודי בארץ המאוכלס מדחיית מסקנות הוועדה, ולהוכיח שהמאבק נמשך ואף מתגבר.

הפעולה תוכננה להתבצע בלילה ללא ירח, במטרה להקשות על גילוי מוקדם של הכוחות הפושטים. אולם, הכתבה של הדרג המדיני בהגנה הביאה לביצוע הפעולה בלילה של ירח מלא דבר אשר גרם דאגה רבה בקרב מפקדי הכוחות. הסיבה לדחיפות ביצוע הפעולה נעוצה ככל הנראה ברצון לתת תשובה מידית לנאומו של בוויין,

א', ט, כו) כתוב במדרש ששמואל מוכיחו לשאול על ענין גאות. והקשה הרב הקדוש וכו' מה גאות ראה בשאול, אדרבא הא שאול היה נחבא אל הכלים **(שמואל א', ג, כב)** והיה בורח מן הגדולה. ואמר שזה ענין גאות, שהשם יתברך צוה למלוך אין צריך לברוח מן הגדולה שזהו מצות השם יתברך ומה נפקא מינה. ובמשה רבינו כתיב "והאיש משה עניו מאוד" וכו' אף על פי כן, בעת שהשם יתברך קרא למשה, "ויאמר משה משה משה ויאמר לו הנני" **(שמות ג, א)** - "הנני לכהונה הנני למלכות" **(שמות רבה, ב, ו)**.

והבן, שהוא לימוד גדול. (ישיח שרפי קודשי, פרשת בהעלותך). להבנת הרי"מ, מרכיב מרכזי במידת הענווה הוא הביטול הגמור לרצון השם. הביטול לרצון השם מאפשר לאדם לקבל את השליחות האלוקית למרות שהוא יודע שהוא לא ראוי לכך. משה רבנו למשל, חי בביטול גמור לרצון השם בלי כל תפיסה עצמית. לכן, למרות שהוא היה מודע לשפלותו, כאשר הוא הצטווה לצאת בשליחות הקב"ה הוא אמר "הנני". בניגוד לכך, שאול המלך הצטיין רק בצד אחד של מידת הענווה, הצד של הכרת שפלותו; העובדה שהוא סרב לקבל את שליחות הקב"ה מעידה על כך שהמרכיב השני של מידת הענווה היה חסר לו, ולכן שמואל הוכיח אותו על מידת הגאווה שבו.

אם כן, מידת הענווה המגולמלת בדמותו של משה רבנו התפרשה בבית המדרש של פשיסחא כשילוב של שפלות מחד, ונכונות לקבל שליחות ולפעול על רצון השם מאידך.

ב. ענוות משה כהכרה בערך העצמי

ר' נחמן מברסלב הגדיר את ייחודה של ענוות משה רבנו באופן שונה: **"ועקר מדת הענווה פשיהיה במדרגה שייכל לכתב על עצמו כמו משה רבנו, עליו השלום (במדרש, י"ב, א) 'והאיש משה ענו מאד', זהו מדרגת הענווה בתכלית. וכמו שמצינו באמוראים שאמר רב יוסף (סוטה מ"ט): 'לא תתני ענווה דאיכא אגא' הציטוט המלא הוא 'משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא' (תרגום והסבר: משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא. אמר לו רב יוסף לתנא: אל תשנה ענווה, כיוון שאני קיים ואני ענוותן ליקוטי מוהר"ן, מהדורא קמא, קמ"ז. להבנת ר' נחמן, העניו האמיתי הוא אדם שמכיר בערכו ומעלתו ויכול אפילו לפרסם זאת. בעומק תפיסת הענווה, לפי ר' נחמן, עומדת התודעה של האדם שכוחותיו נתנו לו מה'. רק אדם שחי בתודעה כזאת יכול להכיר את מעלת עצמו ולהשתבח בה בלי שהדבר יביא אותו לידי תחושת גאווה. היכולת של אדם לפרסם את מעלתו, ובפרט את מעלת הענווה שבו, מעידה על נקיות גמורה, שנוטעת באדם תחושת וודאות שהשבח לא יגיע במידת הענווה. העובדה שמשה רבנו כותב על עצמו שהוא העניו מכל אדם, מעידה על הנקיות שלו ביחס למידת הגאווה. ר' נחמן מזכיר בהקשר זה את מימרת רב יוסף, שהשתבח גם הוא במידת הענווה שבו. בהתאם לכך, רבים מחכמי ישראל במהלך הדורות ידעו לאפיין את הייחוד שבהם והשתבחו על כך בפני תלמידיהם, וגם ר' נחמן עצמו ביטא בפני חסידיו בכמה הזדמנויות את מעלתו וייחודו. המשותף להגדרות למידת הענווה שראינו עד כה הוא שהענווה לא מחלישה את האדם ולא מביאה אותו למקום של רפיון וייאוש, אלא להפך - היא מעצימה את האדם ונותנת לו כוחות לעשות ולפעול כרצון השם.**

ג. ענוות משה כזיקה לה'

גם ר' לוי יצחק מברדיצ'ב עוסק בהגדרת מידת הענווה לאור דמותו של משה רבנו: **"שחורה אני ונאווה בנות ירושלים כאהלי קדר" וכו' (שיר השירים, א, ה).** זידוע, דעיקר מדרגת האדם להכיר ערך שפלותו בעמדו לפני המלך רם ונשא ורואים גדולתו ורוממותו, והאיך כל שרפי מעלה עומדים באימה וביראה וחיל ורעדה יאחזון ממילא ניכר רוב ערך שפלותו. והנה, כתיב "והאיש משה עניו מאד מכל אדם אשר על פני האדמה" **(במדבר, י"ב, א)**, מרומז על פי בחינה זו "ואיש משה עניו מאד מכל האדם", והגורם היה לזה שבא לכלל מדרגת ענוה יותר מכל אדם מפני שהם על פני האדמה. אמנם משה היה עומד בשכלו ובקדושה והטהור בעולם העליון, וראה האיך כל שרפי מעלה עומדים באימה וביראה מזה בא למדרגת ענוה כנ"ל. וזה המדרגה הוא בצדיק גמור וקדוש, שבא למדרגת ענוה מחמת הבטת רוב גדולת הבורא ברוך הוא. וכמו שחכמינו ז"ל אמרו **(פסחים ט)** "למה הצדיקים דומים בפני השכינה? כנר בפני האבוקה". ויש אחד שבא לכלל ענוה מחמת שידוע רוב שפלותו ומיעוט ערכו. אמנם הצדיק גמור הוא מחמת הבטת רוב גדולת הבורא כנ"ל ובעבור זה תשכון בקרבו מדת הענוות בראות רוב הבהירות הגדולה של מעלה... וזהו מדת ענוה המשובח והמפואר אשרי מי שזכה לזה. וזהו כוונת הכתוב "שחורה אני", פירוש שבא שחרותי בשביל מדרגת ענוה,

ולא תאמר שחרותי הוא מחמת שבאמת אני שפל ואני יודע מיעוט ערכי ומחמת זה באתי לענוה, זה אינו רק "ונואה", שאני נוה מאד במצות ובמעשים טובים. (קדושת לוי, שיר השירים). ר' לוי יצחק מחדד את מעלת הענוה של משה רבנו לאור לשון הפסוק - "וְהָאִישׁ מִשֵּׁה עֲנִינוּ מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה". להבנת ר' לוי יצחק, הפסוק מנגיד בין ענוות משה רבנו לענוה של שאר האנשים שאינם צדיקים. מידת הענוה עצמית. בניגוד לכך, מידת הענוה של משה רבנו נבעה ממצויאות החיים שלו בעולם העליון שלא "על פני האדמה". מכוח קרבתו לקב"ה, הוא ידע להעריך את מעמדו האמיתי כאנוש בן תמותה לעומת עולמות הנצח, בבחינת נר מול אבוקה. הענוה של משה רבנו לא עמדה בסתירה ליכולתו להכיר את מעלתו וערכו מבחינת העולם הזה. מי שהתודעה הקיומית שלו מבוססת רק על מציאות חיוו במישור של העולם הזה, יגיע בקלות לידי תחושת שפלות ויאוש. לעומת זאת, מי שהתודעה הקיומית שלו כוללת את הזיקה שלו לקב"ה ולעולם הנצח, לא ייפול לידי ייאוש. מצד אחד, הוא יתמלא בענוה מתוך הבנת קטנות ערכו ביחס לנצח; מצד שני, ההכרה שגם לו יש זיקה לאותו הנצח תעצים אותו. יתכן שכך צריך לפרש את דברי הגמרא שהצדיקים דומים בפני השכינה כנר בפני אבוקה. מצד אחד הצדיקים מודעים לקטנותם כנר; ומצד שני הם רואים עצמם כדומים לאבוקה, בבחינת אש הנר בפני אש האבוקה. ברוח הדברים הללו פירש ר' לוי יצחק את הפסוק בשיר השירים שְׁחוּרָה אֲנִי וְנָאֵהָ בָנוֹת יְרוּשָׁלַם פְּאֶהְלִי קָדָר פִּירְעוֹת שְׁלֵמָה שִׁיר הַשִּׁירִים א. ה. מצד אחד הרעיה מגדירה את עצמה כשחורה, ומצד שני היא נאה: הרעיה מכירה בערכה האמיתי, שמצד אחד היא שחורה לעומת העולמות העליונים, ומצד שני היא יודעת להעריך את מעמדה בעולם הזה כנאה מכוח המצוות והמעשים טובים.

הדברים הללו של ר' לוי יצחק משתלבים יפה עם הגדרות הענוה שראינו קודם לכן. העיקרון המשותף להבנות השונות הוא שהן באות לשלול ענוה פסולה, שמהותה היא חוסר הערכה עצמית. הענוה האמיתית שהייתה נחלתו של משה רבנו אינה סותרת את תודעת הערך העצמי: מכוח הענוה האמיתית האדם מתמלא בעוצמה, שדוחפת אותו לפעול ולקבל על עצמו שליחות.

יצחק טבנקין – "האדמו"ר מעין הרוד"

נולד ב-8 בינואר 1887 בבוברויסק בתחום המושב של האימפריה הרוסית (כיום בלארוס). למד בחדר ובהמשך רכש גם השכלה כללית. עבר לפולין, וסייע לייסד בה את ארגון "פועלי ציון". ב-1911 עלה לארץ ישראל ותמך בהתלהבות בהתיישבות חקלאית. עבד כחקלאי בחוות החקלאיות מרחביה וכפר אוריה. בנובמבר 1913 עבד כשומר ברחובות. בעקבות רצח חברו יוסף זלצמן עבר למלא את מקומו בחוות כנרת ונמנה עם מייסדי קבוצת **כנרת**. בהמשך הצטרף לארגון "השומר". ב-1921 הצטרף ל**גדוד העבודה**, ובאותה שנה נמנה עם גרעין ההקמה של קיבוץ **עין חרוד**. בעקבות סכסוך שפרץ ב-1923 בין לבין מנהיגי הגדוד, נפרד משק עין חרוד מהגדוד והפך לגרעיני של הקיבוץ המאוחד. טבנקין חי בעין חרוד עד למותו. טבנקין היה בין האישים המרכזיים בקבוצת "**הבלתי מפלגתיים**" שבראשות ברל כצנלסון ונמנה עם מייסדי **אחדות העבודה** (איחוד בין פועלי ציון וקבוצת "הבלתי מפלגתיים"). מאיחוד "אחדות העבודה" עם הפועל הצעיר ב-1930 נוצרה **מפא"י** וטבנקין נמנה עם ראשיה. לימים נתגלעו חילוקי דעות בינו לבין רוב אנשי מפא"י על רקע תפקידו של הקיבוץ והיחס למשטר **בברית המועצות**, שטבנקין אהד עד 1937 ופנה להערצתו כדי להגן על מנהיגותו בקיבוץ המאוחד מפני מאמצי בן-גוריון וברל כצנלסון להדיחו באמצעות איחוד עם חבר הקבוצות. המפנה השמאלני הזה הגביר חילוקי דעות והוביל לפילוג מפא"י ב-1942, ולפרישת טבנקין והקיבוץ המאוחד בשנת 1944 ממפא"י בראש "סיעה ב" ורקמת התנועה לאחדות העבודה. הפער הרעיוני בינו לבין בן גוריון היה תהומי. **במושב השני** של מועצת מפא"י בירושלים **במרץ 1944**, דיבר טבנקין על **שלמות הארץ ונגד תומכי רעיון החלוקה: "ארץ-ישראל על שני עברי-הירדן!... ההתיישבות שלנו חשובה ממדינה. ממנה תהיה מדינה"**. מסופר שבאחד הדיונים על חלוקת הארץ, שאל בן-גוריון את יצחק טבנקין מה להחליט. טבנקין השיב לו: "עלי להתיעץ". למחרת חזר טבנקין לברגוריון ואמר לו לא להסכים להצעה הבינלאומית הזאת. בן-גוריון שאל את טבנקין עם מי התייעץ, וטבנקין השיב: "התייעצתי עם הסבא שלי שכבר נפטר, ועם הנכד שלי שעוד לא נולד". כלומר, התייעצתי עם העבר ועם העתיד שיש לי אחריות כלפיהם, גם אם הם לא נוכחים כאן פיזית. בשנת 1947 היה

ומתוך חשש שדחייה נוספת תגרור כבר לאי ביצוע הפעולה. לאחר הפעולה נודע כי למרות החשאיות שאפפה את ההכנות למבצע, קיבלו הבריטים - סמוך לתחילת המבצע - מידע מוקדם על הכוונה לבצע פעולה רחבת היקף, אך לא היה במידע די כדי לרמוז על כיוון הפעולה.

עד ליל הגשרים התמקדו, בדרך כלל, פעולות ההגנה בנושאים אשר היו קשורים להעפלה, כגון: שחרור מעפילים ממחנה המעצר בעתלית, פיצוץ סירות משמר החופים הבריטי ליל הרכבות, פיצוץ תחנות הרדאר בחיפה ותקיפת תחנות משמר החופים בגבעת אולגה ובסידנא עלי. ליל הגשרים הייתה עליית מדרגה בפעילות תנועת המרי העברי ממספר סיבות. הפעולה כוונה לעבר 11 יעדים בו זמנית, מספר גבוה יחסית לפעולות קודמות. חלק מהמטרות שנבחרו היו מרוחקות מאוד ממרכזי היישוב היהודי שיכלו לשמש כבסיסי יציאה. בנוסף, למטרות שנבחרו, הגשרים, לא היה קשר ישיר למאבק בהעפלה. לבריטים התברר כי המאבק בארץ ישראל אינו פעולה של קומץ אנשי מחתרת, אלא מדיניות ברורה של מוסדות היישוב.

מספר האגדה

שבת לה עב (באדיבות פורטל הדף היומי ו"התלמוד המבואר" של הרב שטיינזלץ).

כיצד מסמנים העורבים את זמן הדלקת נרות שבת? -

"אמר ליה רבא לשמעיה: אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן, אדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא. ביום המעונן מאי? במתא הזי תרנגולא, בדברא עורבי, אי נמי אדאני" (שבת, לה ע"ב). פירוש: אמר ליה [לו] רבא לשמעיה [לשמשו]: אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן, אדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא [אתם שאינכם בקיאים בשעורי חכמים, בעוד השמש בראשי הדקלים, הדליקו נרות שבת]. ושאלו השמש: ביום המעונן מאי [מה נעשה]? שהרי אין מבחינים אז בחמה בראש אילנות! אמר לו רבא: במתא חזי תרנגולא [בעיר ראה את התרנגולים] שלקראת הערב מתיישבים הם על קורותיהם. ואילו בדברא [בשדה] הסתכל על עורבי [העורבים]. שאף הם חוזרים לקניהם לקראת הערב אי נמי אדאני [או גם כן הבט על צמחי האדנין הפונים לצד מערב בלילה, ומשמתחילים לפנות לכיוון מערב הרי שהערב מתקרב

פיוט

לכבוד מר מ' קושניר תל אביב, ט"ו אייר תרצ"ב, 11.5.33
קיבוץ גבע

...ארץ ישראל בלי שבת לא תיבנה, אלא תיחרב, וכל עמלכם יהיה לתוהו. עם ישראל לא יוותר לעולם על השבת, שהיא לא רק יסוד קיומו הישראלי, אלא גם קיומו האנושי. בלי שבת אין צלם אלוהים וצלם אנוש בעולם. אילו הייתה העבודה תכלית לעצמה, הרי אין מותר לאדם מן הבהמה.

כל עמי התרבות קיבלו מיד ישראל, בצורה זו או אחרת, את יום המנוחה, והיא שעמדה ללבוש צורת אדם במקצת. בלעדיה היו כולם עומדים בפראותם. השבת, ולא התרבות של תפוחי הזהב או תפוחי אדמה, היא ששמרה על קיום עמנו בכל ימי נדודיו. ועתה, בשובנו לארץ אבות, הנשליכנה אחרי גונו ככלי אין חפץ בו?

...אני בפעם הזאת לא על שמירת המצוות בכלל דיברתי, אלא ייחדתי את הדיבור על שמירת השבת, שהיא שקולה בעיני לא רק כשמירת כל התרי"ג מצוות הישראליות, כדברי חכמינו, אלא כשמירת רוח האדם כולה. "מי ששומר את השבת, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש, מוחלין לו את כל עוונותיו". בלי שבת אין ישראל, אין ארץ ישראל ואין תרבות ישראל. השבת היא התרבות.

מילים אלה מתוך מכתבו של חיים נחמן ביאליק אל חברי קבוץ גבע משקף את דעתו על חילול שבת בפרהסיה. שירו של המשורר חיים נחמן ביאליק, המאזכר את הלכות שבת ואת זמירות שבת, מתאר את אורח החיים המסורתי בשבת ואת האווירה השבתית. ביאליק כתלמיד ישיבת וולוז'ין שירתו של ביאליק ה"חילוני" רוויה כמיהה ליהדות ועשירה בביטוייה מושגיה, לשונותיה, מדרשיה, הלכותיה ורעיונותיה:

החמה מראש האילנות נסתלקה –
בואו ונצא לקראת שַׁבַּת המלכה.
הנה היא יורדת הקדושה, הברוכה

וְעִמָּה מְלֻאכִים צָבָא שְׁלוֹם וּמְנוּחָה.
בּוֹאֵי בּוֹאֵי הַמְּלֻכָּה!
בּוֹאֵי בּוֹאֵי הַמְּלֻכָּה!
שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, מְלֻאכֵי הַשְּׁלוֹם.

קִבְּלוּנוּ פְּנֵי שַׁבַּת בְּרִנָּה וּתְפִלָּה,
הַבִּיטָה נְשׁוּבָה, בְּלֵב מְלֵא גִילָה.
שֶׁם עֲרוֹךְ הַשְּׁלֶחַן, הַנְּרוֹת יֶאֱירוּ,
כָּל פְּנוֹת הַבַּיִת יִזְרְחוּ, יִזְהִירוּ.
שַׁבַּת שְׁלוֹם וּמְבֻרָךְ!
שַׁבַּת שְׁלוֹם וּמְבֻרָךְ!
בּוֹאֵכֶם לְשְׁלוֹם, מְלֻאכֵי הַשְּׁלוֹם.

שְׂבִי, זָכָה, עֲמֵנוּ וּבְזִינָךְ נָא אוֹרֵי
לְלִילָה יוֹם, אַחַר תַּעֲבִירֵי.
וְאֲנַחְנוּ נִכְבְּדֶךָ בְּבִגְדֵי תְּמוּדוֹת,
בְּזִמְרוֹת וּתְפִלוֹת וּבְשִׁלוֹשׁ סְעוּדוֹת.
וּבְמִנוּחָה שְׁלֵמָה,
וּבְמִנוּחָה נְעִמָּה –
בְּרִכּוֹנוּ לְשְׁלוֹם, מְלֻאכֵי הַשְּׁלוֹם!

הַחֲמָה מְרֵאשׁ הַאֵילָנוֹת נִסְתַּלְקָה –
בָּאוּ וּנְלַחֵם אֶת שַׁבַּת הַמְּלֻכָּה.
צֵאתָ לְשְׁלוֹם, הַקְּדוּשָׁה, הַזָּכָה –
דְּעִי, שִׁשֶּׁת יָמִים אֶל שׁוֹבֵד נִחְפָּה...
כֵּן לְשַׁבַּת הַבָּהָה!
כֵּן לְשַׁבַּת הַבָּהָה!
צֵאתָ לְשְׁלוֹם, מְלֻאכֵי הַשְּׁלוֹם!

הַחֲמָה מְרֵאשׁ הַאֵילָנוֹת נִסְתַּלְקָה – מתכתב עם התלמוד שבת לה עב בדבר מועד כניסת שבת ואדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא" כשהחמה בראשי הדקלים הדליקו נר וכן כבר הסתלקה מהם. - **בּוֹאוּ וְנִצֵּא לְקִרְאָת שַׁבַּת הַמְּלֻכָּה** – ציטוט מתלמוד בבלי, מסכת שבת קיט ע"א: "רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא [רבי חנינא מתעטף ועומד בערב בכניסת השבת] אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה". על האמירות האלה מייסד המנהג לערוך את קבלת השבת בחוץ, מנהג המשתקף בפיוט הידוע "לכה דודיי" שם הדוברים קוראים לצאת כדי לקבל את פני השבת. **שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, מְלֻאכֵי הַשְּׁלוֹם** – מבנה הבתים מקביל לפיוט "שלום עליכם", בבית הראשון – קבלת פני המלאכים המלווים את האדם מבית הכנסת בערב שבת. על-פי התלמוד במסכת שבת קיט ע"ב: "תניא ר' יוסי בר יהודה אומר שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו". **קִבְּלוּנוּ פְּנֵי שַׁבַּת בְּרִנָּה וּתְפִלָּה** – תפילת קבלת השבת הנאמרת בשירה ובניגונים. וגם "אמר רב המנונא: כל המתפלל בערב שבת ואומר "ויכלוי" מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית" **הַנְּרוֹת יֶאֱירוּ** – נרות השבת. **בּוֹאֵכֶם לְשְׁלוֹם** – על פי המשך הפיוט "שלום עליכם", מברכים את המלאכים בכניסתם אל הבית. **שְׂבִי, זָכָה, עֲמֵנוּ וּבְזִינָךְ נָא אוֹרֵי / לְלִילָה יוֹם, אַחַר תַּעֲבִירֵי** – המשורר פונה אל השבת, הוא מבקש ממנה לשבת עמו ולהאיר מכניסתה בערב השבת ועד ליציאתה. ביאליק אולי רומז כאן למדרש מבראשית רבה יא (ב), לפיו האור הקדום מימי הבריאה לא נגנז עד לתום השבת הראשונה וניתן לחוש ברמז ממנו, מן האור הגנוז, בשבת. **וְאֲנַחְנוּ נִכְבְּדֶךָ** – הלכות ומנהגים רבים נועדו להדגיש את כבודה המיוחד של השבת. **בְּבִגְדֵי תְּמוּדוֹת** – בבגדים נאים. על-פי בראשית כז, טז. כפי שמתואר בפיוט השבת המוכר "מה ידידות מנוחתך". **בְּרִכּוֹנוּ לְשְׁלוֹם** – על-פי המשך התלמוד במסכת שבת קיט ע"ב – כאשר המלאכים מגיעים מבי הכנסת ומוציאים נרות דולקים ושולחן ערוך, הם מברכים את הנוכחים שיזכו לכך גם בשבת הבאה. **בָּאוּ וּנְלַחֵם אֶת שַׁבַּת הַמְּלֻכָּה** – המשורר רומז כאן למנהג סעודת "מלווה מלכה", המלווה את השבת בצאתה. **כֵּן לְשַׁבַּת הַבָּהָה** – וזהו ברכת המלאכים מן התלמוד במסכת שבת קיט ע"ב

מַרְפְּאוֹת לַפְּרִשָּׁה

כתוב בזוהר, שפניו של אדם דומים למנורה 6, קנים הם כנגד: 2 וזוניים, 2 עיניים, 2 נחירי האף, והפה הוא העיקר "פני המנורה", צריך לקדש את כל אלו, ואז יאיר בתורה בהצלחה גדולה, וזהו שכתוב "אל מול פני המנורה יאירו."

"ויעש כן אהרון" (ע"פ דברים מפי הרב חיים דרוקמן שליט"א בטכס סיום שנה"ל תשפ"ב, "אור עיוני") – מדוע נכתב זה? וכי היינו מצפים מאהרון אחרת? אלא ללמדך שמיום שצווה ועד שהסתלק אהרון מקץ 39 שנים, בכל יום ויום היה עושה כן באותה התלהבות, אותה רוח כביום הראשון שבו צווה, צא ולמד שכך עליך לנהוג. **"ויעש כן אהרון"** ר' שמחה

טבנקין מוכן לדחות את הקמת מדינת ישראל ולהסכים לשלטון בינלאומי בה ובלבד שלא תחולק. השאיפה לארץ-ישראל השלמה לא נמוגה. לפני כ"ט בנובמבר התמידו אנשי "לאחדות העבודה" בתביעתם למנדט בינלאומי. טבנקין רעו – יריבו של בן-גוריון היה למעשה ראש האופיזיציה לתוכנית החלוקה מצד המפלגה הקרובה "לאחדות העבודה" (אניטה שפירא, 2004). הראשון שהשמיע את הרעיון בדבר שילוב הפלמ"ח במשקי ההתיישבות העובדת כאמצעי להבטחת קיומו, היה יצחק טבנקין. לאחר הניצחון הבריטי באל עלמיין, בשנת 1942, לא ראו הבריטים עוד צורך בקיומו של הפלמ"ח, והפסיקו את המימון והסיוע שניתן לו. הארגון נאלץ לרדת למחתרת. בשלב זה הציע יצחק טבנקין כי הארגון יחזיק את עצמו באמצעות עבודה בקיבוצים: "הכוח הוא תנאי מוקדם לצדק, לחוכמה ולשאר מעלות טובות. בלעדיו לא יועיל כל המוסר בעולם. גם בארץ-ישראל לא יהיה ליהודים עתיד אלא אם יהפכו לכוח". בעיני בן-גוריון הייתה חשיבות גדולה יותר להתגייסותם של עשרות אלפי צעירים לצבא הבריטי, מאשר ל"צבא ללא מדים" אותו הוא כינה "הצבא הפרטי של טבנקין". טבנקין נמנה עם ראשי מפ"ם ב-1948 עד פילוגה ב-1954, אז עבר להנהיג את "אחדות העבודה - פועלי ציון". הוא היה חבר בכנסת הראשונה והשלישית, אך התפטר באמצע הקדנציה ביוני 1958, מטעמי בריאות וגיל, ובמקומו נכנס לכנסת שר התחבורה, משה כרמל. לאחר מלחמת ששת הימים, היה מאבותיה של **התנועה למען ארץ ישראל השלמה** ופרסם נאומים ומאמרים שרבים מהם עוסקים ברעיונות תנועת העבודה והתנועה הקיבוצית וכן בארץ ישראל. היה מראשי הנלחמים נגד חלוקת הארץ מחדש וביכות היהודים ליישב את הארץ כולה. "בדבריו הדגיש טבנקין את הפן האמוני, הרווי במיסטיקה: הקשר הרגשי לארץ והזכות הבלעדית עליה; ארץ ישראל היא שלמות אורגנית, כמו גוף חי. הוא טען כי חלוקת הארץ והעברת חלקה הגדול למדינה הערבית הן צעד גלותי, אנטי-ציוני ואנטי-סוציאליסטי מובהק. החלוקה תבלום בהכרח "את המהלך הציוני של השיבה לקרקע, לייצור ולטבע, ותחזיר את היהודי לחיי העיר ולמקצועות הגולה". היה ציר בכל הקונגרסים הציוניים שלאחר מלחמת העולם הראשונה. אשתו הראשונה של טבנקין היא חוה סטאשבסקי. להם היו ארבעה ילדים: המשורר משה טבנקין, יוסף (יוספילה) טבנקין, שהיה ממפקדי הפלמ"ח, חנה טבנקין, אדריכלית במקצועה, והצעיר אהוביה טבנקין, (שהיה פעיל למען ארץ ישראל השלמה ידד ויקיר מפעל ההתנחלות). לאחר פטירת אשתו הראשונה נישא בשנית לחברתו חומה חיות, חלוצה מהעיר קובל, מרכזת ענייני התרבות וההסברה בקיבוץ המאוחד. נפטר ביי"ג סיון תשל"א, 6 יולי 1971 ונקבר בקיבוץ. על שמו המושב ייט"ב בבקעת הירדן (יד יצחק טבנקין). כן נקראים על שמו מכון המחקר יד טבנקין, רחוב בחיפה, רחוב העובר בשטחי רמת גן וגבעתיים, רחוב בקריית ארבע, ורחוב בשכונת נווה יעקב בירושלים.

מַרְפְּאוֹת לַפְּרִשָּׁה

למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך "שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות" (רש"י). אמר הרמב"ן, שבא לרמז לו שייצאו ממנו החשמונאים ויתקנו את מצוות הדלקת נרות חנוכה, וזהו "שלך גדולה משלהם". **למה במזבח אסור לעשות מדרגות**, ובמנורה מותר, וכן בבית-המקדש היו 15 מעלות. ומתרץ ה"אור החמה" בגלל שהמזבח מכפר על עוונות בית-ישראל, אם-כן יש כאן ענין של הכרת הטוב לא לבייש את המזבח. ויש מוסיפים, בגלל שהכבש היה לו דין מזבח, שאם שמו עליו אברים לפני עלות-השחר, אינם נפסלים בלינה, אבל מדרגות המנורה אינם כמנורה.

בונים מפשיסחה: מה גדולה היא שלא שינה? הרי גם יהודי פשוט לא היה מעז לשנות ממצווה שציווה ה' אלא, שבחו של אהרן שלא שינה את עצמו, ונשאר איש העם ואוהב את הבריות כמקודם; רודף שלום ומשכין שלום, בין איש לאשתו ובין אדם לחברו. "שלא שינה" – הגדולה לא הביאה אותו לשנות את הליכותיו, מידותיו הטובות וענוונותו.

בהעלותך – אני יודעי

1. א. שהשלהבת עולה מאליה ב. שהיתה מעלה (מדרגה) שעמד עליה הכוהן. 2. נר אמצעי, לאורה 3. נתונים למשא ולשיר 4. על שחטאו בעגל 5. פעמים; להודיע חיבתם, וכן כנגד חמשה חומשי תורה 6. קיומה 7. שנה 8. הנשיאים 9. שופרות 10. יתרו (חובב, חבר ורעואל) 11. הנוניין ההפכות 12. המן 13. שנשאר שתי הפתקאות שלהם 14. יהושע 15. כושית

ספורים לשבת

כשהיה רבי לוי יצחק מברדיטשוב בהונגריה, בא אליו קצב אחד שלא הכיר אותו ואמר לו: "עליי לשחוט בהמה, והשוחט גר כשתי פרסאות מכאן. השעה דוחקת ואיני רוצה להמתין עד שיבוא השוחט. שמא שוחט אתה?" – "כן", אמר ר' לוי יצחק. אמר השוחט: "תסכים לשחוט את הבהמה ואשלם לך כפליים?" אמר ר' לוי יצחק: "אעשה כרצונך. אבל בקשה אחת אבקש תחילה. אני זקוק בדחיפות לעשרים רובל, לכן אבקש שתלווה לי את הסכום הנ"ל, ובעוד כמה ימים אשיבם לך ברוב תודה. אני נוסע בכפרים ואוסף כספים לצדקה, וברוך השם אני מצליח. הלווא ניכר עליי שאני איש אמת ואיני שקרן חלילה, ובכן – הלווה לי תחילה את הכסף."

אמר הקצב: "סלח לי אדוני. הלווא איני מכיר אותך, ואיך אוכל להלוות סכום גדול כזה לאדם שאיני מכיר?" אמר ר' לוי יצחק: "הלוואי וישמעו אוזניך מה שאתה מוציא מפיך. עשרים רובל סירבת להלוות כי אינך מכיר אותי, אבל סמכת עליי שאשחט עבורך בהמה אף שבאמת אינני שוחט, ולא בדקת שמא רמאי אני, והוסיף: "היית חלילה מוכר בשר לא כשר. וזוהי עברה אפילו חמורה יותר מלא להשיב הלוואה. כי את הלוואה אפשר תמיד להחזיר ולתקן את מה שקלקלנו."

אז הודה הקצב כי שגה. ומאותו היום תיקן את דרכיו.

בבוקר סוער וחורפי שב רבי דוד בן זמרה (רדב"ז) מבית הכנסת ונכנס לביתו. אך דרכה כף רגלו על מפתן הדלת הקיפו אותו בני משפחתו ושאלו בדאגה: "אבא! מדוע יצאת מן הבית ביום שלג שכזה? יכולת ללקות בדלקת ריאות!" רדב"ז נענע בראשו ואמר: "אכן מסוכן לצאת במזג אוויר מעין זה, אך זהו יום האזכרה לאימי, לא יכולתי לוותר על תפילה במניין ואמירת קדיש בבית הכנסת." המשיך רדב"ז וסיפר לבני ביתו: "כשהייתי ילד בספרד הרחוקה, עשו אבי ואימי הכול כדי שאוכל לשקוד על לימוד התורה, ואף שכרו עבורי מורה פרטי. לימים ירד אבי מנכסיו, ולא היה יכול לממן עוד את לימודי. אבי התכוון לפטר את המורה, אך אימי התעקשה שאמשיך ללמוד." הבה נמכור את תנור הלבנים שלנו, וכך נממן את לימודי!"

למוחרת מכר אבי את התנור, ובכסף שקיבלו שילמו הוריי למורה. בזכות מסירותם של הוריי המשכתי ללמוד ונעשיתי פוסק ומורה הוראה."

מחה הרדב"ז דמעה מעינו ואמר: "למען אימי שוויתרה על התנור ולימדה אותי מסירות נפש מהי, אני מוכן להסתכן ולצאת לבית הכנסת כדי לומר קדיש ביום אזכרתה."

שבת שלום

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 692 פרשת שלח לך ד יט בסיון תשפב 18 יוני 2022
 לע"נ יצחק בן מרגלית, נלב"ע כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א באדר ב, ז"ל, תנצב"ה
 לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב,

השבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1921 צאת שבת: 2034

יט סיון ה'תצ"ז – נפטר הרב יהודה בן עטר (הרחבה תשע"ה). ה'תרנ"ח – נפטר הרב שמואל מוהליבר, מראשי הציונות הדתית (הרחבה תשסט). ה'תשמ"א – עשרות אלפי יהודים מהמדינות הבלטיות מגורשים לסיביר. תש"ן – התקפת לח"י על בתי המלאכה של הרכבת. ראה הרחבה ה'תשכ"ז – הכנסת מקבלת תיקון לפקודת סדרי השלטון והמשפט המאפשר החלת המשפט הישראלי על מזרח ירושלים. ה'תשמ"ב – יקותיאל אדם, סגן הרמטכ"ל נהרג במלחמת לבנון. ה'תשמ"ט – נרצח בפיגוע מנחם שטרן, פרופ' להיסטוריה של עם ישראל, מחוקרי תקופת הבית השני (הרחבה תש"ע) ה'תשנ"ה – נפטר הרב שאול ישראלי, ממנהיגי הציונות הדתית וחתן פרס ישראל למדעי היהדות (ראה הרחבה תש"ע).

כ סיון ד'תתקל"א – עליית הדם בבלואה, הועלו על המוקד 31 מיהודי העיר בלואה שבצרפת, לאחר שהואשמו ברצח של נער נוצרי (הרחבה בעלון תשסט). ה'ת"ח – החלו גזירות ת"ח ות"ט בהנהגת חמלניצקי (ראה הרחבה תשעד). הושמדה ק"ק נמירוב. ה'ת"ץ – נפטר הרב יוסף אירגס ב"ר עמנואל, מקובל מחבר ספר "שומר אמונים הקדמון" ה'תש"י – נוסד המושב זיתן על ידי עולים מטריפולי. ה'תשמ"ב – דוד בן-גוריון מורה על הקמתה של הוועדה לאנרגיה אטומית (הרחבה תש"ף). ה'תשמ"ג – החלה בניית אוניברסיטת בר-אילן. ה'תשכ"ה – נפטר ברנרד ברוך (Bernard Baruch) מומחה פיננסי ויועצו הכלכלי של הנשיא ג'ון פ. קנדי ה'תשכ"ז – מדינת ישראל מספחת את מזרח ירושלים. ה'תשמ"ל – הוקם היישוב אלון שבות שבגוש עציון הנקרא על שם האלון הבודד. ה'תשמ"ב – מלחמת לבנון 1: קרב סולטן יעקוב. ה'תשמ"ז – נפטר נתנאל לורד, היסטוריון, דיפלומט ומזכיר הכנסת.

כא סיון ה'תשס"ו – נפטר רבי ישראל דן טאוב, האדמו"ר ממודיץ זצ"ל. ה'תרצ"ח – עלייה על הקרקע של קיבוץ אלונים (הרחבה תשעד). ה'תשט"ו – נפטר ישעיהו פרס חוקר ארץ ישראל (הרחבה תשע"ז). ה'תש"ד – כור אטומי ראשון של מדינת ישראל מתחיל לפעול – המרכז למחקר גרעיני – שורק ה'תרנ"ג – נפטר הרב שלמה שפירא בעל הי"ש שלמה, זצ"ל, האדמו"ר הראשון ממונקאץ.

כב סיון ב'קס"ה – לידת יהודה, בנו הרביעי של יעקב אבינו ה'תשכ"ד – הקמת אש"ף. ה'תשמ"ב – מלחמת לבנון 1: כוחות צה"ל מגיעים לביירות. ה'תשמ"ה – "אסון הבונים" 22 הרוגים בהתנגשות בין רכבת לאוטובוס ליד קיבוץ הבונים. ה'תשנ"ב – הבחירות לכנסת השלוש עשרה, בהן זכתה מפלגת העבודה בראשות יצחק רבין

כג סיון ע"פ מגילת אסתר, היום בו בוטלה רשמית גזירת המן להרוג את היהודים והוחלפה בגזירה שהיהודים ינקמו מאויביהם ב"יג באדר בשנה שלאחר מכן. ה'תרצ"ג – נרצח חיים ארלוזורוב בתל אביב. ה'תש"ח – מאיר טוביאנסקי, הוצא להורג (הרחבה תש"ף) ה'תשכ"ד – ישראל זוכה בגביע אסיה בכדורגל. ה'תשמ"א – הוקם היישוב מעלה עמוס שבגוש עציון.

כד סיון ה'תש"ו – נפטר שלום שטרייט סופר מבני העלייה השנייה. ה'תש"ם – נפטר אברהם חלפי, משורר ושחקן ישראלי (הרחבה תשעד) ה'תשנ"א – נפטר סטן גץ, מוזיקאי ג'אז

כה סיון רבן שמעון בן גמליאל הזקן ורבי ישמעאל כהן גדול הוצאו להורג, סמוך לחורבן בית שני ועמם רבי חנינא סגן הכהנים חכם מהדור הראשון של התנאים (ראה הרחבה תשע"ה ותשסט). ה'תרצ"ג – נפטר יוסף רוזנבלט, חזן ומלחין ה'תרפ"ב – חבר הלאומים אישר את המנדט הבריטי על ארץ ישראל. ה'תשמ"ב – פייר מנדס-פרנס נבחר לראש ממשלת צרפת. ה'תשמ"ה – טיסה 847 של TWA לביירות נחטפת על ידי החזבאללה ה'תשנ"ה – נפטר יונה סאלק, ממציא החיסון לפוליו (הרחבה תש"ף). ה'תשס"ב – מכונית תופת מתפוצצת בסמוך לקו 830 בצומת מגידו. בפיגוע נרצחו 17 בני אדם ו-43 נפצעו. ה'תשס"ז – נפטר הרב שמעון גרשון רוזנברג (שג"ר), ראש ישיבת שיח יצחק ופילוסוף. תש"ע – נפטר הראשון לציון, מרן הרב מרדכי אליהו זצ"ל

שלח לך – מי יודע ?

<https://teman.org.il/content/9900>

1. רש"י י"ג ב' – פרשת המרגלים נסמכה לפרשת מרים, כי שתיהן עוסקות בענייני -----.
2. י"ג י"ט – ישוב ללא חומה מכונה -----.
3. שלשתם התבקשו המרגלים לבדוק: מצב הארץ, ה----- והערים.
4. רש"י י"ג כ"ב – למה כלב הדריס להתפלל באתר הקברים?
5. כלב – את מקום תפילתו קיבל לנחלה בא"י (שופטים א' כ').
6. י"ד י"ז – אלו מידות מ"יג המידות השמיט משה בתפילתו?
7. רש"י י"ד כ"ד – "רוח אחרת" – מה הן שתי הרוחות שבאישיות של כלב?
8. רש"י י"ד כ"ז – "לעדה הרעה" – מניין לחז"ל שעדה מונה עשרה?
9. רש"י י"ד ל"ז – "כמגפה" – מידה כנגד מידה: הם חטאו ב-----

פרשת שלח

פרשת שלח היא הפרשה ה-37 בתורה וה-4 בחומש במדבר. מתחילה בפרק י"ג פסוק א ומסתיימת בפרק ט"ו פסוק מא. הפרשה נכתבת ב-198 שורות בספר תורה ויש בה 10 פרשיות (מיקום 25), מתוכן 7 פרשיות פתוחות ו-3 סתומות. בפרשה יש 119 פסוקים (מיקום 21,1540 מילים (מיקום 27) ו-5820 אותיות (מיקום 27). לפי ספר החינוך יש בפרשת שלח 3 מצוות (מיקום 27), מתוכן 2 מצוות עשה (מיקום 26) ו-1 מצוות לא תעשה (מיקום 26). הפרשה עוסקת בכמה נושאים: צווי ה' על שליחת המרגלים, הוצאת דיבת ארץ ישראל וקבלתה על ידי עם ישראל, חטא המרגלים, תפילת משה רבנו על ישראל לבל יושמד העם, הגזרה על דור המדבר שלא ייכנסו לארץ ישראל והתוצאות לדורות, דיני קרבן נדר או נדבה, דיני הפרשת חלה, דיני קרבן העובד עבודה זרה בשוגג, מציאת המקושש עצים ועונשו, בני ישראל מניחים במשמר אדם שנמצא מקושש עצים בשבת, עד שיינתן הדין לחטא מסוג זה, משה פרשת ציצית. החלק המרכזי בפרשה הוא

- ונשתרבב ----- עד טבורם, ותולעים יוצאים מ----- ובאים לתוך טבורם.
10. י"ד מ"ה – מי הם אלה שעלו ללא חכמה, וקיבלו מהלומה עד חרמה?
11. ט"ו ג' – "להפליא נדר" – פירושו: א. להפריש ב. להשתומם ג. להתפלא
12. רש"י ט"ו כ"ג – "את כל אשר צוה ה'" – מגיד שכל ה----- בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה.
13. רש"י ט"ו ל"ח – מהו צבע התכלת?
14. פועל הקשור לראייה וסקירה פותח ומסיים את הפרשה.

פיוט

פיוט שאותו שרים חסידים בסעודת מלווה מלכה במוצאי שבת. עניינו המרכזי של הפיוט הוא בקשת גאולה, הנחרות לכל אורכו עם שבח לה' וביטויי אמונה בכוחו ובמשענת שהוא מעניק. אין בפיוט כל זכר לשבת או למוצאי. את כריכתו בסעודת מלווה מלכה ניתן להסביר בכך שהדמות העומדת במרכז סעודה זו היא דמותו של אליהו הנביא, מבשר הגאולה. עם הסתלקותה של השבת, מעין עולם הבא, המעניקה טעם של עולם גאולה, מתעצמת מועקת ההווה הבלתי גאולה, וממנה נזעקת משאלת הגאולה. הפיוט סדור על סדר הא"ב, ובצלע האחרונה בכל טור מופיע שיבוץ של פסוק הפותח במלה ה'. הפסוקים המשובצים בחלקו הראשון כולם מתהילים, ובחלקו השני מתהילים להופיע פסוקים הלוקחים גם ממקומות אחרים בתנ"ך.

אֲדִיר אֵיוֹם וְנוֹרָא בְּצַר לִי לָךְ אֶקְרָא
יְיָ לִי לֹא אֵירָא

גְּדוֹר פְּרֻצַת הַיְכָלִי דְגוֹל מְהַר חֲכָלִילִי
יְיָ הִיָּה עוֹזְרִי לִי

הֵן אֲתָה תִקְוִיתִי וְלִישׁוּעָתְךָ קוִיִּיתִי
אֲדַנְי עוֹזִי שְׁוִעִיתִי

דָּךְ וְנִשְׂוֹא כְּפִים חֵן פּוֹרְשֵׁי כְּפִים
יְיָ אֶקְרָא אֶפְיִם

ד"ר מרדכי ארגמן

טוֹיֵבךָ תִחְשֵׁב לְעַמְּךָ יְהִי עֲלֵינוּ כְּנִאוּמְךָ
יְיָ עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֹךָ

כּוֹנֵן בַּיִת מְכוֹנֵךְ לְהַרְבִּיץ בּוֹ צִאֲנֵךְ
יְיָ בְּאוֹר פְּנִיךָ

מִפְּחַד לְהִצִּילִי נְהַלְנִי לְגוֹרְלִי
אֲדַנְי שְׁמֵעָה בְּקוֹלִי

סֶעַד וּסְמַךְ לְנַמְהָרִים עֲזָר-נָא אֶת הַנְּשֻׂאֲרִים
יְיָ יוֹצֵר הַרִים

פְּדֵה עַמְּךָ מֵעַזִּים צִאֲנֵךְ מִיַּד גּוֹזְזִים
יְיָ עֲשֵׂה חֲזִזִים

קָרָב קָץ נְחֵמָה רַחֵם אִם לֹא רַחֵמָה
יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה

שֶׁכֶן כְּמַאֵז בְּאַהֲלֵנוּ תָמִיד אֶל מְחוֹלְלֵנוּ
יְיָ מִלְכֵנוּ הוּא יוֹשִׁיעֵנוּ

אדיר – גדול וחזק, כפי שנאמר בתהלים ח, ב ה' אֲדַנְיֵנוּ מִה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּגְהַ הוֹדָדָה עַל הַשָּׁמַיִם. וראו גם שם, י. **איום ונורא** – מטיל אימה ויראה. הביטוי לקוח מתיאור הכשדים בחבקוק א, ז: אֵיִם וְנוֹרָא הוּא מִפְּנֵי מִשְׁפָּטוֹ וְשֵׁאוֹתוֹ יַצֵּא. **בצר לי לך אקרא** – בעת צרה וקושי אקרא אליך, כלשון דוד בשמואל ב כב, ז: בְּצַר לִי אֶקְרָא ה' וְאֵל אֱלֹהֵי אֶקְרָא וְיִשְׁמַע מִהִיָּכָל קוֹלִי וְשָׁוַעֲתִי בְּאָזְנָיו. וראו מקבילה בתהלים יח, ז. **ה' לי לא אינא** – זוהי לשון הפסוק מתהלים קיח, ו: ה' לי לא אינא מִה יַעֲשֵׂה לִי אֲדָם. **גדור פרצת היכלי** – תקן את מקדשי הפרוץ והגן עליו, לפי דברי ישעיהו שהופנו לעם ישראל בשעת תקנתו וגאולתו (נח, יב) וּבְנוֹ מִמֶּךָ הַרְבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר וְדוֹר תִּקְוָמֶם וְקָרָא לְךָ גְּדַר פֶּרֶץ מְשׁוּבָב נְתִיבוֹת לְשִׁבְתָּ. **דגול** – ניכר לעין מרחוק, כמו מוקף בדגלים **חכלילי** – אדום, ביטוי של יופי. כלשון ברכת יעקב ליהודה בבראשית מט, יב חֲכָלִילִי עֵינַיִם מִיָּן וּלְגֹן שְׁנַיִם מִחֶלֶב. ברקע מהדהד הפסוק משיר השירים ה, י: דוֹדִי יֶצֶח וְאָדוּם דְּגוֹל מִרְבֵּבָה ה' **ה' היה עוזר לי** – זוהי לשון בקשתו של דוד בתהלים ל, יא שְׁמַע ה' וְחַנְּנֵנִי ה' הִיָּה עוֹזְרִי לִי. הֵן – הרי **אתה תקויתי** – כפי שנאמר בתהלים עא, ה כִּי אֲתָה תִקְוִיתִי ה' אֶלְקִים מְבֹטְחִי מִנְעוּרַי וְלִישׁוּעָתְךָ קוִיִּיתִי

תיאור חטא המרגלים ותוצאותיו. עם ישראל משתכנע מדברי המרגלים שלא יוכלו לכבוש את הארץ, ומתכוון לשוב למצרים. על כך הם נענשים בהארכת שהותם במדבר לארבעים שנה, פרק זמן בו ימותו בני הדור החוטא. קבוצה קטנה (המעפילים) מבני ישראל מנסה להתקדם ולהיכנס לארץ ישראל באופן עצמאי, אולם ניגפת במלחמה. ההפטרה היא ביהושע, פרק ב' פסוק א-כד וענינה המרגלים ששלח יהושע ליריחו.

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

בשבוע שעבר: ד – שימושים שאינם לאכילה

השבוע: ה – מצוות בפירות שביעית וערלה ונטע רבעי

מותר להשתמש ביין של שביעית לכל המצוות הטעונות כוס של ברכה כקידוש, ברית מילה, פדיון הבן ונישואין. אבל בהבדלה נכון שלא למלא את הכוס יותר מכפי מידתו לסימן ברכה, מפני שיש בזה איבוד של יין שביעית. וכן בליל הסדר, בכוס השנייה מארבע כוסות, נכון שלא להטיף יין מהכוס בעת אמירת עשר המכות ודצ"ך עד"ש באח"ב, מפני איבוד יין של שמיטה (מרו הרב קוק שבה"א קונ"א כב). ואין להימנע מחמת זאת מלהשתמש ביין של שביעית, מפני שיותר מעלה יש בשתיית יין של שביעית מאשר בקיום מנהגים אלו שאין להם מקור חזק. ויש שהקילו למלא את כוס ההבדלה מעל דעותיה ולכבות במה שנשפך את הנר ולהניח מהיין על העיניים, כי כך רגילים בכל השנים, והרוצה לסמוך עליהם רשאי. אבל לא יטיף יין בעשר המכות, כי שם ההטפה מכוונת לאיבוד, כנגד המכות (מאמ"ר יג, מד-מה).

מותר ליטול אתרוג של שביעית למצוות נטילת לולב בסוכות, ואף שהנטילה עלולה לגרום נזק מועט לקליפתו, אין זה הפסד משמעותי שצריך לחוש לו. ומניעת המצווה היא הפסד גדול יותר (אדר"ת, קטיף שביעית טג, כא).

יש אומרים שאין להשתמש בשמן של שביעית לנרות חנוכה, הואיל ואסור ליהנות מנרות חנוכה. והעיקר שמותר, הואיל ואף הדלקת נרות חנוכה היא שימוש מקובל. עיין בהרחבות לשבת הארץ ה, ח, ב, וקטיף שביעית סד, ג. והעיקר כרש"א במנחת שלמה א, מב, שהיקל. וכן שמעתי ממר"ר הרב אליהו זצ"ל, ולא כפי שכתבו בשמו בקטיף שביעית. כתב מרן הרב קוק (שבה"א קונ"א כה), שאמנם אמרו חכמים שהנטיל ידיים לפני אכילת פירות יבשים נחשב מגסי הרוח, הואיל ולא תקנו חכמים על כך נטילה (חולין קו, א), אולם לקראת אכילת פירות שביעית מותר ליטול ידיים, מפני שם הקדושה שנקרא עליהם (וכ"כ ח"א בשערי צדק יז, יז). ויש מן המהדרים שנוהגים כן. אבל רוב הפוסקים לא הזכירו הידור זה. אסור להסיר מהעץ פירות ערלה, מפני שבכך מעצימים את צמיחתו של העץ. וכדי שלא יכשלו אנשים באכילת פירות ערלה, צריך לתלות שם שלט שיהיה על כך. כאשר יש חשש שהשלט לא יועיל, מותר להסיר את הפרחים או הפירות הקטנים כדי שלא ייכשלו בהם (מאמ"ר ו, ט-י).

כאשר העץ מגיע בשמיטה לשנתו הרביעית, דיני נטע רבעי חלים על פירותיו אלא שהם הפקר לכל. כלומר, בזמן שבית המקדש היה קיים, היה צריך לאכול את הפירות בטהרה בירושלים, או לפדותם בכסף ולקנות בו מאכלים בירושלים ולאוכלם בטהרה. ועתה פודים את פירות נטע רבעי על פרוטה. וכדי שידעו הקוטפים שעליהם לפדות את הפירות, בעל העץ צריך לתלות שם שלט שיהיה על כך (משנה מעשר שני ה, א; רמב"ם מעשר שני ונטע רבעי ט, ו-ז; מאמ"ר י, יד).

בשבוע הבא בעז"ה: ו- איסור סחורה והמכירות המתורות

ההתקפה על בתי המלאכה של הרכבת

ביוני 1946 חידשה **תנועת המרי** העברי את פעולותיה בעקבות סירובם של ארנסט בוויין וקלמנט אטלי לקבל את המלצת ועדת החקירה האנגלו-אמריקאית לענייני ארץ ישראל לתת אישורי עלייה ל-100,000 עקורים (פליטים) יהודים. ב-17 ביוני הותקפו בתי המלאכה של הרכבת במפרץ חיפה 1946 באחת הפעולות הגדולות שבוצעו על ידי לח"י, חלק משורת פעולות של שלוש המחותרות בארץ שנועדו לחבל בצורה משמעותית בתשתיות ואינטרסים חיוניים לממשל וצבא הבריטי (ראה **"ליל הגשרים"** בעלון 691), ובמקרה הזה – לפגוע בצומת העצבים של קווי התחבורה של הבריטים במזרח התיכון ולהרוס את הקטרים החונים שם. 44 לוחמי ולוחמות חרות ישראל השתתפו בהתקפה, שהשיגה את יעדיה בהצלחה רבה, אך בה בעת המחיר ששולם עבורה היה גבוה מאוד – 11 הרוגים בפעולה עצמה ו-23 לוחמים ולוחמות שנתפסו על ידי הבריטים (שניים מהם נפלו מאוחר יותר בפריצה מכלא עכו) – מחלקה שלמה מטובי הלוחמים שיצאה מכלל פעולה

ההכנות לפעולה ארכו שבועות, שבמהלכם נערכו תצפיות ובדיקות שונות. אחד מחברי לחי"י, ז'ק אלקלעי, היה עובד קבוע בבתי המלאכה והכיר אותם היטב. הוא ידע את חשיבות המטרות השונות והציע את הראויות לחבלה כך שהנוק שייגרם יהיה גדול ככל האפשר, ואלה שתיקונים יארוך תקופה ארוכה. הוא ידע גם את סדרי השמירה בבתי המלאכה וסביבתם. אלקלעי הכניס לבתי המלאכה, כפועלים בלתי מקצועיים, את חברי לחי"י שהיו אחראים לחוליות החבלה כדי שיידעו היכן נמצאים האובייקטים לפיצוץ. בתי המלאכה של הרכבת היו מוקפים באתרים חשובים לבריטים. מדורום שכנו בתי הזיקוק של חברת "שלי" ומחסני צבא מאוכלסים בחיילים בריטים וחיילי הלגיון הערבי, לידם שכנו שדה תעופה צבאי, משטרת קריית חיים הבריטית ומשטרת שפרעם עם כוח בריטי נייד מצויד במשוריינים. גם דרך הנסיגה הייתה זרועה במחנות צבא והיה ברור שהוא ייכנס לפעולה מיד עם הישמע הפיצוצים. התוכנית הייתה שהלוחמים ייסוגו במשאית משוריינת שלפניה תיסע מוגנת שאמורה הייתה לבדוק את הדרך ולאותת אחורה אם תיתקל במחסום או בכוח אויב. במקרה זה הייתה אפשרות למפקד הפעולה להורות ללוחמים לרדת מהמשאית ולהתפורר בשטח. מפקד הפעולה, ברעמי יולוביץ – "בועז", בחר את הלוחמים והלוחמות בקפידה – הצוותים שהוקמו כללו חוליות של מניחי מוקשים, חבלנים, יחידת התפרצות במדי שוטרס – חמושים בתת־מקלעים – וקבוצת חיפוי למקרה שיתפתח קרב. הפעולה הייתה מסוכנת במיוחד, שכן בתי המלאכה היו מוקפים מכל עבר בעמדות בריטיות – משמאל שדה תעופה צבאי, ממול – מחסני הצבא הבריטי ובתי הזיקוק, שבהם חנו כוחות צבא בריטיים, בקרבת מקום – משטרת קריית חיים וברדך תניסיה – מחנות צבאיים ומכונותיה המשוריינות של המשטרה הניידת בשפרעם. ביום הפעולה, יולוביץ תדרך את הלוחמים ומסר להם את סיסמת הקרב: "חבל באוייב". בערב עלו הלוחמים במלוא תחמושתם על משאית. חיים אפלבוים – "אלימלך", שהשתתף בפעולה, נתפס ונפל בפריצה מכלא עכו, ניצל את מאסרו על מנת לכתוב את המאורעות של אותו הלילה והבריח אותן החוצה מהכלא. הן התפרסמו בספר "ובכל מאודם", שם הוא מתאר את שאירע בזמן הפעולה: "חוליה אחת חוליה, לפי התפקידים, עולים אנו למכונית ראשונים עולים החבלנים. הם יצטרכו לזנק האחרונים מתוך המכונית תפקידם אך לחבל, לפוצץ ולהרוס. לפניהם תתקדמה יחידת התפרצות וחיפוי, אשר תפקידן 'לנקות' את השטח מהאוייב. לכן: החבלנים ראשונים הם, בעומקה של המכונית. אחריהם עולה יחידת החיפוי. ואחריהם – בפתח המכונית ממש – יחידת ההתפרצות. אלה לבושים מדי משטרה בריטיים וחמושי תת־מקלעים ורימונים. עליהם לפרוץ את שער בית המלאכה ולהתגבר על... השומרים על השער.

"המכונית זזה. צופים יושבים אנו בתוכה. מסתכלים איש ברעהו. הדמויות נראות אך במטושטש. במוח חולפת המחשבה: 'מי מאיתנו לא יחזור!' הפעם ודאי כי ייפלו רבים מאיתנו. אולם פעולה זו, שאנו עומדים לבצע הערב – ערכה רב מכמה בחינות: הנוק הכפסי שייגרם – גדול ופעולה זו תהיה שלב נוסף במטרת התקפותינו: לשתק את תחבורת הרכבות בארץ, תחבורה המשמשת את השלטונות הצבאיים בהעברת אספקה, ציוד וצבא בין בסיסה בארץ ישראל לבין בסיסה

– כלשונו של יעקב בברכתו בבראשית מט, יח לישועתך קויתי ה'. עוז – גבורה. ה' עוז ישועתי – זוהי לשון דוד בתהלים קמ, ח: ה'... עז וישועתי ספתה לראשי ביום נשק. זך – טהור ונקי.

ונשוא כפים – מורם מעם, מבני האדם. חן – רחם. פורשי כפים – על ישראל, הנושאים אליך כפיהם בתפילה. ה' ארך אפים – זוהי אחת מייג מדות ה' לפי במדבר יד, יח: ה' ארך אפים ורב חסד נשא עון ופשע ונקה לא ונקה פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים. וראו גם שמות לד, ו, וכן תהלים קג, ח ותהלים קמה, ח. טובך תחיש – תמהר לתת מטובך. יהי עלינו פנאומך – יבואו עלינו הבטחותיך שהבטחת לנו. ה' עשה למען שמך – גם אם לא מגיע לנו, עשה למען שמך הגדול שלא יתחלל בגויים. לפי ירמיהו יד, ז: אם עונינו ענו בנו ה' עשה למען שמך כי רבו משובתינו לך חטאנו. וכן תהלים קט, כא ואתה ה' אדני עשה אתי למען שמך כי טוב חסדך הצילני.

כונן בית מכונך – בנה את בית המקדש. להרביץ בו צאנך – להושיב את ישראל, צאנך, בארצם, כך שיוכלו להתפלל בו, כפי שאומר יחזקאל (לד, יד-טו): במרעה טוב ארעה אתם ובהרי מרום ישראל יהיה נוהם שם תרביצנה בנה טוב ומרעה שמו תרביצנה אל הרי ישראל. אני ארעה צאני ואני ארביצם נאם ה' אלקים. ה' באור פניך – שיבוץ הוא מתהלים פט, טו אשרי העם ידעי תרועה ה' באור פניך יתלכו. מפחד להצילי – הצל אותי מפחד. נהלני לגורלי – הובל אותי לארצי המיועדת לי, שנפלה בגורלי. ה' שמעה בקולי – ה', שמע את קולי, תפילתי אליך. פסוק הוא מתהלים קל, ב ה' שמעה בקולי ותהינה אונך קשבות לקול תתנוני. סעד וסמך – חזק ותמוך. לנמהרים – לבני ישראל, המכונים בתלמוד הבבלי (שבת פח ע"א וכתובות קיב ע"א) 'עמא פויזא' – עם פויז. עזר-נא את הנשואים – עזור לפליטיה של הגלות. ה' יוצר הרים – על דרך שנאמר בעמוס ד, יג: כי הנה יוצר הרים וברא רוח ומגיד לאדם מה שחו עשה שחר עיפה ודרך על במתי ארץ ה' אלהי צבאות שמו. פדה – הצל, גאל. מעיזם – מהאויבים החזקים. צאנך מיד גוזזים – את עמך-צאנך (הצל) מיד אלו שגוזלים את טובם. חזיזים – עננים. ה' עשה חזיזים – שיבוץ הוא מזכריה י, א: שאלו מה' מטר בעת מלקוש ה' עשה חזיזים ומטר גשם ותן להם לאיש עשב בשדה. קרב קץ נחמה – קרב את סוף הגלות והביאנו אל הנחמה. אם – אומה רחם אם לא רחמה – רחם על עם ישראל, הזקוק לרחמך. הושע הנביא נצטווה לקרוא לבת שתיולד לו, לא רחמה, כסמל לחוסר רחמי וכעסו של ה' על עמו: ותהר עוד ותלד בת ולאמר לו קרא שמה לא רחמה כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל כי נשא אשא להם (הושע א, ו). ה' איש מלחמה – ציטוט הוא משירת הים (שמות טו, ג): ה' איש מלחמה ה' שמו. שכן כמאז באהלנו – כמו עבר, היה בינינו. תמיד אל מחוללנו – לעולם אתה בראנו. ה' מלכנו הוא יושיענו – שיבוץ הוא מישעיהו ג, כב: כב: כי ה' שפטנו ה' מחקקנו ה' מלכנו הוא יושיענו.

מספר האגדה

מדוש קהלת רבה, פרשה ג, דרשה במדוש דברים רבה, פרשה ט, דרשה אמדוש ילקוט שמעוני למשלי, רמז תתקמז.

"עת ללדת ועת למוות" (קהלת ג, ב)
מעת ללדת היא עת למוות, משעה שאדם נולד נגזר עליו פמה שנים חיה; אם זכה – הוא משלים את שנותיו, ואם לאו – פוחדתין ממנו, כך דברי ר' עקיבא.
וחכמים אומרים: אם זכה מוסיפין לו על שנותיו, ואם לאו פוחדתין לו משנותיו.
ומעשה זה מסיע לחכמים: מעשה באחד מגדולי צפורי שבאה לו ברית מילה, ועלו אנשי עין תאנה לכבדו, ועלה עמהם ר' שמעון בן חלפתא. כשבאו לשער העיר מצאו זלדים עומדים ומשחקים לפני חצר אחת.
ראו את ר' שמעון בן חלפתא שהוא מעלה ונאה, אמרו לו: אין אתה זך מפאן עד שאתה מרקד לנו קצת.
אמרו להם: אין זה משלי, איש זקן אני.
גער בהם ולא נדעזעו ולא נשמעו לו.
תלה עיניו וראה אותה חצר הפוכה.
אמר להם: עונים אתם אחרי מה שאני אמר לכם?
לכו אמרו לבעל החצר: אם ישן הוא – יעור, ראשו של החטא מתוך יסופו מר.
מקול שיתחם געור בעל החצר.
יצא ונפל לרגלי של ר' שמעון בן חלפתא,
אמר לו: רבי, בבקשה ממך, אל תשגח בדבריכם, זלדים הם ושוטים.
אמר לו: ומה אעשה לך,
והגזר נגזר, אלא תולה אני לך עד שתוציא כל מה שיש לך בחצר. כן שהוציא כל מה שיש לו בחצר נתמוטטה ונפלה.
הלכו לקים מצות מילה.
היה אביו של התינוק משקה אותם יין לשן בן שבע שנים, אמר להם: שתו מיין טוב זה, מבטחני באלהי השמים, ממנו אני

מִיָּשׁוּן וּמִשְׁקָה אֲתֶכֶם בְּשִׁמְחֹתוֹ שֶׁל בְּנֵי
עָנוּ אַחֲרָיו: כְּשֶׁם שֶׁהִכְנַסְתֶּם לְבְרִית כֶּדָּ תִּכְנַסְתֶּם לְתוֹרָה וְלַחֲפָה.

הֵיוּ שׁוֹעֲדִים עַד חֲצֵי הַלַּיְלָה.

ר' שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא, שֶׁהָיָה בָּטוּחַ עַל כָּחוֹ, יָצָא לוֹ בְּחֲצֵי הַלַּיְלָה לִילָךְ
לְעִירוֹ.

פָּגַע בּוֹ מֵלֶאךֶד הַמְּנוֹת בְּדַרְךְ,

אָמַר לוֹ: בְּשִׁבִיל שְׂאֵתֶם בְּטוּחִים בְּמַעֲשֵׂיכֶם הַטּוֹבִים אֲתֶם יוֹצְאִים
בְּשִׁעָה שְׂאֵינָה שְׂעָה?

אָמַר לוֹ: וְאֵתָה מִי אֵתָה?

אָמַר לוֹ: שְׁלוּחוֹ שֶׁל מְקוּם אֲנִי.

אָמַר לוֹ: וְלָמָּה אֵתָה מְשֻׁחָק?

אָמַר לוֹ: מִשְׂיִחְתָּן שֶׁל בְּרִית, שֶׁהֵן אוֹמְרִים כֶּדָּ וְכָךְ אָנוּ עֲתִידִין
לְעֲשׂוֹת,

וְאֵין מִהֶם יוֹדֵעַ אֵימְתֵי נִקְרָא לְמוֹת:

אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁהֵייתָ סוֹעֵד אֶצְלוֹ

וְאָמַר לָכֵם: מִן הַיַּיִן אֲנִי מִיָּשׁוּן וּמִשְׁקָה לְשִׁמְחַת בְּנֵי,

הָרִי פִתְקוּ אֶצְלִי לְטוֹל אוֹתוֹ אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם.

אָמַר לוֹ ר' שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא: חֲיִיד, אֵתָה מְרָאנִי אֵת פִּתְקִי.

אָמַר לוֹ: חֲיִיד, אֲנִי אֲנִי שׁוֹלֵט לֹא עֲלִידָה וְלֹא עַל פִּיּוֹצָא כֶּדָּ.

אָמַר לוֹ: לָמָּה?

אָמַר לוֹ: שְׁבָכְל יוֹם וַיּוֹם אֲתֶם עֲמֵלִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת וְעוֹשִׂים צְדָקָה,
וְהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹסִיף יָמִים עַל יְמֵיכֶם.

אָמַר לוֹ: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּשֶׁם שְׂאֵין אֵתָה שׁוֹלֵט
עַל פִּתְקִי שְׁלָנוּ כֶּדָּ לֹא תִהְיֶה לָךְ רְשׁוּת לְעֶבֶר עַל דְּבָרֵינוּ.

בְּקֶשׁ רַחֲמִים וְחֶזֶק הַתִּיבּוֹךְ.

אָמַר ר' עֲקִיבָא: מַה לָּנוּ הַמַּעֲשָׂה?

אֵין לִי הַמַּעֲשָׂה אֶלָּא מְקָרָא מְלֵא: "אֵת מְסָפְרֵי יְמֵיךָ אֶמְלֵא" (שְׁמוֹת
כג, כו),

שֶׁהָרִי מוֹשֶׁה כְּמֵה מִצְוֹת עֲשֵׂה וְכִמְה צְדָקוֹת עֲשֵׂה –

וּבִסְפוֹף נֶאֱמַר לוֹ: "הֵן קָרְבוּ יְמֵיךָ לְמוֹת" (דְּבָרִים לא, יד)

הָיוּ: "עֵת לָלֶדֶת וְעֵת לְמוֹת".

הַתְּנַהֲגוֹת מִשָּׁה בַחֲטָא הַמְּרָגְלִים

הַרְבֵּה אֲהַרֵּן לִיכְטַנְשְׁטֵין

בְּמַהֲלַךְ שֶׁהוֹתֵם בְּמִדְבַר חֲטָאוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פְּעַמִּים רְבוֹת. הַזִּיאֵל
אוֹמְרִים שְׁבַנִי יִשְׂרָאֵל נִיסוּ אֵת ה' עֶשֶׂר פְּעַמִּים, וּמִשָּׁה עֲצַמוּ מִתְּבַטָּא
בְּחַרְפּוֹת "מִמְרִים הֵייתֶם עִם ה' מִיּוֹם דַּעֲתִי אֲתֶכֶם" (דְּבָרִים טו', כד).

אֵד הַבּוֹלְטִים שֶׁבַחֲטָאֵים הֵיוּ, לֹא סֶפֶק, חֲטָא הֶעֱגַל וְחֲטָא הַמְּרָגְלִים.
דוֹמָה שְׁחָטָא הַמְּרָגְלִים חֲמוֹר מִחֲטָא הֶעֱגַל. בִּיטוּי אֶחָד לְחוֹמְרָתוֹ
הִיתְרָה הוּא עוֹנֵשׁוּ: בְּעוֹד שְׁלֹא אַחַר שֶׁסֶלַח הַקַּב"ה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים עַל
חֲטָא הֶעֱגַל הַמִּשְׁיָד הַכּוֹל כִּלְפָנֵי חֲטָא וְלֹא הַשְׁתַּנָּה מֵאוֹמָה מִהֶתְכַנַּת
הַמְּקוֹרִית, הָרִי שְׁחָטָא הַמְּרָגְלִים גֵּרַם לְבִיטוּל הַתְּכַנִּית וְלַדְחִיית
הַכְּנִיסָה לְאַרְץ בְּדוֹר שְׁלֹם. תְּפִילוֹתָיו שֶׁל מוֹשֶׁה לֹא שִׁינוּ, לְמַעֲשֵׂה,
הַרְבֵּה: הֵן רַק הִבִּיאוּ לַפְּרִישֶׁת עוֹנֵשׁ הַמוֹת שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל עַל פְּנֵי
אַרְבַּעִים שָׁנָה.

בִּיטוּי נוסף לְחוֹמְרַת חֲטָא הַמְּרָגְלִים אָנוּ מוֹצֵאִים בְּדַבְרֵי מוֹשֶׁה לְבַנֵי
גִּד וּבְנֵי רְאוּבֵן, הַמְּבַקְשִׁים עֶרֶב הַכְּנִיסָה לְאַרְץ לְנַחֵל בְּעֵבֶר הִירְדֵן
הַמְּזוּרָחִי: "וְהִנֵּה קִמְתֶּם תַּחַת אֲבָתֵיכֶם תְּרֻבוֹת אֲנִשִׁים חֲטָאִים
לְסַפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף ה' עַל יִשְׂרָאֵל, כִּי תִשׁוּבֵן מֵאַחֲרָיו וַיִּסַּף עוֹד
לְהַנִּיחוֹ בְּמִדְבַר וּשְׁחָתֶם לְכָל הָעַם הַזֶּה" (ל"ב, יד-טו). חֲטָא הַמְּרָגְלִים
הָיָה עֲבוֹר מוֹשֶׁה טְרָאוּמָה כֵּה חָרִיפָה, עַד שֶׁנַּחֲרַד מֵהַאֲפָשְׁרוֹת שֶׁהוּא
יַחְזוֹר עַל עֲצַמוֹ וְעַם יִשְׂרָאֵל יִישַׁר בְּמִדְבַר.

יֵיתְכֵן שְׁחוֹמְרַת חֲטָא נוֹבְעַת מְעִיתוֹ: לֵאחֲרֵי קְבֻלַּת הַתּוֹרָה וּבִנְיַת
הַמִּשְׁכָּן וְעֶרֶב הַכְּנִיסָה הַמִּיּוֹעֵדֶת לְאַרְץ. כּוֹזְכוֹר, תְּגוּבַתוֹ שֶׁל מוֹשֶׁה
לְחֲטָא הֶעֱגַל הֵייתָה שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת וְתַפִּילָה. מֵהַ הֵייתָה תְּגוּבַתוֹ
הַמִּדִּית לְחֲטָא הַמְּרָגְלִים? "וַיִּפֵּל מוֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פְּנֵיהֶם לְפָנֵי כָל קָהָל
עַדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (י"ג, ה). מוֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֵינֶם אוֹמְרִים דְּבַר וְאֵינֶם
מוֹכִיחִים אֵת הָעַם; אֵת הַבִּמָּה הַזֹּאת הֵם מוֹתִירִים לִיהוֹשֻׁעַ וְכִלְבֵּי,
הַמִּתְמוּדִים עִם שְׁעוּנֵי עֵמִיתֵיהֶם וּמִתּוֹכֵיהֶם עִם הָעַם. מוֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם.

תּוֹפְעָה זוֹ תְּמוּהָה וְדוֹרְשֵׁת הַסֵּבֵר. סְפוּרְנוּ עַל אֲתֵר מִסְבִּיר שְׁמַשָּׁה
וְאַהֲרֹן רָאוּ שְׂמִדוּבֵר ב"מַעוֹת לֹא יוֹכֵל לְתַקּוֹן", וְלָכֵן נוֹאֲשׁוּ וְנִפְלוּ עַל
פְּנֵיהֶם. רַבב"ע, שֶׁהִתְנַגַּד, כְּנִרְאָה, לְגִישָׁה זוֹ, כּוֹתֵב "וַיִּפֵּל מוֹשֶׁה -
בְּרָצוֹנוֹ". לְדַעַת רַבב"ע הִיא זֹה, אִם כֵּן, אֶקְטִי יוֹזֵם, וְלֹא נִפִּילָה שֶׁל
יֵיאוֹש, אוֹלָם הוּא אֵינְנוּ מִסְבִּיר מֵהַ הֵייתָה מִטְרַתוֹ שֶׁל אֶקְטִי זֶה.

בְּאַרְצוֹת הַשְּׁכֵנוֹת. אָנוּ לוֹחֲצִים אִישׁ אֶת יַד רֵעֵהוּ וּמֵאַחֲלִים הַצְּלַחָה זֶה

לֹא... עוֹד מַעֲט וְנִגְיַע. עוֹד מַעֲט נִהְיָה בְּאִשׁ הַקָּרֵב" עמ"ס 13-14

בְּדֶרֶךְ לְבַתִּי הַמְּלָאכָה הוֹנְחוּ מוֹקִשִׁים וְנַחֲסָמוּ דְרָכִים. לֵאחֲרֵי שֶׁהִגִּיעוּ
לְשֻׁט בְּתֵי הַמְּלָאכָה, שְׁנֵי לוֹחֲמִים יוֹצֵאִים וְהוֹלְכִים בְּהַלִּיכָה טְבִיעִית
וְרָגִילָה עַל הַכְּבִישׁ הַמּוֹבִיל לְשַׁעַר. הַמְּטָרָה בַּקָּרֵב זֶה אֵינָה לְפַגּוֹעַ בְּנַפְשׁ,
אַלֶּא רַק בְּרִכּוּשׁ וְכוֹונָתָם לְהַגִּיעַ לְשַׁעַר וּלְצוּוֹת עַל הַשּׁוֹמְרִים לְפַתּוּחַ אוֹתוֹ.
בְּאַנְגְּלִית כִּי הֵם יְדִידִים. אוֹלָם הַשּׁוֹמְרִים חוֹשְׁדִים בְּהֵם וּפּוֹתְחִים עֲלֵיהֶם
בְּאִשׁ.

חוֹלִיוֹת הַלּוֹחֲמִים הִסְתַּעְרוּ עֲלֵיהֶם וְהִבְרִיחוּ אוֹתָם. לֵאחֲרֵי מִכֵּן הֵם פּוֹצְצוּ
אֵת הַשַּׁעַר וְנִכְנְסוּ לְמַתְחַם בְּתֵי הַמְּלָאכָה. לְמֵרוֹת שְׁגוֹרֵם הַהַפְתַּעָה אֲבָד,
הִנִּיחוּ הַלּוֹחֲמִים אֵת מִטְעַנֵיהֶם מִתַּחַת לְקַטְרִים, לְקַרוֹנוֹת, לְגִשְׁרִים
הַמְּסֻתְבָּבִים וְלִיד צִיּוֹד אַחַר – וְכֵל זֹאת תַּחַת מִטְחִי אֵשׁ אוֹיִב. פִּיּוֹצִים
אַדִּירִים הִרְסוּ אֵת הַבְּנִיין רַב הַמְּמַדִּים וְחִלַּק נִיכֵר מֵהַרְכָּבוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ בוֹ.
"הַנְּסִיגָה תִּהְיֶה קִשָּׁה וְבַעֲיַקֵּר – לְחַצּוֹת אֵת הַכְּבִישׁ עוֹבְרַת מַחֲשַׁבָּה
בְּמוּחִי. נִשְׁמַעוֹת מִתְּקַדְמִים לְעוֹמְתָנוּ. אָנוּ מַכּוּוֹנִים אֵת נִשְׁקָנוּ וְשׁוֹאֲלִים
לְסִיסְמָה. הֵם עוֹנִים כְּרָאוּי. אֲנִשְׁנוּ הֵם. קְבוּצָה אַחַר קְבוּצָה מֵאַסְפִּים
לִידֵינוּ. אָנוּ מִתְּפַקְדִים. שְׁנֵי מַאֲיָתָנוּ נִפְלוּ: אַרְיָה וְפַתְחִיָה. אוֹלָם
חֲסִרִים עוֹד מִסְפַּר אֲנִשִׁים וְאֵין לְסִגָּת מֵהַמְּקוּם מְבַלִּי לְבִרָר אֵת אֲשֶׁר
קָרָה לָהֶם, שְׂמָא פְּצוּעִים הֵם וְאֵינֶם יוֹכֵלִים לְהַגִּיעַ אֵלֵינוּ. מִפְּקַד הַפְּעוּלָה
שׁוֹלַח חוֹלִיָה אַחַת לְחַפֵּשׂ אֵת הַחֲסִרִים... הַחוֹלִיָה חוֹזֶרֶת לְבַתִּי הַמְּלָאכָה.
אָנוּ שׁוֹכְבִים בְּעַמְדוֹתֵינוּ וּמִצְפִּים בְּחַרְדָּה. שְׂמָא נִפְלוּ אֵף הֵם? אַחַר כַּעֲשֵׂר
דְּקוֹת חוֹזֶרֶת הַחוֹלִיָה הַמַּחֲפָשֶׁת וּמַבִּיאָה אֵת הַחֲסִרִים. מֵרַעֲשׂ
הַהַתְּפוּצְצוּיוֹת לֹא שְׁמַעוּ אֵת אוֹתוֹת הַנְּסִיגָה. הוֹקֵל קִצַּת עַל הַלֵּב" (וַיִּבְכֵּל
מֵאוֹדָם" עמ"ס 16-17)

אִיסוּף הַלּוֹחֲמִים לְנִסְיָגָה אֲרָךְ זְמַן רַב מְדִי. לְבִסוּף, כְּאִשֶׁר נִסְגּוּ בְּמִשְׁאֵית
שֶׁהַמְתִּינָה לָהֶם, נִתְקְלוּ הַלּוֹחֲמִים בְּמַאֲרַב בְּרִיטִי. טְנִקִים חֲסָמוּ אֵת
הַכְּבִישׁ וּמַשְׁלוּשָׁה כִּיּוֹנִים הַמְּטִירוּ חֵיילִים בְּרִיטִים אֵשׁ בְּלַתִּי פּוֹסְקַת עַל
הַלּוֹחֲמִים הַרְבִּים שֶׁהֵיוּ לְכוּדִים בְּתוֹךְ הַמִּשְׁאֵית. חִלַּק מֵהַלּוֹחֲמִים קָפְצוּ
מֵהַמִּשְׁאֵית וְהַשִּׁיבוּ אֵשׁ. תִּשְׁעָה לּוֹחֲמֵי מַחְתַּרַת נוֹסְפִים נִפְלוּ בְּמַאֲרַב זֶה
וְרִבִים נִפְצְעוּ בוֹ.

"אוֹר הַזְּרוֹקוּרִים הוֹפְנָה אֵלֵינוּ. בְּמַכּוֹנִית מוֹטְלוֹת גּוֹפוֹת עַל גְּבֵי גּוֹפוֹת.
בַּחֲלָקִים הַגְּדוֹל – מֵתִים, בַּחֲלָקִים – פְּצוּעִים קִשָּׁה. רוֹבֵם – תַּת הַמְּקַלְעִים
וְהַאֲקוּדוּחִים בִּידֵיהֶם. כֶּךְ לְחַמוּ בְּאוֹיִב וְכֶךְ נִפְלוּ. שְׁקוּעִים הֵם בְּשִׁלּוּלִית
דָּם בְּעוֹמֵק אַצְבָּעוֹת אַחְדוֹת וְהַדָּם נִיגַר וּמִטְפֵּטֵף עַל הַכְּבִישׁ. שֵׁם, עַל
הַכְּבִישׁ, מוֹטְלִים עוֹד חֲבָרִים הַרוּגִים וְדָם נִגַע בְּדָם... הַזַּעֲקוֹת נִדְמּוּ. עֵינֵי
הָאוֹיִב מְבִיטוֹת אֵלֵינוּ. בּוֹלְשׁוֹת הֵן, מַחֲפָשׁוֹת הֵן. רּוּצוֹת הֵן לְרֵאוֹת אֵת
הַפַּחַד מְבַצֵּץ מְעִינֵנוּ. הַשְּׁפִתִים מִתְּהַדְקוֹת. מַחֲנִיקוֹת אֵת קְרִיאוֹת
הַכָּאֵב. עֲבָרוּ רֹגְעֵי הַתְּדַהֲמָה הַרְאִשׁוֹנִים מִן הַמַּכָּה אֲשֶׁר הוֹכִינוּ. לֹא עוֹד
אַנְשִׁים מוֹכִים. שׁוּב אָנוּ לוֹחֲמִים עֲבָרִים גֹּאִים, הַמְּכִירִים וְיוֹדְעִים אֵת
דְּרָכָם, הַיּוֹדְעִים אֵת הָאוֹיִב, הַמְּכִירִים בְּצוֹ הַמַּלְחָמָה וּבַקְּרַבּוֹת שֶׁהִיא
דְּרוֹשֶׁת. שׁוּב לֹא יִישְׁמַע הָאוֹיִב אַנְקַת כָּאֵב!" (וַיִּבְכֵּל מֵאוֹדָם" עמ"ס 19, 23).

בִּינְתֵימֵם, בְּגוֹשׁ דָּן, מַחֲכִים אֲנִשִׁי לַחֲיִי לְשַׁמּוֹעַ מַה הִיָּה בְּפַעוּלָה. יַעֲקֹב
בְּנָאִי – "מְזוּלִי", מִפְּקַד הַחֲטִיבָה הַלּוֹחֲמֹת שֶׁל לַחֲיִי, מִסְפַּר בְּסִפְרוֹ
"חֵיילִים אֶלְמוּוִנִים", כִּיצַד הַאֲזִין בְּלִילָה לְתַחֲנוּת רֵדוֹ שׁוֹנוֹת, מְקוּוֹה
לְשׁוּוֹת לְשַׁמּוֹעַ מִשָּׁה אוֹדוֹת הַפְּעוּלָה. בְּעִיתוֹנֵי הַבּוֹקֵר מוֹפִיעָה יִדְעָה
קְצֵרָה עַל כֶּךְ שֶׁהַתְּפוּצְצוּיוֹת עוֹזוֹת נִשְׁמָעוּ בְּאִיזוֹר הַמְּפָרָץ וְהוּא מְבַן כִּי
הַפְּעוּלָה בּוֹצֵעָה וּמִמְתִּין לְבוֹאֵם שֶׁל הַלּוֹחֲמִים. נִקְבַע שֶׁל הַחּוֹזְרִים
לְהַתִּיצֵב בַּכְּנִיסָה לָגֵן מֵאִיר בְּתַל אַבִּיב בְּיוֹמִים אַחַר הַפְּעוּלָה, הַחֵל
מֵהַשַּׁעָה 10 וְלֵאחֲרֵי מִכֵּן כָּל שַׁעֲתֵים. ב-10:00 לֹא מוֹפִיעַ אִישׁ. ב-12:00
מוֹפִיעַ לוֹחַם אֶחָד – דָּב בְּרַמֵּן – "עוֹזִי". בְּנָאִי כּוֹתֵב: "הֵינְחוּ הַמְּבַשֵּׁר:
אֶחָד, יַחֲדִי, חִיּוּר, רוּעֵד, רִצּוֹן... וּבְפִיו חַמּוֹר מִכֵּל הַאֲפָשֶׁר: הַרוּגִים,
פְּצוּעִים, כּוֹלֵם... נִאֲסְרוּ... הוּא בִּנְס לֹא נִפְגַע, אֵךְ הַפְּגִיעָה בְּנַפְשׁוֹ שְׂאֵרָה
עַד יוֹמוֹ הָאַחֲרוֹן, כִּשְׁנֶפֶל בַּקָּרֵב נִגַּד הָעֲרָבִים עַל יְרוּשָׁלַיִם... חוֹר גַּם דִּיל
הַפְּצוּעַ קִשָּׁה. שְׁנֵיהֶם קָפְצוּ מֵהַמַּכּוֹנִית וְהַצְּלִיחוּ לְזוּחַל וְלְהִתְרַחֵק מִמְּקוֹם
הַטַּבַּח. אֵת דִּיל מִצָּאָה לְפָנוֹת בּוֹקֵר נִילִי (חֲנָה מֵרִפְשִׁי) כִּשְׁהוּא שׁוֹכֵב לִיד
שִׁיחַ בְּתוֹךְ שְׁלּוּלִית דָּם וַיִּשָּׁן וּבִידוֹ מַחֲבֵק חֹזֵק אֵת הַיְטוּמִינֵן. עוֹד פְּצוּעִים
אַחְדִים, וּבְתוֹכָם בְּרוּךְ קוּטְלִיצְקִי, דְּנִי הַקְּטָן – שְׂרָה (חֲנָה עֵרְמוּנִי) וְנִילִי
מִצָּאוּ מִקְלַט בְּכַפֵּר אֲתָא. הַבְּרִיטִים הָיוּ בְּטוּחִים לֵאחֲרֵי הַטַּבַּח וְהַמֵּאֲסָר
שֶׁבְּכָל הַסְבִּיבָה לֹא נוֹתֵר עוֹד אֶחָד מֵהַמִּשְׁתַּתְּפִים וְלֹא יָצָאוּ כָּלֵל לְעוֹרֹךְ
חֵיפּוּשִׁים... מַחֲלַקַת הַפְּעוּלוֹת שֶׁל לַחֲיִי סְפָגָה מִכָּה מַחְרִידָה. וְהַמַּלְחָמָה
נִמְשַׁכְתָּ. הַצּוּ הוּא: לְהַקִּימָה מִחֻדָּשׁ. וְהִיא קָמָה עמ"ס 450-451 לּוֹחֲמִים
וְלּוֹחֲמוֹת נִתְפָּסוּ עַל יַד הַבְּרִיטִים וְהוֹעֲבָרוּ לְתַחֲנוֹת הַמִּשְׁטָרָה בְּקִרְיַת

את זאת מפרש רמב"ן: "שראו שהיו העם נועצים לעשות ראש ולשוב מיד, וקמו הצדיקים והשתחוּו לאפס ארצה לאמר להם: 'אל נא אחי תרעו, ולא תהיה זאת לכם לפוקה'. משה ואהרן ראו שהדרך היחידה לשכנע את העם לחזור בו מתכניתו לשוב מצרימה היא תחנונים - ולכן נפלו על פניהם והתחנונו.

בהמשך מתפלל משה לפני הקב"ה שיבטל את רוע הגזרה. הוא פותח בחשש מחילול ה' (יי"ד, יג-טז), אולם מיד אחר כך הוא עובר לדברי תחנונים וכיבושין: "ועתה יגדל נא כח א-דני כאשר דברת לאמר: ה' ארך אפים ורב חסד נושא עון ופשע... (שם, יז-יט). מה עצום הפער בין שתי התמונות הנגלות לעינינו: מחד - משה הנופל על פניו לפני העם בתקווה שישבו לדרך הישר, ומאידך - משה המתנפל לפני ה' ומנסה לבטל את רוע הגזרה! וכי ראוי משה, עבד ה', אשר שעה קלה אחר כך עומד להתפלל לפניו על העם, ליפול על פניו ולהתחנן אל העם?

משה רבנו ניצב לפנינו, ללא ספק, במלוא ענוותו, ובה בשעה במלוא עוצם מנהיגותו. פעמים רבות נהג משה עם העם בתקיפות. לאחר חטא העגל, המשל, נטה את אוהלו מחוץ למחנה (שמות ל"ג, ז). אולם ברגע שהבין שכדי לשכנע את העם עליו ליפול על פניו ולהתחנן - עשה כן, ולא חס על כבודו. גדלותו של מנהיג ניכרת, בין השאר, בנכונותו להתחנן כשיש בכך צורך, גם אם הדבר מנוגד לאופיו ולדרכו.

"ולא תתורו" – תיירים או מעפילים?

הרב יואל בן נון שליט"א

בפרשת "שלח לך אנשים וְיִתְרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל", אין אף מרגל! אף לא אחד! לא שנים עשר, ולא עשרה – 'המרגלים' בפרשה זו הם המצאה דרשנית לא נכונה, שהלבישה את הפרשה כולה במונחים הלוקחים מדברי משה בפרשת דברים, מבלי להסביר את ההבדלים העמוקים, כפי שעשו גדולי הפרשנים.

בפרשת "שלח לך" יש רק תיירים, שנים עשר נכבדים, נציגי השבטים, שעלו לבדוק ולבחון "את הארץ... הטובה היא אם רעה?" ובלשונו: "מתאימה לנו או לא?"

"אלה שמות האנשים אשר שלח משה לְתוֹר אֶת אֶרֶץ; "

"וישלח אתם משה לְתוֹר אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן; "

"וַיָּשָׁבוּ מֵתוֹר אֶרֶץ; "

"וַיֹּצִיאוּ דְבַר אֶרֶץ אֲשֶׁר תְּרוּ אֹתָהּ; "

"ויהושע בן נון וְכָלֹב בֶּן יִפְנֶה מִן הַתְּרִים אֶת אֶרֶץ, קרעו בגדיהם; "

ויאמרו: ... הארץ אשר עברנו בה לְתוֹר אֹתָהּ, טובה הארץ מאד "

מאד; "

"והאנשים אשר שלח משה לְתוֹר אֶת אֶרֶץ; ...

ויהושע בן נון וְכָלֹב בֶּן יִפְנֶה מִן הַתְּרִים אֶת אֶרֶץ לְתוֹר אֶת הארץ; "

ובפרשת ציצית בסוף הפרשה: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם; ..."

ריגול מתנהל באופן חשאי, בדיוק כמתואר בהפטרה: "וישלח יהושע בן נון מן השטים, שנים אנשים מרגלים תְּרִשׁ..."; כלומר, שום אדם במחנה ישראל לא ידע, שאילו ידעו על כך במחנה ישראל, גם ביריחו היו יודעים, ומחכים להם.

גם על משה נאמר בקיצור (במדבר כ"א, לב): "וישלח משה לרגל את עֶזְרָ וְיִלְכָדוּ בְּתֵיחָ..."; כפעולה חשאית של מנהיג –

אין בעולם משלחת של נכבדים, נציגי שבטים, שיוצאת למשימת ריגול, כשם שאין בעולם עשרה אחים במשימת ריגול – זה ברור בתורה כבר מיוסף ואחיו בספר בראשית! ברגע שיוכח כי כולם "בני איש אחד", תופרך אשמת הריגול.

רק בדברי משה בספר דברים (א', כב-כד) נאמר על האנשים: "וירגלו אתה" – זאת מדוע? שכן משה פתח והזכיר יוזמה (מוזרה) של (ראשי) העם (שלא נזכרה כלל בספר במדבר) – לשלוח מרגלים: "וְיִתְקַרְבוּ אֵלַי כְּלָכְם וְיֹאמְרוּ: נְשַׁלְחָה אַנְשִׁים לִפְנֵינוּ וְיִחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הארץ, וַיָּשָׁבוּ אֹתָנוּ דְבַר, אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נָעַלָה בָּהּ, וְאֶת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנִיא אֲלֵיהֶן – "

בעצם הבקשה על ריגול חשאי בעתירה ציבורית יש יותר מרמז לכך, שהריגול המבוקש הוא רק כיסוי והסוואה לשאלה אחרת לגמרי, שאלת "הטובה היא אם רעה?" הם ביקשו לבדוק את הדרך המתאימה, ואת הערים הראשונות להתקפה, וזו באמת משימת ריגול שנעשית "תְּרִשׁ" – לא שולחים אליה 12 נכבדים!

זו פעם ראשונה מאז המקרה [ש]אנו שוב ביחד. יש רצון להחליף כמה מילים. לנחם איש את רעהו. אולם אסור, יש אוזניים לכותל. ולנחם בעצם אין צורך. רואה אני גם בעיני האנשים: אמנם הוכינו, אך רוחנו איתנה. איתנו גם חברה אחת. שלוש האחרות שוכבות בחדר השני, פצועות קשה... מסתכל אני ביעל. חברה נהרג. היא קרבה אלי ומספרת. לא! אין היא בוכה. בשקט היא לוחשת, וכל לחש חותך בלב. כל לחש – קריאת מלחמה ואמונה בנצחון... היא משתתקת. היש לנחמה? לא. אין היא צריכה לתנחומים. טוב, לפחות, שאתם בחיים. כן, כיצד קרה שנשארנו בחיים? כיצד קרה ששנים עשר מאיתנו לא נפגעו? הן מטר האש היה כה כבד, כה מרוכז. אנו מביטים סביבנו. כלנו – בגדינו אדומים. כאילו עלינו זה עתה ממרחץ דמים. אכן! מרחץ דמים!... דמויות הנופלים עוברות לנגד העיניים. חסונים, אמיצי לב, עזי רוח. עזבו בית אמם, הלכו לקנות חרות למולדת, חופש לעמם – בדמם, במותם... ועולות וצפות ההרגשות: 'המלחמה קשה היא. אכזרית. ממושכת. רבים יהיו הקרבנות, רבים. רבים יעלו לגרודם. אולם זהו צו ייעודי. קיבלנוהו ונמלאנו' " ובכל מאודם", עמ' 28-29

בבוקר, למחרת הפעולה, הם הועברו למעצר זמני בקישלה. למרות שהיו מזועזעים מכל אשר עברו, הם החליטו לשמור על רוח איתנה ומאוחדת ולשיר. זאת עשו גם לאחר ארבעה ימים, בעת שהועברו מהקישלה לכלא עכו, ואף בתוך הכלא. ב-12 באוגוסט 1946, כמעט חודשיים לאחר הפעולה, נפתח המשפט. העצורים הובלו אליו במשאיות תחת שמירה כבדה, פן ימלט אחד מהם. שם גם נפגשו העצורים והעצורות לראשונה מאז היום שאחרי הפעולה. הלוחמים החליטו להפריע למהלך הדיונים ועם תחילת המשפט קם אחד מהם והצהיר: "אנו לוחמים שנפלנו בשבי. משפט של שבויים הוא התעללות או הצגה. אין אנו רוצים להיות קרבנות להתעללות – ולא משתתפים בהצגה. אנו דורשים לבטל את המשפט, ולהעניק לנו זכויות של שבויי מלחמה!" לאחר מכן, משניסו השופטים להמשיך במשפט, קמו הלוחמים והלוחמות ופצחו בהמנון לחי"י – "חיילים אלמונים" – וכך המשיכו ושרו בכל פעם שהבריטים ניסו לנהל את המשפט.

למחרת תיקן הנציב העליון את תקנות החירום בארץ כדי לאפשר לשפוט אדם בבית דין צבאי שלא בפניו, והמשפט התנהל מאז ללא נוכחות הנאשמים. במהלך המשפט העידו עשרות עדים מטעם הקטגוריה, ולבסוף הוקראו בפני הנאשמים פסקי הדין. אך גם במהלך הקראת פסקי הדין שרו הלוחמים, וכך היה גם במהלך הקראת גזר הדין. 19 מהגברים נידונו למוות, ולאחר כשבועיים הומר עונשם למאסר עולם, וארבע הנשים נידונו מלכתחילה למאסר עולם. עשרה מהלוחמים והלוחמות שהשתתפו בפעולה הצליחו להימלט מבלי להיאסר. ההתקפה הסבה נזק כבד לבתי המלאכה של הרכבת. חלק מהבניין הגדול של בתי המלאכה התמוטט ומכונות וקטרים הועפו באוויר. אולם לא היו נפגעים בנפש מצד הבריטים ועובדי בתי המלאכה. מכונית כבאים של עיריית חיפה שיצאה לסייע בכיבוי האש עלתה על מוקש ושני כבאים נפצעו קל. גרסאות שונות נמסרו לגבי היקף הנזק. הבריטים טענו שהעבודה במקום חודשה יממה אחרי ההתקפה והעריכו שישבו לשגרה עוד באותו שבוע, הודות למכונות שהובאו במקום אלו שניזוקו ושהנזק לא עלה על 10,000 לירות ארץ ישראליות. לעומת זאת, הלח"י טענו שהיקף הנזק מגיע עד מיליון לא"י בהערכה מינימלית, שמבחינה מעשית היה עדיף לייסד בתי מלאכה חדשים במקום אחר מאשר לתקן את בתי המלאכה ההרוסים ושלמכונות שנהרסו אין תחליף וייקח חודשים עד שיוכלו להביא מכונות חדשות מאנגליה. לטענתם, ההרס בבתי המלאכה שיבש את שירות הרכבות והביא לביטול הקו טולכרם - שכס, שבוטל בנימוק של מיעוט נוסעים.

ב-2 בנובמבר 1917 ("י"ז בחשוון תרע"ח) חתם הלורד בלפור שר החוץ הבריטי על מסמך הידוע כ"הצהרת בלפור". ההצהרה נמסרה לידי הלורד ליונל וולטר רוטשילד, והוא התבקש להעבירה לידי ההסתדרות הציונית. היתה זו תוצאה של פעילות ממושכת ומאומצת של ההסתדרות הציונית ואת נוסח ההצהרה אישר הקבינט הבריטי ב-31 באוקטובר 1917. טרם פרסומה הונחה ההצהרה בפני נשיא ארצות הברית, וודרו וילסון, וזכתה לאישורו. ממשלת צרפת הביעה תמיכתה בפומבי בהצהרה ב-14 בפברואר 1918 והלכה בעקבותיה ממשלת איטליה, אף היא בפומבי, ב-9 במאי. בעקבות פרסומה של הצהרת

בלפור כתב העיתון הבריטי The Spectator: "יישוב יהודי גדול ומשגשג בארץ הקודש תחת פיקוחה של בריטניה, בעלות-בריתנו ואמריקה, יתרום לשלום וקידמה במזרח הקרוב, ויעלה אפוא בקנה אחד עם מדיניות בריטניה." מסמך המנדט של חבר הלאומים משנת 1922, שאשרר את החלטות ועידת סן רמו 1920, כלל הצהרה זו ככתבה וכלשונה, וכך היא קיבלה תוקף חוקי של מסמך בינלאומי מחייב. מנדט הינו יפוי כח והוא ניתן לבריטניה להקמת המדינה היהודית. בריטניה פעלה בניגוד ליפוי הכח שניתן לה. אחת התוצאות היתה קריעת מרבית שטח הארץ ומסירתו לממלכה ההאשמית (ירדן) ומניעת עליה יהודית, לרבות פליטי וניצולי שואה. בריטניה הפכה לאויב מר לתנועה הציונית, עד שגורשה משליטה בארץ. בניגוד לנלמד בספרי ההסטוריה, הבריטים הפרו את המנדט שניתן להם, הם לא הקימו את המדינה היהודית שהיה עליהם להקים מתוקף המנדט, את נטשו את המיעוט היהודי בארץ ישראל, מול הרב הערבי ומדינות ערב, בכללן האמירות ההאשמית של עבר הירדן (ממלכת ירדן) שהיתה חלק מארץ ישראל ומהמנדט. המרד של הלח"י החל ב-1940. מרד האצ"ל החל ב-1931, נפסק בעת מלחמת העולם השנייה והתחדש מיום 1/2/44 עד הקמת המדינה ביום 15/5/48, כלומר למעלה מ-4 שנים במדויק כ-52 חודשים. לתקופה קצרה הצטרפו המחתרות הגנה ויצרו את תנועת המרי העברי מאוקטובר 1945 עד יולי 1946. הבריטים נטשו כפי שהודיעו רשמית ביום הסתלקותם 15.5.48: "הוכח כי 84,000 החיילים... לא היו מספיקים כדי לקיים את החוק והסדר (בא"י) לנוכח מערכת הטרור שנוהלה על ידי כוחות יהודיים מאורגנים ברמה גבוהה בהיותם מצוידים בכלי הנשק של חיל רגלים מודרני. מאז גמר מלחמת העולם השנייה נהרגו 338 בריטיים בארץ ישראל, בעוד שההוצאה על הכוחות הצבאיים בה עלתה למשלם המסים הבריטי 100 מיליון ליש"ט... על פי כוונותיהם המוצהרות של היהודים הקיצוניים הוכח, כי אבדנם של עוד חיי אדם בריטיים הוא בלתי נמנע...בנסיבות אלו החליטה ממשלת הוד מלכותו להביא לסיומו של המנדט שהופקד בידיה ולהיכון לפניו כל הכוחות הבריטיים מארץ ישראל בכל ההקדם האפשרי" (Palestine: Termination of the mandate London. 15th may. 1948). עשרות פעולות נועזות של האצ"ל והלח"י הן שגרשו את השלטון הזר מהארץ שהפר את המנדט שקבל.

שלח לך – כי שמענו (על ההפסדה)

הרב אורי שרקי שליט"א

שני המרגלים ששלח יהושע מקבלים עזרה מרחב, על אף שהיא יודעת, שהם באים להחריב את ירחו. יש כאן לכאורה בגידה בנאמנותה לעמה, לטובת הפולשים. אלא ששורת טיעונים משמעותיים עומדים לטובתה. היא מבחינה שהקיץ הקץ על כנען כולה: "ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ" (ב, ט). זו הכרה באופייה המוסרי של מלחמת ישראל, כי ה' נתן את הארץ דווקא למי שעומד בקריטריון היושר: "כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, ונתנה לאשר ישר בעיניו" (רש"י ריש בראשית ע"פ ירמיה כז, ה). דבריה הינם המשך ישיר לדבר ה' אל אברהם (בראשית טו, טז): "כי לא שלם עוון האמורי עד הנה". אין עמי כנען ניתנים בידינו כל עוד עמדה להם זכותם. "ברצונו נתנה להם" (רש"י שם) לאמור שבשעה שעשו רצונו והיו לרצון לפניו, נתנה להם. אך כעת דרישות רצונו הוא שיטלנה מהם ויתננה לנו.

הטיעון השני הוא ריאלי-פוליטי, והוא שעם ישראל חזק יותר: "וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם" (ב, ט). נפילתם המוראלית של יושבי הארץ הופכת את התנגדותם לחסרת סיכוי.

הטיעון השלישי נוגע להכרה בהשגחת ה' על ישראל: "כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים, ואשר עשיתם לשני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן" (ב, י). היא מזכירה את מעשה קריעת ים סוף מלפני ארבעים שנה ואת מלחמת סיחון ועוד מלפני מספר חודשים. היעדרם של מעמד הר סיני ושאר מאורעות המדבר מתמיה. אין זה אלא משום שמתן תורה והשראת השכינה בישראל הם עניינים פנימיים הנוגעים למערכת היחסים המיוחדת בין הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל.

מכאן היא עולה למסקנות בעלות אופי מטפיזי כולל: "כי ה' א-לוהיכם הוא א-לוהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת" (ב, יא). כבר לא מדובר בניצחוננו של אל לוקלי על אלים אחרים כמקובל במערכת המלחמות של העולם העתיק, כי אם על השתלבותה של ההיסטוריה של עם ישראל בתוכנית הכוללת של בורא העולם, הצופה מראש את כל הדורות. עולה מכך שאף מאורעות התחיה הלאומית בדורנו הינם המשך לאותם

במילים אחרות: דבר ה' למשה בפרשת 'שלח לך' הוא החושף את כוונתם ואת מחשבותיהם של (ראשי) העם, שלא התכוונו כלל לריגול, ורק השתמשו בשפת הריגול הלגיטימית כדי להסתיר את שאלתם האמיתית. משה בפתיחת דברים ביקש להדגיש את אשמת העם מלכתחילה ולכן ציטט בקשה זו בלשונה, וכך תיאר גם את הביצוע; אבל ברור גם בדבריו, שלא היה שם ריגול חשאי אלא משלחת נכבדים, שמלכתחילה לא בטחו בדבר ה' ולא האמינו בישועתו.

לפיכך, מרגלים שולחים "תְּרָשׁ", וזו משימה חשובה וחיונית – התורה לא מזהירה אותנו מפני ריגול, אלא מפני הסתכלות על הארץ בעיניים של תיירים, שבוחנים ושואלים "הטובה היא אם רעה" עוברנו? זו גם הפרשנות ההכרחית של האזהרה "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" בסוף הפרשה, והיא כמובן הסיבה לכתיבת פרשת ציצית דווקא כאן.

האם מותר להעפיל אל ההר? (קיצור דברים מתוך ספרי נס קיבוץ גלויות, שער העצמאות) = ציפייה לגאולה הייתה נחלת היהודים כולם, אך רק מעטים אכן קמו ועלו לארץ ישראל. היהדות המסורתית על שלל רבניה ומוסדותיה חיכתה למשיח, והסתייגה מהניסיון לחולל קיבוץ גלויות במאמץ 'אנושי', בעלייה, בהתיישבות ובגיוס תמיכה פוליטית, בינלאומית.

חלק חשוב אף התנגד לציונות ופעל נגדה, ובחר להישאר בגולה גם כשחרב ההשמדה הייתה על הצוואר.

רוב רבני הונגריה ראו בציונים פורצי גדר ומחללי שם שמיים, ודרשו דרשות רבות שנועדו להזהיר את לב הציבור מלנהות אחר הציונים. דרשה מפורסמת שכזאת יצאה מפי הרבי ממונקאטש: "ולא תתורו אחרי לבבכם" – זה הרצל (הרץ=לב); "ואחרי עיניכם" – זה קוק (=הרואה).

בהברקה מפתיעה אחת, כרך הרבי בנשימה אחת את הציונות הלאומית, אשר חיממה את הלב היהודי, ואת הציונות הרוחנית, המאמינה, הצופה אל הגאולה, ומפרשת לדור מה ה' מראה לנו ומה הוא מצפה מאתנו. לפי הדרשה, היהודי הדתי בגולה חייב להישמר משני הפיתויים כאחד – מפיתוי הלב הציוני-הרצלני, ומפיתוי המראות הגדולים ו'אורות הקודש' של (הרב) קוק! כך הזהיר הרבי ממונקאטש, וזאת הייתה האווירה בהונגריה גם בתוך השואה, גם כשהחלו להגיע השמועות הנוראות על ידי הפליטים שברחו, עד לכיבוש הנאצי (ב-19.3.44) ואפילו אחרי.

הרבי ממונקאטש ידע היטב, כמובן, שפשט התורה עומד בסתירה חריפה לדרשתו המבריקה. ברור שהתורה מזהירה את עם ישראל לדורות, שלא 'לתור' אחרי הלב והעיניים של הגולה – לדבוק בארץ נחלת ה' בלי חשבונות, ובלי לשאול "הטובה היא אם רעה"? הציצית, בוודאי כנגד עליון גלוי ברשות הרבים, היא לבוש של ארץ ישראל, ולא של הגלות!

אם כן, מה חשב הרבי ממונקאטש?

בפרשת 'שלח' כתובים שני חטאים כבדים: חטא התיירים בתחילה, וחטא המעפילים בהר, בסוף. המעפילים בהר רצו בכל מאודם לתקן את החטא הראשון, ובחירוף נפש קמו לעלות – "הִנֵּנוּ וְנָלִינוּ אֶל-הַקּוֹס אֲשֶׁר-אָמַר ה', וְכִי חָטָאנוּ" (במדבר י"ד, מ-ג). כאן התהפך הכול – כאשר ה' רצה לתת את הארץ, בני ישראל בכו. כאשר בני ישראל רצו, ה' לא נתן – "אֶל-תַּעֲלוּ, כִּי אֵין ה' בקרבכם, וְלֹא תִנְגְּפוּ... כִּי-עַל-כֵּן שָׁבַתֶם מֵאֶחְרֵי ה', וְלֹא-יִהְיֶה ה' עִמָּכֶם." יתר על כן, אחרי הגזירה על מות דור המדבר במדבר, משה עצמו דיבר כמעט כמו עשרת התיירים: "...וְהוּא לֹא תַצְלַח... כִּי הָעַמְלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם, וַיִּפְלְתֶם בְּחָרְבָם...". לכאורה אפשר לטעון, שאזהרת "ולא תתורו" מכוונת גם נגד התיירים, וגם נגד המעפילים בהר, 'ראש בקיר', נגד רצון ה'.

ככל הנראה, כך פירש גם הרבי ממונקאטש

רק בודדים בין 'גדולי התורה' לקחו בחשבון את האפשרות, שה' בכבודו הגדול יפסוק נגדם, ביד חזקה ובזרוע נטויה, כי ה' שם יקץ מגולה' לגלות, והוא חפץ דווקא ב'מעפילים בהר' בחירוף נפש. אין כאן מקום לספר על ביקורו של הרבי ממונקאטש בארץ הקודש בימי ספירת העומר התר"ץ, אולם הוא חזר לביתו מאוכזב עמוקות אור לבי' בסיון, סירב לקבלת פנים חגיגית, ומיעט לצאת מביתו שבע שנים, והלך לעולמו באותו הלילה, אור לבי' בסיון התרצ"ז – עוד שבע שנים עברו, והרַפְּקַת להשמדה יצאה מפאתי מונקאטש,

תהליכים שהחלו מימות עולם ביציאת אבותינו ממצרים ומקבלים את השלמתם בימינו אנו. תובנותיה של רחב, אותה אישה העומדת בצומת דרכים היסטורית והמבינה את תהליכי העומק המתרחשים במאורעות השעה, ראויות להיות נלמדות לדורות עולם, והן בכלל נבואה שהוצרכה לדורות, שלכן נכתבה.

מפראות לפרשה

"שלח לך אנשים" "לדעתך, אני איני מצווה לך, אם תרצה שלח" (רש"י). כאשר בא משה לשלוח אנשים לתור את הארץ, אמר לו הקב"ה: האנשים אוהבי גלות הם, ועתידיים להוציא את דיבת הארץ רעה. מוטב לך לשלוח את הנשים, שהן אוהבות את הארץ, ועוד בהיותן בגלות מצרים, הוכיחו שאיפה לגאולה כדברי חז"ל (סוטה יא, ב): "בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים". אבל אם לדעתך האנשים כשרים המה "שלח לך" – לדעתך. כדברי המדרש (ילקוט שמעוני, תשע"ג): "בשעה שאמרו בנות צלפחד למשה 'תנה לנו אחזה', אמר להן: ישראל אומרים (יד,): 'תנה ראש ונשובה מצרימה', ואתן מבקשות נחלה בארץ? אמרו: יודעות אנו שסוף כל ישראל להחזיק בארץ". (עפ"י כלי יקר).

למקום הוא קרא נחל אשכול. שואל הגר"א, והלא כבר מקודם נקרא המקום "נחל אשכול", שנאמר "ויבואו עד נחל אשכול". אלא שמקודם כתוב "אשכול" בלי וי"ו, ועכשיו הוסיף לו וי"ו, על שם המעשה של לקיחת האשכול. ויש אומרים שנקרא כך על שם העתיד.

האר"י הק' אומר, שהביכורים הם כפרה על חטא המרגלים, מסביר רבי מנחם זמבא זצ"ל, לכן כתוב במשנה "היורד לתוך שדהו וראה אשכול שביכרה, רמון שביכרה, תאנה שביכרה, כורכך עליה גמי וכו'", באמת הרי כל שבעת המינים חייבים בביכורים, והתנא הדגיש שלשת מינים הללו, מפני שמהם לקחו המרגלים, ובה מתקנים אותו החטא.

המרגלים הלכו בכ"ט סיון, וחזרו בח' באב ובלילה שלאחריו בכו, אמר ה', אתם בכיתם בכיה של חניס, אני אקבע לכם בכיה לדורות, וזה יום חורבן בית מקדשינו בט' באב.

כל הזכויות שמורות ©

בלילה, אור לב' בסיון התש"ד – הדמעות עומדות בעיני מאז שקראתי זאת, ועד היום כשאני מספר או כותב דברים מזעזעים אלה על חורבן הגולה.

הציונים, גם הדתיים שבהם (בתנועת 'בני עקיבא' עד היום אחד השבטים נקרא 'מעפילים'), כלל לא הכחישו את כוונתם להעפיל בהר, בלי לשאול אם ה' רוצה, מסכים או מתנגד, והיכן נמצאים 'גדולי התורה', אשר נחשבו כיארון ברית ה' ומשה' של הדור – בתנועות הנוער הציוניות שרו בקול גדול את שיר 'המעפילים'.

יתר על כן, האיסור "ולא תתורו" נקבע לדורות רק נגד התיירים לפי הפשט והאמת, ומעולם לא נקבעה מצווה לדורות לאסור 'העפלה בהר', לא בתורה ולא בנביאים, אלא בתור גזירת שעה בלבד (שנסמכה בגמרא, כתובות קיא, על 3 מהשבועות בשיר השירים).

אחד מן הבודדים שקראו נכונה את רצון ה' באמת, היה ר' צדוק הכהן מלובלין, ודבריו הנועזים בשאלת ה'העפלה בהר' חריפים ומרחיקי לכת ביותר (צדקת הצדיק מ"ו): "ולא לחינם כתבה תורה עניין המעפילים בפרשת 'שלח', אשר כבר האמינו בדברי משה, ולמה לא שמעו לו בזה שאמר להם "אל תעלו..." – אלא שהם חשבו, שזה בכלל מאמר חז"ל (פסחים פו ע"ב, בהרחבת הסבר רוחני של ר' צדוק) – "כל מה שיאמר לך בעל הבית [=הקב"ה] עשה, חוץ מצא [=מנחלתי / מתורתך]... ועל זה העפילו לעלות אף נגד רצון ה' יתברך, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קה ע"א) – חוצפתא, מלכותא בלי תגא היא (=חוצפה היא מלכות בלי כתר) – פירוש, כידוע 'מלכות' היא 'כנסת ישראל', ו'כתר' הוא שורש רצון השם יתברך, ורצה לומר, ממשלה מעצמו, בלי רצון הרוצים [=להקים מדינה בלי רצון ה'] והתקרבות 'כנסת ישראל' מעצמם.

והם [=המעפילים בימי משה] לא הצליחו בזה מפני שאכלוה פנה [=בוסר], כמו שאמרו חז"ל (סוטה מט ע"ב) – בעקבתא דמשיחא חוצפא יקנא (=יגדל), שאז הוא העת לזה... ולכן אמר להם משה – "והיא לא תצליח".... שיש זמן אחר שמצליח, והוא זמננו זה, שהוא 'עקבי משיחא'.

מפראות לפרשה

"ולקחתם מפרי הארץ" רבי ישראל הבעש"ט היה אומר: "ולקחתם מפרי הארץ", על האדם לקחת דוגמא מפרי הארץ: בתחילה זורעים, ורק אחרי שהזרעים נרקבו לגמרי באדמה והם כמו כלו והיו לכלום, מתחיל הזרע לצמוח ולגדול, ולתת את פריו. "כי האדם עץ השדה

שלח לך – אני יודע!

1. דיבה 2. מחנים 3. העם 4. התפלל שם כדי שלא ילך בעצת המרגלים 5. תברון 6. רחום וחנון, נוצר חסד לאלפים וחטאה 7. אחת בפה ואחת בלב 8. כי היו 10 מרגלים 9. בלשון, לשונם, לשונם 10. המעפילים 11. א 12. המודה 13. צבע ירוק של חילזון 14. לתור

ספורים לשבת

דרש הרב צדקה חוצין: "מן הפסוק בו נאמר למשה 'תקיים את־מִשְׁפָּן' עולה שהוא מצווה לבנות את המשכן, ואילו מפסוק אחר שבו נאמר 'הִוָּקֵם הַמִּשְׁפָּן' מתקבלת התחושה שהמשכן יִבְנֶה מאליו על ידי האל. כיצד אפשר ליישב את המתח בין שני הפסוקים? הפסוק הראשון מלמד שהאדם נדרש להשתדל ככל יכולתו ולעשות את המוטל עליו, אך התוצאה הסופית נתונה בידי האל."

פעם אחת בראש השנה עמדו תלמידי הבעל-שם-טוב בתפילה. והנה נפלה קופסת הטבק של אחד החסידים לרצפה. הוא התכופף להרימה, ואף שאף מן הטבק, כנהוג. ראה זאת אחד מן הצדיקים שבחבורת הבעש"ט, וכעס על חברו שהפסיק את תפילתו בשל טבק. אז ראה הבעש"ט ברוח הקודש, כי בגלל כעסו של צדיק זה על חברו, נגזר על החבר שימות באותה שנה.

עשה הבעש"ט "עליית נשמה" ועלה אל העולמות העליונים, שם טען והתווכח וניסה לבטל את הגזרה, אך לא הצליח. אחר כך, בליל הושענא רבה, שוב עלה הבעש"ט לעולמות העליונים, התפלל והרעיש עולמות כדי לבטל את רוע הגזרה. והסכימו בבית הדין שבשמים לבטל את הגזרה, רק אם אותו החסיד שכעס וקטר על חברו יִלְמַד עליו זכות.

אז נכנס הבעש"ט אל בית המדרש, וראה את החסיד שכעס, כשהוא לומד את מסכת הוריות שבמשנה מתוך סדר "תיקון ליל הושענא רבה". נטל הבעש"ט מן החסיד את כישוריו השכליים וכישרונו להבין וללמוד, ואז לא יכול היה האיש להמשיך ולומר בדבקות את ה"תיקון" כראוי. כשראה החסיד שאינו יכול ללמוד, התחיל לשוטט בבית המדרש ולהגות ברוממות האל וייחודו. בתוך כך, מצא עצמו מהרהר בעניין עשב הטבק. מפני מה נתגלה בדור אחרון זה, שהוא משול לעקבים שבתחתית הגוף, עניין זה של עשב הטבק, שאנו שואפים ומעשנים? ועלה בדעתו, כי בדורנו, בדור אחרון זה, יש נשמות שאינן יכולות לרדת אל העולם החומרי, וכל תיקון הוא על ידי דבר דק ועדין כחוש הריח. כמו שכתוב: "רִיחַ יְחִוֶּחַ לְהַשֵּׁם" (ויקרא א, ט). מיד התחרט על שכעס על חברו שהריח טבק בשעת התפילה. "מי יודע כמה נשמות יקרות תיקן חברי הצדיק בשעה ששאף טבק."

בבוקרו של יום הושענא רבה, היה הבעש"ט שרוי בשמחה רבה, וצפה ברוח קודשו מסוף העולם ועד סופו. אז נהג הבעש"ט לומר לכל אדם מה שנגזר עליו בעולם הזה ובעולם הבא.

בקרב החסידים היה נהוג שכל אחד מהם הכין איזו שאלה לשאול את הבעש"ט, בפירוש התורה, בתלמוד ובפוסקי ההלכה או בעניינים אחרים. על הכול ענה הבעש"ט ביום זה.

גם החסיד שכעס רצה לשאול את הבעש"ט על תפקידו של הטבק בעולם. כששאל, אמר לו הבעש"ט: "אמור אתה את תשובתך", ואמר לו.

הוסיף הבעש"ט ואמר: "ספר לי את שאר הדברים שעלו במחשבתך." אז נזכר החסיד וסיפר כיצד מצא זכות ללמד על חברו ששאף טובק בשעת התפילה. באותו הרגע נתבטלה הגזרה שנגזרה על חברו. כשסיים את דבריו, סיפר לו הבעש"ט את כל העניין שהיה בשמים וכיצד התבטלה הגזרה בעקבות הזכות שלימד החסיד על חברו. אז גם הזהירו: "הרגל עצמך לדון כל אדם ירא שמים לכף זכות. כך לא תעורר עליו את מידת הדין, ותגרום לו טובה וחסד."

בכל מוצאי שבת היה חכם יוסף חיים (ה"בן איש חי") מסתגר בעליית הגג ולומד תורה. באופן מפתיע, לעיתים נשמעו שני קולות מן החדר, אף שלא היה שם איש מלבדו, ובציבור נפוצו שמועות שחכם יוסף חיים זוכה למפגש עם אליהו הנביא במוצאי שבת. לעיתים היו התלמידים ממתנינים לחכם יוסף למרגלות המדרגות, אך איש לא העז לעלות אל חדרו בשעה מיוחדת זו.

פעם אחת דחקו התלמידים באחד מן החבורה שהיה ידוע בצעדי המהירים, יהושע שהרבני, להתפרץ לחדרו של הרב יוסף חיים כדי לחזות באליהו הנביא. "רק אתה מסוגל לטפס במהירות במעלה המדרגות ולספר לנו איך נראה אליהו הנביא."

שהרבני סירב בתחילה, אך סקרנותו גברה ולבסוף הסכים לעשות זאת. כשהגיעה השעה התאספו התלמידים ליד המדרגות וההתרגשות הייתה גדולה. יהושע שהרבני נשם נשימה עמוקה והחל לרוץ במעלה המדרגות במהירות מסחררת. לפתע נפתחה הדלת, וחכם יוסף חיים יצא מן החדר וחסם את הפתח. את תלמידו הוא שאל: "שהרבני! מה אתה עושה?" והבחור השיב "באתי לפגוש את אליהו הנביא." הרב יוסף חיים השיב לו: "את אליהו הנביא לא פוגשים בריצה מהירה, אלא בהליכה עקבית ועבודה קשה. צעד אחר צעד, מדרגה אחר מדרגה."

פעם בא רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב לעיר שמעולם לא היה בה. וכאשר באו לפניו אנשי העיר לקבל את פניו אמר לכל אחד מהם את חסרונותיו: מה מעשיו הרעים ומה מחשבותיו הרעות שעליו לתקן.

יצאו ממנו האנשים ואמרו למי שעדיין לא נכנסו אליו: "בא לכאן צדיק שמכיר את חכמת הפרצוף ורואה את מעשיו של כל אדם." התחילו לפחד להיכנס אליו. התייעצו ביניהם ואמרו שיורידו את כובעיהם על המצח ויקבלו את פניו במצח מכוסה כדי שלא יראה את מעשיהם ומחשבותיהם.

ראה הרבי שאנשים נכנסים אליו וכובעיהם מכסים את המצח עד עיניהם, ואמר להם: "אתם טועים אם אתם חושבים שמי שרואה דרך הבשר לא רואה דרך הכובע," והמשיך ואמר להם את חסרונותיהם.

שבת שלום

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 693 פרשת קרח כו בסיון תשפב 25 יוני 2022
לע"נ יצחק בן מרגלית, נלב"ע כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א באדר ב, ז"ל, תנצב"ה
לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב, נעמה בת מירב, מירב בת מרים

השבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1922 צאת שבת: 2034

כו סיון נפטרו יונתן בן עוזיאל, תנא בדור הראשון יוסי בן קיסמא, תנא מתקופת מרד בר כוכבא (הרחבה תשע"ח). ה'תרי"ף - מוקם ארגון ההגנה. ה'תש"ב - אדולף אייכמן מורה על גירוש יהודי צרפת, הולנד ובלגיה (ראה הרחבה). ה'תשכ"ט - נפטר ערי ז'בוטינסקי, פעיל בתנועה הרוזווינסטית, בנם של יוהנה וזאב ז'בוטינסקי ה'תשס"ה - נפטר שמואל אבידור הכהן, רב

כז סיון נהרג ר' חנינא בן תרדיון מעשרת הרוגי מלכות (ראה הרחבה תשסט) ה'תש"ז - נפטר ברונסלב הוברמן, כנר יהודי. ה'תשנ"ב - נפטר מיכאל טל, אלוף עולם בשחמט. ה'תשנ"ד - נפטר יוחאי בן-נון, מייסד שייטת 13 ומפקד חיל הים

כח סיון ה'יל' - לואי התשיעי מלך צרפת מורה שכל היהודים ברחבי צרפת שיימצאו ללא טלאי צהוב יקנסו בעשר ליברות כסף. ה'תש"א - רבי מנחם מנדל שניאורסון זצ"ל הגיע מרוסיה לארצות הברית. יום זה מצוין על ידי חסידי חב"ד כיום שמחה בהתוועדות ובשירה. ה'תש"ז - ועדת אונסקופ (הרחבה תשע"ב), הוועדה המיוחדת של האו"ם לעניין ארץ ישראל, מתחילה את עבודתה בארץ. ה'תש"ז - נגזר מוות בתליה על יעקב וייס (הרחבה תע"ו), אבשלום חביב ומאיר נקר (עולי הגרדום) ה'תש"י - הכנסת מקבלת את החלטת הררי. ה'תשמ"א - הליכוד בראשות בגין מנצח בבחירות לכנסת העשירית.

כט סיון ערב ראש חודש תמוז ה'תרי"ד - נרצח ישראל דה האן - הרצח הפוליטי הראשון בישראל המודרנית. ה'תש"ב - אנה פרנק מתחילה לכתוב את יומנה. ה'תשל"ו - נחטף מטוס של חברת אייר פראנס לאוגנדה, הנוסעים שוחררו במבצע יונתן. ה'תשס"ג - נפטר מרדכי הוד, המפקד השביעי של חיל האוויר. ה'תשס"ו - נפטר הרב גד נבון, הרב הצבאי הראשי השלישי של צה"ל ה'תשס"ו - נחטף רבי"ט גלעד שליט, מה שהביא לתחילת מבצע גשמי קיץ. ה'תשס"ח - ערבי תושב ירושלים נהוג בינה אופני מבצע פיגוע דריסה ברחוב יפו בירושלים. מותיר אחריו שלושה הרוגים, עשרות פצועים והרס רב.

ל סיון - ה'תרכ"ט - נפטר הרב שלמה קלוגר, פוסק ודרשן, מגאוני דורו בפולין. ה'תש"ה - נפטר אליהו גולומב, ה"המפקד הבלתי מוכתרי" של ההגנה. ה'תש"ו - השבת השחורה, יום מאסרם של מנהיגי היישוב והתנועה הציונית. ה'תשכ"ד - הופעל לראשונה המוביל הארצי, פרויקט המים הלאומי של מדינת ישראל, אשר מזרים את מימי הכנרת עד לנגב

א תמוז - ב'ש"ט - הולדת יוסף בנו האחד עשר של יעקב אבינו. ה'קנ"א - גזירות קנ"א: פרעות ביהודי סביליה. ה'תקפ"ג - נפטר רבי קלונימוס קלמן הלוי אפשטיין, מחבר הספר "מאור ושמש" ה'תרס"ה - נפטר רבי שלמה הלברשטאם, מייסד חסידות באבוב ראה הרחבה ה'תש"ז - דוד בן-גוריון חותם על מכתב הסטטוס קוו (הרחבה תשפ"א) ה'תשמ"ד - נפטר משה פלדנקרייז, ממציא שיטת ההתעמלות והריפוי העצמי. ה'תשמ"ד - מוקם היישוב כוכב יעקב בחבל בנימין צפונית לירושלים. ה'תשנ"ו - בנימין נתניהו מציג את ממשלתו (העשרים ושבע במנין הממשלות) בפני הכנסת, ומתחיל לכהן כראש ממשלת ישראל.

ב תמוז ה'תמ"ג - נפטר ר' אברהם אבלי הלוי גומבינר ("המגן אברהם"). ה'תקכ"ה - נפטר ר' נחמן מהורדנקה תלמיד הבעש"ט וסבו של ר' נחמן מברסלב ה'תש"ח - החל מבצע דקל, במלחמת העצמאות, נמשך עד י"ב בתמוז. ה'תש"ט - החלו אירועי ואדי סאליב, במחאה על רקע אפליה עדתית של מזרחים בישראל. ה'תשמ"ז - נפטר שמואל תמיר, שר המשפטים בישראל ולוחם אצ"ל (הרחבה תשע"ו). ה'תשנ"ה - נפטר יעקב מרידור, מפקד האצ"ל ושר בממשלה ה'תשס"ו - מבצע גשמי קיץ ברצועת עזה

פרשת קרח

שלא לך - מי יודע ? <https://teman.org.il/content/9900>

1. ט"ז אי' - מיהו האב שייחוסו רם, שהרי היה אחיו של עמרם?
2. רש"י ט"ז אי' - "קרח בן יצהר" - ולמה לא נזכר יעקב?
3. רש"י ט"ז ז' - מיהו שנתרשלו ידיו ונפל על פניו?
4. רש"י ט"ז ז' - מיהו המנהיג שיזרח ויצא מזרעו של קורח?
5. ט"ז י"ב - מניין שאין מחזיקין במחלוקת, ויש להשלימם בדברי שלום?
6. רש"י ט"ז כ"ז - כיצד התגרו דתן ואבירם במשה?
7. ט"ז ל' - "ואם בריאה יבא ה' - שפתי חכמים: ----- דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואחד מהם פי ה- ----. (אבות פ"ה מ"ו)
8. י"ז כ' - "והשיכותי מעלי" - פירושו: א. השכחתי ב. השקטתי ג. הסרת
9. רש"י י"ז כ"ג - 'הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפרות, אף המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבוא'. מהו הפרי?
10. חז"ל קבעו שלושה שיעורים לתרומה גדולה: עין טובה אחת

מ-50; ועין בינונית אחת מ-50; ועין רעה אחת מ-50. 11. י"ח ד' – "ושמרו את משמרת אהל מועד" – הרמב"ם: "ומעמידן ממונה אחד על כל משמרות השומרים, והיה מחזר בלילה על כל משמר... ואם ניכר שהוא ישן ---- במקלו, ורשות היה לו ל- ---- את כסותו..." 12. י"ח ח' – "לך נתתים למשחה" – רש"י: ל- ----; אונקלוס מתרגם את המלה 'למשחה' – ל- ----, מלשון 'רבותא' = שררה. 13. י"ח י"ט – "ברית מלח עולם" – רש"י: כברית הכרותה למלח שאינו ---- לעולם.

14. י"ח כ"ו – מיהו התורם מעשר מן המעשר?

למתקדמים:

1. א' – "ויקח קרח" – אור החיים מעיר שהכתוב מזכיר את בני משפחתו של קרח כדי להדגיש שהוא נכנס למחלוקת משום שבטח בייחוסו הרם: ---- אביו הוא אחי ----, אביהם של משה ואהרן, וכן ---- הוא המעולה שבבני לוי, שהיו נושאים את הארון. 2. החכמים דרשו את שמו של קרח כנוטריקון קנאה, רוממות, חמדה; כאמור בפרקי אבות ד' כ"ז: רבי אליעזר הקפר אומר, הקנאה וה- ---- והכבוד, מוציאין את האדם מן העולם. 3. רמב"ן ט"ז ו' – משה מצווה לקחת מחתות וקטורת. ממי למד? 4. ט"ז ד' – "ויפל על פניו" – מדוע נפל משה על פניו? יונתן בן עוזיאל בתרגומו מוסיף: מן כיסופא – מחמת הבושה; רש"י כותב: מפני ה- ----; הרשב"ם: ל- ----.

5. ט"ז י"ד – "העיני האנשים ההם תנקר" – מה ההבדל בפירושיהם של רש"י וראב"ע? 6. ט"ז ט"ו – האחד אמר: "לא חמור אחד מהם נשאתי", והשני אמר: "וחמור מי לקחתי" (מההפטרה); מי הם? 7. ט"ז ל"ב – כיצד מוכיח הספורנו שבני קרח לא מתו? 8. שגור הביטוי: "פלוני עשיר כ- ----"; וחז"ל אומרים שהתעשר מהאוצרות שהטמין ---- במצרים בשנות הרעב. 9. ספורנו י"ז ו' – "אתם המתם".... במה הם מאשימים את משה ואהרן? 10. רשב"ם י"ז י"א – 'היא הממיתה את שאינם כוהנים, והיא הנותנת חיים ביד כוהנים לדעת שהם ראויים לעבודה'. 11. ספורנו י"ז ט"ו – "והמגפה נעצרה" – והלא נאמר כבר בפס' י"ג "ותעצר המגפה"? 12. י"ז כ"ג – "ויוצא פרח ויגמול שקדים" – א. עפ"י שפתי חכמים – מה יותר גדול הציץ או הפרח? ב. עפ"י הרשב"ם – היכן קרו הנסים האלה? 13. י"ח ז' – "עבודת מתנה" – הרמב"ן: 'ואיננה לכם עבודת שעבוד אלא ---- נתתי לכם בה לכבוד ול- ---- מאיתי'. 15. מספר מתנות הכהונה הם ----.

מחלוקת לשם שמיים

הרב לורד יונתן זקס זצ"ל

המרד של קורח ועדתו לא היה רק המרד הקשה ביותר בשנות המדבר. הוא היה יחיד במינו בשל אופייה של המתקפה הישירה על משה ואהרן. קורח וחבריו האשימו את משה, בעצם, בנפטיזם, בכישלון, ומעל לכול במרמה: שהוא מייחס לקב"ה החלטות וחוקים שהוא טיכס בעצמו למטרותיו האישיות. המתקפה חמורה כל כך שחז"ל ראו בה אבטיפוס למחלוקת מהסוג הגרוע ביותר: כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי. ושאינה לשם שמים? זו מחלוקת קרח וכל עדתו (משנה, אבות ה, יז).

ר' מנחם המאירי, שחי בקטלוניה במאה ה-13, מסביר בפירושו לתלמוד 'בית הבחירה': איזו מחלוקת שהיא לשם שמיים? זו של הלל ושמאי, שהיה אחד מורה הוראה והשני חולק עליו להודעת האמת ולא לקנטר ולא לנצוח – ולכן נתקיימו דברי החולק כשהיה האמת אֶתו. ואיזו היא מחלוקת שלא לשם שמיים? זו של קרח ועדתו שבאו לקנטר על משה רבינו עליו השלום ועל הנהגתו מדרך

קנאה ונצח ולא נתקיימה עצתו ושולח ביד פשע.

האבתנה היסודית היא, אם כן, בין שני סוגים של עימות: **מחלוקת לשם חקר האמת לעומת מחלוקת לשם ניצחון**. תובנה זו חיונית לפענוח פרשת קורח, שכן מזדקרת בה לעינינו אי-התאמה בין דברי המורדים לבין כוונתם. הם אמרו שהעם אינו צריך מנהיגים. כולם קדושים. כולם שמעו כמו אוזניהם את דבר ה'. בתוך עם ישראל לא צריכה להיות שום אבתנה, שום מדרג של קדושה. "וימדוע תתנשא על קהל ה'?" (במדבר טו, ג). אלא שמתשובתו של משה עולה בבירור שהוא זיהה במילים הללו כוונה אחרת לגמרי:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל קָרַח, שִׁמְעוּ נָא, בְּנֵי לֵוִי! הֲמַעַט מִכֶּם כִּי הִבְדִּיל אֶל-לֵהי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעַדְתּוֹ יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לְעִבְדוֹת עֲבֹדַת מִשְׁפָּח ה' וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הַעֲדָה לְשָׁרְתָם, וַיִּקְרַב אֶתְּךָ וְאֶת כָּל אַחֲיֶיךָ בְּנֵי לֵוִי אֶתְּךָ - וּבִקְשָׁתְּם גַּם כְּהֵנָה? (במדבר טו, ח-ה).

לא קהילה בלי הנהגה הם דורשים – אלא קהילה בהנהגתם שלהם. הרטוריקה של המורדים מבטאת לא בקשת אמת אלא רדיפת כבוד, מעמד וכוח (כפי שהם מדמיינים אותה). לא את דעת האמת חיפשו, כי אם את טעם הניצחון.

אפשר להיווכח בכך מהמשך מהלך המאורעות. תחילה, משה הציע מבחן פשוט. המורדים יביאו למחרת היום מנחת קטורת, וה' יראה למנחתו של מי הוא שועה. זוהי תגובה רציונלית. אם השאלה היא מה ה' רוצה, הבה ניתן לה' להחליט. זהו ניסוי מבוקר, מבחן אמפירי. ה' יבהיר לעם באורח חד-משמעי מי צודק. האמת תתגלה אחת ולתמיד.

לוא הייתה שאלת האמת השאלה היחידה כאן, משה היה מסתפק במבחן זה. אך משה לא עצר פה. כפי שראינו במובאה לעיל, משה ניסה להניא את קורח ממרידתו לא במענה לטענה שלו עצמה אלא בפנייה אל הטינה המשוקעת בה. הוא הזכיר לו שגם לו עצמו ניתן מעמד מכובד מאוד. אומנם אין הוא כוהן, אבל הוא לוי, וללויים מעמד מיוחד של קדושה שאין לבני שבטים אחרים. הוא הציע לקורח להסתפק בכבוד שיש לו ולא להלך בגדולות ובנפלאות ממנו. אחר כך פנה משה אל דתן ואבירם, בני שבט ראובן. מן הסתם התכוון לומר להם דברים אחרים, שכן מקור תרעומתם היה אחר מזה של קורח. אבל הם סירבו לפגוש את משה – עוד סימן לכך שלא את האמת הם חיפשו. הם מרדו מתוך עלבון עמוק על כך ששבת ראובן, בכור בני ישראל, הורחק לכאורה לגמרי מצלחת הכיבודים. העימות עלה עתה מדרגה. שכן הפעם האחת והיחידה בחייו, משה תלה את המשך מנהיגותו בהתרחשות נס:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, "בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי ה' שִׁלְחָנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה, כִּי לֹא מַלְאָכִי: אִם כְּמוֹת כָּל הָאֲדָם יִמְתְּנוּ אֵלֶּה וּיִקְדַּת כָּל הָאֲדָם יִקְדוּ עֲלֵיהֶם, לֹא ה' שִׁלְחָנִי. וְאִם בְּרִיאָה וּבְרִיאָה ה' וּפְתָה הָאֲדָמָה אֶת פִּיהָ וּבִלְעָה אֶתְּךָ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לְךָ וְיָרְדוּ חַיִּים שְׂאֵלָה, וַיִּדְעֶתְּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת ה'!" (שם, ח-ב).

אך כילה משה את דבריו אלה, "וּתְבַקַּע הָאֲדָמָה אֶשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם, וַתִּפְתַּח הָאֲרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלַע אֶתְּךָ. המורדים ירדו "הם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה" (שם, לב-ל). קשה לדמיין פסיקת דין דרמטית יותר. ה' הראה, מעל כל ספק אפשרי, שמה שצדק והמורדים עוולו. **ובכל זאת הוויכוח לא נגמר**. וכאן טמונה חריגותה של פרשתנו. **ובכל** להתנצל, בלי להתחרט, בא העם למחרת ובפיו תלונה חדשה, הפעם לא על מנהיגותו של משה אלא על הדרך שהוא בחר לסיום הוויכוח: "וַיִּלְלֵנוּ כָּל יְעַדְתּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּחְרַת עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהָרֹן לֵאמֹר, 'אֲנֹתָם הַמִּתְּמָם אֶת עַם ה'!" (וי, ו). בדבריהם מובלעת טענה מעין זאת: אולי אתם צודקים, אולי קורח טעה, אבל האם זאת דרך לנצח בוויכוח? לגרום ליריבים להיבלע חיים באדמה?

הפעם, ה' הציע דרך חדשה לגמרי ליישוב המחלוקת. הוא אמר למשה להורות לכל נשיא-שבט לכתוב את שמו על מטה ולהביאו אל אוהל מועד. על מטה שבת לוי נכתב שמו של אהרן. אחד המטות יפרח, וזה יהיה האות כי בשבת הזה בחר ה'. כך עשו, ולמחרת בבוקר חזרו וגילו כי מטה אהרן הוציא פרח והוציץ ציץ וגמל שקדים. בזה נגמר סוף סוף הוויכוח (שם, טו-כד). הדבר שחתם את הוויכוח, אם כן, לא היה מפגן כוח אלא דבר אחר לגמרי. אפשר לשער, אף כי אין הכתוב אומר זאת במפורש, כי פריחת השקד במטהו של אהרן נחווה כסמלית מאוד. השקד הוא עץ הפרי הראשון הפורח בחורף, ופרחיו הלבנים הם הראשונים לבשר את האביב שִׁבְדֵרְךָ ואת החיים החדשים המתקמים ברחם האדמה.

לקנות ולמכור, אבל ללקוט ולמכור מותר (עי' גר"א). והנראה שרובם המכריע של הפוסקים מסכים שאין זה משנה, העיקר הוא שמסחר גדול כדי להתעשר אסור מהתורה, ומכירה מועטת כדרך מכירה רגילה אסורה מדרבנן. ושלא כדרך מכירה במחיר זול, באופן שמבחר שאינו כסוחר והפירות הם הפקר – מותר. ולכן אמרו במשנה (ח, ג): "אין מוכרין פירות שביעית לא במדה ולא במשקל ולא במניין..." וכתב הרמב"ם (ו, ג): "שלא יהיה כסוחר בפירות שביעית... להודיע שהוא הפקר ולוקח הדמים לקנות בהן אוכל אחר". (עיין בשבת הארץ ו, א, בהערות). ואף שבכל הדינים הללו יש דעות רבות, כתבתי בכל דין ודין כדעת רוח"פ, וכפי הכלל שעולה מכלל הסוגיה והראשונים. ואף שהגר"א התיר ללקוט ולמכור בעצמו, כי האיסור לדעתו הוא רק לקנות ולמכור בעצמו, כתבתי כר"ש ודעימיה, וכפי ששמע מהרמב"ם (ו, ב, ושלא כחזו"א יג, יז, סדר שביעית ו'). לנו"ב קמא אה"ע עז, איסור סחורה חל על המוכר ועל הקונה על מנת למכור, מפני שהם סוחרים כדי להרוויח, אבל לא על הקונה לצורך ביתו. אמנם יש בזה איסור לפני עיוור ומסייע לדבר עבירה. וכ"כ כפות תמרים (סוכה ט, א) ומנחת שלמה א, מד. ומדברי המקנה (קידושין נב, א) עולה שאיסור סחורה חל גם על הקונה לצורך אכילת ביתו. **בשבע הבא**

בז"ה: 1 – איסור סחורה והמכירות המותרות

האדמו"ר רבי שלמה הלברשטאם (הראשון)

נולד בשנת **תרי"ז**, בנו של רבי **מאיר נתן הלברשטאם** בן רבי **חיים הלברשטאם מצאנז**. שנת תרטי"ו (1855) התייתם מאביו, ועבר לגור אצל סבו (אבי אמו) רבי אליעזר מדז'יקוב (בנו של רבי נפתלי מרופשיץ). בשנת תרכ"א (1861) נישא לרבקה הענא, בתו של רבי יהושע מקמינקא. לאחר פטירתה נישא לרעכל בריינדל בתו של רבי מנשה טייטלבוים (בן רבי נחום צבי מדרוהוביטש, גזע סיגט).

הופקד על ידי סבו רבי חיים הלברשטאם לערוך את תשובותיו ההלכתיות, יחד עם בן דודו רבי משה מברדיוב (בנו של רבי ברוך הלברשטאם מגורליץ). תשובות אלו נדפסו בתור ספר "דברי חיים". בשנת תרכ"ה (1865) נתמנה כרב בעיירה ביקאובסק, וכיהן בה כעשר שנים. לאחר מכן עבר לכהן כרב בעיירה אושפיצין (כינויה היהודי של העיירה אושווייצ'ים) ובווישניצה. בשנת תרנ"ב (1892) נתמנה כרב לקהילת באבוב שבגליציה, שם כיהן עד פטירתו.

נפטר בעיירת הנופש בדנהיים שבגרמניה בא' תמוז תרס"ה (1905). **1847, א' בתמוז תרס"ה 4 ביולי 1905** היה מקים **חסידות באבוב** (הגנייה: פובעב) והאדמו"ר הראשון שלה, חצר חסידית משושלת צאנז שמקורה בבובובה שבגליציה ומרכזה כיום בשכונת בורו פארק שבברוקלין, ניו יורק. כיום החסידות מפוצלת לשתי חצרות, הגדולה בראשות רבי בן ציון אריה לייבוש הלברשטאם (בית מדרשו בשדרה ה-48), הנושאת את השם "באבוב", והשנייה בראשות רבי מרדכי דוד אונגר, הנושאת את השם "באבוב 45" (על שם מיקומו של בית המדרש המרכזי של החצר, ברחוב ה-45). שתי החצרות יחד מונות כ-4,500 בת-אב, 3,000 בבאבוב ו-1,500 בבאבוב 45 ילדיו היו מאשתו הראשונה, רבי בן ציון הלברשטאם ובתו חיה שיינדל אשת רבי חיים יעקב טייטלבוים מלימנוב (בנו של רבי משה יוסף מלוהיאל). רבי שלמה הקים את חסידות באבוב והיה האדמו"ר הראשון שלה. בנוסף, הוא ייסד את ישיבת עץ חיים, שבהנהגת בנו רבי בן ציון הלברשטאם הפכה לרשת ישיבות בת כ-40 ישיבות ברחבי גליציה. מעט מדברי תורתו אשר שרדו את השריפה הגדולה בווישניצה, הודפסו בקובץ "עטרת שלמה".

חסידות באבוב היא חצר גליציאנית מובהקת ומקפידה לשמר את אופייה וצביונה. אדמו"רי החסידות עמדו בראשות כולל גליציה, והחסידות מדגישה את חשיבותו. לחסידות באבוב מנהיגים וטקסים ייחודיים. אחד מהם הוא "טלית לייגן" (הנחת טלית) בערב שבת לפני תפילת מנחה. בטקס זה האדמו"ר מתעטף בטלית לקראת התפילה, חובש שטריימל לחתנים בשבת אופרוף, וטועם דגים ממאכלי השבת. לחסידות נעימת תפילה ייחודית. החסידים מקפידים על הגייה גליציאנית: הטעמת האות ה"א בלי להבליע אותה ורי"ש בלתי מתגלגלת (ללא שימוש בקצה הלשון).

לחסידות בראשות רבי בן ציון סידור תפילה בשם "צלותיה דשלמה" ולחסידות בראשות רבי מרדכי דוד סידור בשם "תפילת רבי". בחסידות מקפידים על הופעה חיצונית נאה ומסודרת. בחסידות יש הנהגה, שמקורה ברבי חיים מצאנז, לא לגדל את פאות הראש ארוכות יותר מאורך הפנים. החסידות בגליציה הייתה קנאית ושמרנית בלבוש. החסידים לבשו מכנסיים קצרים וגרביים ארוכים, שחורים בימות החול ולבנים בשבתות. לאחר המלחמה, מרבית החסידים היו מודרניים יחסית לחצרות אחרות, וחלקם לא לבשו כלל לבוש חסידי. במהלך השנים חזרה החסידות ללבוש החסידי, ובסוף ימיו של רבי

הנביא ירמיהו ראה בחזונו הראשון מקל שקד, וה' ביאר באוזניו כי זהו סימן לכך שהוא "שוקד" על מימוש הבטחותיו (ירמיהו א, יא-יב). ראו Leon Yarden, The Tree of Light: A Study of the Menorah, London: East and West Library, 1971, pp. 40-42. פרחי השקד הזכירו את פרחי הזהב במנורה שאהרן העלה מדי יום את נרותיה במשכן (שמות כה, לא; לו, יז). "ציץ" השקד מזכיר את ציץ הזהב הטהור שהכהו הגדול ענד לראשו, ואשר עליו נחרתו המילים "קודש לה'" (שמות כח, לו). אולי נרמז כאן גם קשר לציצית – הפרשייה שנשמכה בתורה לפרשיית מרד קורח, ואשר על פי המדרש שימשה את קורח באחד מטיעוניו נגד משה. המטה שהיה לענף שקד פורח הוא אם כן לא רק סימן לצדקת אהרן, אלא גם סמל רב פנים של חיים, אור, קדושה והשריית שכינה.

אפשר כמעט לומר כי ענף השקד סימל את רצון החיים של הכהנים, כניגוד לתאוות השלטון של המורדים. על הרלבנטיות העשויות של הדבר ראו בספרי לא בשם האל, מאנגלית: צור ארליך, ירושלים: מגיד, 2016, פרק טו: הרצון לעוצמה או הרצון לחיים, עמ' 253-268. הכוהן אינו מושל בעם; הוא מברך אותו. הוא המוליד שדרכו זורמות אלינו האנרגיות המחיות מאת הקב"ה. [לע דעתי עולה כאן שירו של דילן תומס "האון שְׁדָרְדָּה פְּתִיל יָרוֹק מְצַמֵּחַ אֶת הַפְּרָח". כשם שלשד-החיים מטפס דרך גזע העץ וענפיו כדי להניב פרחים ופירות, כך זורם כוח חיים אלוהי דרך הכהנים כדי להניב ברכה בקרב העם. הוא מחבר את האומה אל השכינה. משה ענה לקורח בשפה שהוא מבין, במפגן כוח. ה' ענה בדרך אחרת, והראה שמנהיגות אינה התנצחות אלא הצטנעות. סיפור קורח בכללותו מלמדנו על טיבה ההרסני של המחלוקת שלא לשם שמיים, דהיינו של המחלוקת לשם ניצחון. בעימות מסוג זה, המבוקשת אינה האמת אלא העוצמה, והתוצאה היא ששני הצדדים סובלים. אם ניצחת – הפסדת. אבל אם ניצחתי, גם אז הפסדתי, כי כשצמצמתי אותך צמצמתי את עצמי. גם למשה זה קרה: מרגע שנכנס לזירת ההתנצחות חשף עצמו להאשמות בסגנון "אֲתֶם הִמְתִּים אֶת עַם ה'". מחלוקת לשם כוח היא תרחיש שכולם בו המפסידים.

היפוכה הוא המחלוקת בשם האמת. אם ניצחתי, ניצחתי. אבל אם הפסדתי, גם אז ניצחתי, כי התבוסה בפני האמת היא סוג התבוסה היחיד שהוא גם ניצחון.

מפורסם ההסבר המובא בתלמוד לכך שהלכה בדרך כלל כבית הלל ולא כבית שמאי: "מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן? מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן". עירובין יג ע"ב. בית הלל חיפש את האמת, לא את הניצחון. לכן הקשיבו לדברי בעלי מחלוקתם, ואף לימדו אותם לפני שלימדו את מסורתם שלהם. בניסוחו הרהוט של המדען בן זמננו טימותי פֶּרִיס: "כל מבקשי הדעת באמת ובתמים, אתיאטיסטים או מאמינים, מדענים או מיסטיקאים, מאוחדים לא באמונה משותפת, אבל בקיומה של אמונה. סימנה הוא יראת הכבוד, מצוותה היא כיבוד השתיקה הנמלצת. כי יד אלוהים יכולה להיות יד אדם, אם נושיט אותה באהבה ובחמלה, וקול אלוהים יכול להיות קולנו, אם רק נדבר אמת. אלו הן שורות החתימה בספרו של טימותי פֶּרִיס היקום וכל אשר בו: דין וחשבון על מצב היקום(מ)ים, מאנגלית: עמנואל לוטס, אור-יהודה: הד ארצי, תש"ס, עמ' 287.

היהדות מכונה לעיתים "תרבות של מחלוקת" ראו ספרו של דוד דישון תרבות המחלוקת בישראל, ירושלים: שוקן, 1984. היא הדת היחידה הידועה לי שכתבי היסוד שלה – התנ"ך, המדרשים, המשנה, התלמוד, ספרי ההלכה הגדולים וספרות פרשנות המקרא – הם אסופות של מחלוקות. על כך תפארתה של היהדות. השכינה שורה לא בקול האחד המעומת עם קול אחר, אלא במכלול הקולות שבשיחה כתבתי על כך בהרחבה בספרי – Jonathan Sacks, Future – Tense, London: Hodder and Stoughton, 2009, 181-206.

במחלוקת בשם האמת שני הצדדים מנצחים, כי כל אחד מהם מעוניין להקשיב לדבריו של משנהו, ועל ידי כך הוא צומח. במחלוקת שהיא חיפוש משותף אחר האמת הצדדים משתמשים בתבונה, בהיגיון, בכתבים משותפים וביראת כבוד משותפת כלפיהם. הם אינם טוענים לגופו של אדם, אינם מסלפים, אינם לועגים ואינם נוקטים סחיטה רגשית. שניהם מוכנים לומר "טעיתי" אם כך יתברר. המנצח לא ינפח את חזהו, המפסיד לא יתייטר ולא יזעם. פרשת קורח היא הדוגמה

שלמה חזרה לבישת הגרביים הלבנים וצעף לבן בשבת ולבישת ה"רעזשוואלקע" (קפוטה, מעיל עליון מבד מבריק) בשבת, וכן לבישת שפנצע (אפודה לבנה). תחת האדמו"רים הנוכחיים החלו חלק גדול מהבחורים ללבוש מכנסיים קצרים וגרביים שחורים בשבתות. האדמו"רים נוהגים ללבוש סטְרָאָקֶעס בעקיטשע. הם לובשים רעזשוואלקע גם בימות השבוע.

אדמו"רי באבוב הדגישו את נושא הנגינה. רבי בן ציון הלחין למעלה ממאה ניגונים. בתקופתו היו בחסידות מלחינים נוספים בהם עזריאל מנדלבוים, אחיו החזן ר' יוסף מנדלבוים, הגה"ח ר' יחזקאל רוטנברג, ראובן פרץ קויפמן, הירש לייב בקון, אהרן מילר (אביו של בן ציון) וחיים דוד בלוס. בחסידות שרו גם ניגונים של מלחינים וחזנים אחרים, כמו ר' מאניש חזן ור' זיידל רובנר. החסידות שילבה גם ניגונים מחסידות דז'יקוב וניגונים אחרים מחצרות פולין וגליציה.

לאחר המלחמה הלחין רבי שלמה ניגונים חדשים. בהמשך התבלט בחצר המלחין משה גולדמן, שלחניו נפוצו גם מחוץ לחסידות. בחסידות נהוג שבטישים לכבוד שמחת בית השואבה מנגנים החסידים בכינורות בין הניגונים המפורסמים של החסידות: ניגון מצווה טאנץ שמקורו בצאנז, ותגלה ותראה (רבי שלמה השנל), יה ריבון (רבי בן ציון), מה אשיב (רבי בן ציון), ניגון באבוב (רבי בן ציון), ניגון חופה (עזריאל מנדלבוים), ברוך אל עליון (קויפמן), ברוך אל עליון (גולדמן), איזהו מקומן (גראמען, הגה"ח רבי יחזקאל שרגא ראטענבערג), צמאה המלחין משה גולדמן הוציא מדי שנה דיסק ב"מחנה שלוה" של החסידות. החסידות הוציאה מספר תקליטים בהם "שירי ציון" - 6 תקליטים ובהם ניגוניו של רבי בן ציון, "עת רקוד" (8 תקליטים), תקליט בשם "אה רביש" ועוד. החזן דוד ורדיגר הוציא תקליט של ניגוני באבוב. משפחות מילר וקעסלער הוציאו תקליט של ניגוני אביהם. בנוסף ישנו אוסף של כמה מאות ניגונים, המושרים על ידי זקני חסידים ששרו ניגונים שזכרו מצעירותם וכן תקליטים של ניגונים שהושרו בטיש.

מחלוקתו של קרח וסיבותיה

הרב יהודה עמיטל

הסברים רבים ניתנו בענין מחלוקתו של קרח: מה בדיוק הייתה טעותו, איך העז לצאת כנגד משה - העניו מכל אדם, ולטעון שהוא מתנשא, וכדומה. רש"י, למשל, כותב (ט"ז, ז): "וקרח, שפיקח היה, מה ראה לשטות זו? עינו הטעתו: ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו - שמואל, ששקול כנגד משה ואהרן..." אולם כל ההסברים שניתנו הם חלקיים, מכיוון שחסר בהם הסבר לדבר אחד: משה הבהיר לקרח ולעדתו כי אם יתברר שמושה הוא הצודק, ושה' בחר בו ובאהרן, כל עדת קרח תמות. כיצד זה ייתכן, שקרח ועדתו לא חזרו בהם למשמע איוס זה? ההסברים השונים יכולים להצדיק יצירת מחלוקת מלכתחילה, אך עדיין קשה להאמין שבעקבות סיבות אלו היו קרח ועדתו בטוחים בעצמם עד כדי התעלמות מן האיוס במוותם. ההסבר לכך הוא פשוט: מחלוקת עלולה להביא את האדם לידי איבוד כל היגיון ושפיות, לכך שהוא יהיה בטוח בצדקתו עד כדי כך ששום נימוק ושום איוס לא יזיזו אותו מעמדתו. ככל שהמחלוקת מתלהטת האדם נעשה משוכנע יותר בצדקתו שלו ובטעותם של החולקים עליו.

הגמרא (סנהדרין ו ע"ב) אומרת: "ולפני התגלע הריב נטוש" (משלי י"ד, י"ד) - קודם שנתגלע הריב אתה יכול לנטוש, משנתגלע הריב אי אתה יכול לנטוש". יעקב אבינו אומר: "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם בסודם אל תבוא נפשי בקהלם אל תחד כבודי כי באפס הרגו איש..." (בראשית מ"ט, ה-ו). רש"י מקשר את המילים "בקהלם אל תחד כבודי" למחלוקתו של קרח, וניתן לראות, אם כן, שיעקב קושר את מחלוקתו של קרח להריגת אנשי שכם על ידי שמעון ולוי. מחלוקת עלולה להביא אדם לידי אובדן שפיות עד כדי כך שיהיה מסוגל לרצוח את מי שאינו חושב כמותו. הגמרא בחולין פט ע"א לומדת מהפסוק "תולה ארץ על בלימה" (איוב כ"ו, ז') ש"אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם עצמו בשעת מריבה".

המשנה באבות (פ"ה מ"ז) אומרת: "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים - אין סופה להתקיים. איזוהי מחלוקת שהיא לשם שמים - מחלוקת הלל ושמאי. ושאינה לשם שמים - זו מחלוקת קורח ועדתו". כאשר יש מחלוקת שאינה לשם שמים עלולים להגיע למחלוקת מתלהטת, שיוצרת יריבות עצומה ושנאה בין שני הקבוצות עד כדי שכחת סיבת המחלוקת. וכעבור כמה שנים, כשחושבים: עד כך, מגלים שבעצם כל המחלוקת הייתה על דבר פעוט

והקלאסית למחלוקת המחריפה כדי חרפה. בית הלל ובית שמאי מזכירים לנו שאפשר אחרת. "מחלוקת לשם שמיים" היא מן האידיאלים הנאצלים של היהדות – יישוב עימותים מתוך כבוד הדדי וחיפוש ענין אחר האמת.

קרח – מלך בן או לא? (על ההפטרות)
הרב אורי שרקי שליט"א

שמואל מבקש לחזק את מעמדו של המלך. "ויאמר שמואל אל העם: לכו ונלכה הגלגל ונחדש שם המלוכה" (ש"א יא, יד). נראה הדבר שאכן שמואל משלים עם רצון העם להעמיד מלך בראשו, על אף התנגדותו לכך בשלב הראשון של פניית העם אליו (ח, ה). לפיכך מפתיעים מאוד דברי התוכחה של שמואל אל העם דווקא במעמד שבו הוא מחזק את שאול ומכנה אותו "משחיה" (יב, ג). תוכחתו, המלווה באות הקולות והמטר בימי הקציר, מביאה את העם להכריז: "כי יספנו על כל חטאתינו רעה לנו מלך" (יב, ט).

נראה שכוונתו של שמואל הנביא היא ליצור את התודעה הנכונה ביחס לממסד השלטוני. קיימת אצל כל מי שמתפלל להופעת מלכות ה' רתיעה מכל שלטון שהוא. האדמו"ר מסאטמר, ר' יואל טייטלבוים, היטיב לבטא את הרתיעה הזו בקביעתו שהעמדת ישות ממלכתית, אפילו דתית, לפני ביאת המשיח, מהוה מרידה במלכות שמים. אמנם דבריו אינם נכונים להלכה ביחס למדינת ישראל, מהסיבה הפשוטה שנצטוונו בתורת ה' להקימה (רמב"ן על סה"מ"ז הוספת עשין ד), כך שאינה עבירה כי אם מצוה, אבל יש ניצוץ של אמת בגישתו, והיא שיש לדאוג לכך שהמלכות לא תהווה חציצה בפני מלכות שמים, כי אם השתקפות של מלכות שמים.

מכל המאורע הזה מתבררת גם מהות תפקידו של הנביא לצדו של המלך, והוא: להתפלל. "ויאמר כל העם אל שמואל: התפלל בעד עבדך אל ה' א-לוהיך ואל נמות" (יב, ט). התפילה אינה נתפסת על ידי העם כהבעת משאלת לב, כביטוי לרגש דתי גרידא, כי אם כזכות ייחודית של הנביא. מאחר והוא היודע את ה', הוא זה שעליו מוטלת החובה לפנות אליו, ותפילתו תיענה. שלא כבחינוך הדתי הקלאסי, שבו מעורר המחנך את חניכיו להשתתף עמו בתפילה, מבין שמואל שמאחר והוא הנביא, עליו דווקא להתפלל. עמדה זו היא המפרנסת את הקשר עם ה', עבור חברה הנתונה למסגרת הפוליטית החוסמת את הגישה הישירה אל הא-לוהות.

אמנם אין הנביא ממלא את תפקידו של המלך, אבל בזכותו המלכות עומדת. נוכחות הנביאים בבית המלך מהוה מרכיב ביקורתי המאזן את דרכו של המלך. גם בשעה שאין נבואה בישראל, ואף כאשר הממסד השלטוני היה מצטמצם למימדים של ועד הקהילה, שבעה טובי העיר, עדיין קובעת ההלכה שיש צורך בהסכמת "אדם חשוב" על מנת שיינתן תוקף לתקנות הקהל. הסמכות המוסרית היא הנותנת נשמה לממסד הפוליטי.

גרוש יהודי צרפת, בלגיה וזולנד

באביב 1942 החלו הנאצים לגרש את יהודי מערב אירופה ומרכזה למחנות ההשמדה. את היהודים גירשה המשטרה המקומית בהולנד, בצרפת, בבלגיה ובשטחים כבושים נוספים, צרפת- ממשלת וישי (החלק החופשי בדרום צרפת) תמכה בגרמניה הנאצית והפגינה זאת באמצעות חקיקה. באוקטובר 1940 ומאוחר יותר ביוני 1941, נחקקו חוקים אנטי-יהודיים שכללו הגדרת היהודים, הדרתם מהחברה הצרפתית, שלילת פרנסתם, כליאת רבים מהם ורישום שמותיהם במשטרה. ביולי 1941 פתח משטר וישי בהחרמה מסיבית של רכוש יהודי, עסקים ובניינים. בין קיץ 1942 לקיץ 1944 כיהנה בצרפת ממשלה צרפתית שמערכת המינהל שלה שלטה, להלכה, על שטח המדינה כולה – גם לאחר שהגרמנים השתלטו על כל צרפת בנובמבר 1942. הגרמנים קיבלו סיוע רב מן הצרפתים כאשר באפריל 1942 מונה פייר לאוואל לראשות הממשלה. לאוואל דגל בהידוק שיתוף הפעולה עם הגרמנים, ובמאי כאשר לואי דרקייה דה פלפואה מונה ל"ראש המשרד הכללי לענייני יהודים בצרפת" החלה צרפת לשתף פעולה בשילוח יהודי צרפת להשמדה. אחד המפורסמים היה גירוש היהודים מפריז מכונה גם מצוד ולודרום ד'איבר בצרפתית: Raffle du Velodrome Hiver מ'מילולית "ולודרום החורף" התבצע ב-16 וב-17 ביולי 1942 על ידי משטרת צרפת על פי הוראות הנאצים, תחת שם הקוד "מבצע רוח האביב". 13,152 קורבנות נאספו ורוכזו במתחם "ולודרום ד'איבר" בפרז, ולאחר מכן נשלחו למחנה דראנסי הסמוך

תמוז

תמוז הוא החודש הרביעי במספר החודשים אחרי ניסן. שמו הובא מבבל והוא שם בבלי המציין אירוע מסויים הקשור עם בכיות, עומד בראש שלושת חדשי תקופת תמוז והוא בעצמו תמיד חסר. מזל- סרטן המתרבה במים באותו החודש, ושבתו לפי ה"ילקוט שמעוני" ראובן, שהוא הראש לדגל השני אליו הצטרפו שמעון וגד (ילקוט שמעוני שמות תי"ח). השם תמוז באכדית דומיו, אליל הצמחים והפריון בפולחן האלילי של בבל. דומה לפולחן "אדוניס" באלילות יוון ולפי אמונתם יורד תמוז בחודש הרביעי לשאול כשהכל מתייבש והנשים מבכות אותו כפי שנאמר ביחזקאל "והנה שם הנשים יושבות מבכות את התמוז" (ח, יד). לפי אמונה בבלי תפילה המובאת על ידי הסופר הבבלי בירוסוס, יבוא קץ העולם בחודש תמוז במזל סרטן. ואכן כל הסיפור הזה מקורו בגישת ישראל שראתה בחודש תמוז בו נשרף בית המקדש מעין סוף לעולם. דורשי השמות משתדלים לתת לתמוז מובן של נמס, הצתה, הסקה היות שבחודש זה הכל נמס מרב חום של החמה הבושרת אבל אף אחד לא מתכחש לעובדה שהפולחן האלילי הזה המסמל את היושב והחיים והמבוסס על בכיות ופולחני הסקה התפשט גם בישראל בעיקר בין הנשים כפי שזה משתמע מתוכחת הנביא הזועם על הנשים המבכות את התמוז.

על השאלה למה קיבלו בני ישראל את השם הזה ואף קדושהו בהכרזת החודש הבא עלינו לטובה ובתפילת יחדשהו הקב"ה, אפשר לענות שהחדירו אותו בתפילות ובתודעת העם כדי שכולם יידעו ויבינו את סבת החורבן, שירושלים נפלה בגלל פולחן האלילות, כפי שמדגישים הנביאים במקומות רבים ועובדה היא שעם החורבן אפסו בארץ כל הפולחנים האליליים ולא היה להם יותר זכר בשיבת ציון. כפי שחז"ל

ואומרים בסגנונם שעולי בבל הצליחו להמית את יצר הרע האלילי ולסלק אותו מן הארץ.

תמוז הוא חודש של צער ובכי, קינים הגה והי, היות שבחודש זה, בייז בו, עבדו בני ישראל את העגל ובגללו, נשתברו הלוחות, ובו בטל התמיד, והובקעה העיר, ושרף אפוסטומוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל (תענית ד').

חודש תמוז תמיד חסר ונחשב כחודש של בכיות, והימים מייז תמוז עד ט' באב נקראים בשם ימי המצרים, שהם ימי צער ומצוקה וצרות, שבהם בוכים הרבה ומשוועים לד', בבחינת "מן המיצר קראתי י-ה", ומספרם של אותם הימים הם כ"ו כמספר השם, הרומז על השתתפותו של הקב"ה בצרות ישראל, "עמו אנכי בצרה", אשר חז"ל מונים חמש צרות שקרו בייז בתמוז, אולם חמש הצרות הללו הן רק אבות של צרות ובעקבותיהן באו צרות עד בלי סוף, צרות של חורבן וגלות, סבל וייסורים והוא נמנה על שלושת החודשים תמוז, אב, טבת, שבהם דעך אור העולם השתלטה האפילה, וגדל הצער. ושנטריקונם הוא ט.ת.א. מספרם ת"י כמספר השנים שהמקדש עמד.

פיוט

שִׁירוֹ לְאֵל נְבוֹנִי שִׁירֵי רִנְנִי
שֶׁבֶת יְרֵאֵשׁ חֲדָשׁ יוֹם זֶה לְהַ

יְקַר שְׁמוֹ הוֹדִיעוּ לְפַל וְהַשְׁמִיעוּ
זְמִירוֹ הָרִיעוּ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ ה'

עַז [עוֹזֵר] לוֹ בְּמִקְדָּשׁוֹ תִּנּוּ חוֹשׁוּ לְדַרְשׁוֹ
הַתְּהַלְלוּ בְּשֵׁם קְדָשׁוֹ יִשְׁמַח לָב מִבְּקָשֵׁי ה'

קְדוּשִׁים שְׁמַךְ יוֹדוּ וְחִסְדֵיךָ יַגִּידוּ
אֶף וְהַלְלוּ יוֹדוּ שְׁמִים פְּלִאָה ה'

בְּאֵתֵי וְקִדְשֵׁי שְׁמֶךָ וְשִׁירֵיךָ שְׂרָתֵי
וְאֵלֶּה הַגְּדָתֵי [הַגְּשָׁתֵי] בְּפוּרִים לְהַ

פיוט זה מיועד לראש חודש החל בשבת והוא מושר בכמה מהקהילות הספרדיות בזמנים שונים של יום מיוחד זה. בחלק מהקהילות נוהגים לשיר את הפיוט לפני הוצאת ספר התורה, חלקן שרות אותו לפני קריאת ההפטרה המיוחדת לשבת וראש חודש, וחלקן שרות אותו בליל שבת. מעניין שהבבלים מבצעים שיר זה בלחן מתוך לחני ראש השנה, מה שמעיד אולי על החשיבות של מועד זה ועל הקשר שבין ראש השנה ובין יום ראש חודש החל בשבת. מלות הפיוט, הקורא לשיר ולהלל לה, פשוטות הן, ומבוססות על שיבוצים רבים, בעיקר מתוך מזמורי תהלים הנאמרים בקבלת שבת.

שִׁירֵי רִנְנִי – השירים שאני מרנן ושר. **יְקַר שְׁמוֹ** – כבוד שמו. הביטוי 'כבוד שמו' נפוץ בתהלים. לשם האקרוסטיכון שינה המשורר למקבילה הארמית, יקר. **יְקַר שְׁמוֹ... זְמִירוֹ הָרִיעוּ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ ה'** – לפי לשון הפסוקים בתהלים (סו, א-ב) הָרִיעוּ לְאֵלֵהֶם כָּל הָאָרֶץ. זְמִירוֹ כְּבוֹד שְׁמוֹ שִׁימוֹ כְּבוֹד תְּהִלָּתוֹ; וכן - זְמִירוֹ לְהַ בְּכִנּוֹר בְּכִנּוֹר וְקוֹל זְמִירָה. בְּהַצְלָאוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ ה' (תהלים צח, ה-ו) **עַז לוֹ בְּמִקְדָּשׁוֹ תִּנּוּ** – שבו את ה' ואת גבורתו. צירוף זה נשען הן על הפסוק מתהלים סח, לה תִּנּוּ עַז לְאֵלֵהֶם עַל יִשְׂרָאֵל גְּאֻנָּתוֹ וְעַז בְּשִׁחֲקִים, הן על הפסוק מתהלים צו, ו-ז הוֹד וְהִדְרָה לְפָנָיו עַז וְתִפְאָרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ. הָבוּ לְהַ מְשִׁפְחוֹת עֲמִים הָבוּ לְהַ כְּבוֹד עַז. **חוֹשׁוּ לְדַרְשׁוֹ** – מהירו לבקש ולחפש אותו. **הַתְּהַלְלוּ בְּשֵׁם קְדָשׁוֹ יִשְׁמַח לָב מִבְּקָשֵׁי ה'** - פסוק הוא מתהלים קה, ג ומדברי הימים א טז, י (בפסוקים הסמוכים לפסוקים אלו יש קריאה לדרוש את ה' ועוזו, הנזכרים בפיוט לפני השיבוץ). **קְדוּשִׁים שְׁמֶךָ יוֹדוּ** – עם ישראל הקדוש יודה לשמך. יש כאן פרפראזה על הפסוק מתהלים צט, ג: יוֹדוּ שְׁמֶךָ גְדוֹל וְנוֹרָא קְדוּשׁ הוּא. **וְחִסְדֵיךָ יַגִּידוּ** – יספרו את חסדיך וטובותיך. לפי תהלים צב, ג: הִתְגַּדְּדוּ בְּבִקְרָתְךָ וְאֶמְוֹנֶתְךָ בְּלִילוֹת. **יוֹדוּ שְׁמִים פְּלִאָה** – בני אדם יודו על פלאך לך ה', השוכן בשמים. אפשרות אחרת: אף השמים עצמם יהללו ויודו על נפלאותיך, כפי הפסוק בתהלים פט, ו: יוֹדוּ שְׁמִים פְּלִאָה ה' אֶף אֶמְוֹנֶתְךָ בְּקִהַל קְדוּשִׁים. **וְאֵלֶּה הַגְּדָתֵי [הַגְּשָׁתֵי] בְּפוּרִים לְהַ** – ואת השירים וההילולים האלה הגדתי והגשתי לה', כראשית תנובת השדה.

מספר האגדה

מדרש קהלת רבה, פרשה ג, דרשה במדרש דברים רבה, פרשה ט, דרשה אמדרש ילקוט שמעוני למשלי, רמז תתקמו.

ולמקומות נוספים, לקראת שילוחם **למחנות ההשמדה** בין 1942 לקיץ 1944 שולחו לאושוויץ-בירקנאו קרוב ל-76,000 יהודים מתוך 330,000 היהודים שחיו בצרפת, ביניהם ילדים רבים.

בלגיה- ביולי 1942 החל ריכוזם של יהודי בלגיה במחנה המעבר מכלן (מלין, Malines). תחילה רוכזו מי שנחשבו ליסודות א-סוציאליים וכן יהודים בעלי נתינות זרה וגורשו באוגוסט לאושוויץ-בירקנאו. ריכוזם של יהודים בעלי נתינות בלגית לקראת גירוש הופסק למשך שנה הודות להשתדלותם של המלכה האם אליזבת וגורמים נוספים, ואולם בספטמבר 1943 כללו הגירוישים לאושוויץ גם יהודים ילידי בלגיה. הגירוישים נמשכו עד לאחר נחיתת בעלות הברית בנורמנדי. בין המגורשים בטרנספורט האחרון מבלגיה, שיצא בקיץ 1944, היה הצייר יליד גרמניה, פליקס נוסבאום. כ-29,000 מתוך 65,000 יהודי בלגיה נספו בשואה.

הולנד- בסוף 1941 הודיעו השלטונות הגרמניים למועצה היהודית ("יודסה ראט") על פתיחת מחנות עבודה ליהודים. הייתה זאת הסוואה להכנות לשילוח היהודים. בינואר 1942 החל גירושם של יהודי הולנד, בעיקר מרצועת החוף לאמסטרדם, למחנה וסטרבורק (Westerbork). החל מינואר 1943 גורשו יהודי הולנד גם למחנה חדש שהוקם בקרבת העיירה ווכט (Vught). ביולי 1942 החל שילוחם של יהודי הולנד מווסטרבורק לאושוויץ במסווה של שילוח למחנות עבודה בגרמניה. רוב עובדי המנהל העירוני ההולנדי, עובדי הרכבות והמשטרה ההולנדית סייעו בשילוח היהודים להשמדה. הגירוישים האחרונים מהולנד יצאו בספטמבר 1944 וגורשו בהם יהודים לאושוויץ-בירקנאו, לטרזין ולברגן-בלזן. כ-107,000 יהודים מכלל 140,000 יהודי הולנד נספו – כ-80 אחוזים מכלל היהודים שישבו בהולנד בעת הכיבוש הגרמני, האחוז הגבוה ביותר במערב ארופה. יש תולעים זאת בסיוע הרב שקבלו מהגרמנים מההולנדים, בצד העובדה כי היו הולנדים רבים שהצילו יהודים אף זאת באחוזים גבוהים מאחרים.

גזירות קניא

פרעות שביצעו הקתולים נגד יהודי בספרד בשנת ה'קנ"א (1391). רבים מהיהודים לא עמדו בכפייה להתנצר, ונטשו את אמונתם. עם שוך הפרעות מינתה הממשלה ועדות חקירה, אך לא נקטה פעולות של ממש נגד הפורעים, שחלקם נמנו עם השכבות הנכבדות. גזירות 1391 פתחו תקופה של לחץ כבד על יהדות ספרד להתנצר, ועד ויכוח טורטוסה ב-1414 ואחריו התנצרו בין 33% ל-60% מתוכה, כשהם יוצרים אוכלוסיית מראנוס עצומה. המומרים נותרו כיחידה חברתית מובחנת שהוסיפה לעורר את חשדם וקנאתם של "הנוצרים הישנים".

בסוף המאה ה-14 גברה המתחות בין המלוכה לאצולה, בין העירוניים לבין עצמם ובינם לבין האצולה, וכן בין האיכרים לאדונייהם. היהודים נמצאו בתווך, בין המחנות הניצים, וסבלו מתגרת ידם של כולם. בשנת 1378 הטיף סגן הבישוף פראן מרטינו מהעיר אסיחה (Ecija) לבודד את היהודים בעיר סביליה ולהרוס את בתי הכנסת שלהם. בראש חודש תמוז ה'קנ"א, 4 ביוני 1391, פרצו פרעות בעיר, יהודים נרצחו ובתיהם הוצתו. רבים מאנשי הקהילה מתו על קידוש השם ואחרים נמכרו כעבדים לערבים או השתמדו.

במהלך חודש יוני עבר גל החורבן והשמד מקהילה לקהילה והגיע לכל רחבי חצי האי האיברי: מאנדלוסיה לקסטיליה ומשם לולנסיה, בה נרצחו מאתיים וחמישים איש תחת הסיסמה: "היהודים חייבים להתנצר או למות". הפרעות הגיעו עד לאיים הבלאריים, ובהמשך גם לקהילות קורדובה ומדריד. קהילות שלמות חרבו, כמו קהילת ברצלונה. בטולדו נרצח רבי יהודה נכד הרא"ש עם משפחתו ותלמידיו.

חואן הראשון, מלך קסטיליה מת בשנת 1390, ובנו אנריקה השלישי, מלך קסטיליה היה קטן מכדי למלוך. השלטון, שהיה נתון בידי אפוטרופוסים, היה חלש ולא הצליח למנוע את התפשטות המהומות.

מחמת הייאוש והסכנה היו שהמירו את דתם. הבולט בין היהודים המומרים היה שלמה הלוי מעיר בורגוס שבקסטיליה שהפך כעבור זמן לאיש דת נוצרי חשוב ולמטיף נגד היהודים. הוא עלה לדרגת כהונה נוצרית וחיבר ספר ושמו "חקירה ודרישה של הכתובים" (Scrutinium Scripturarum) ובו הסביר מדוע הפך לנוצרי. הוא

חיוה דעתו כי גזרות קנ"א גרמו ליהודים גלות את "דת האמת". הוא המליץ להמשיך בהשפלת ודיכוי העם היהודי. לעומת זאת, רבים מהמומרים הוסיפו לראות עצמם יהודים לכל דבר, ונהגו כנוצרים רק כלפי חוץ; דוגמה בולטת לכך הוא הפילוסוף היהודי רבי פרופייט דוראן, שנאלץ להתנצר במהלך הפרעות אך שמר על זהות ואמונתו היהודית, ואף המשיך לכתוב ולפרסם לאחר מכן בעילום שם דברי פולמוס לטובת היהדות וחיבורים לגלגניים נגד הנצרות.

הפילוסוף הגדול רבי חסדאי קרשקש, שהיה ידיד המלך, ניסח את המצב באומרו: "מכל רכושנו לא נשאר לנו בלתי גוויתנו, ובכל זאת לבנו יהגה אימה ועינינו אל אבינו שבשמים". לגבי ההשתמדות משער יצחק בער, שדווקא העשירים והמשכילים היו נוחים יותר לנטוש את דתם, שבה האמינו אמונה פילוסופית, זאת לעומת פשוטי העם שדבקו בה מתוך אמונה תמימה.

גזירות קנ"א הן שיצרו את המוני האנוסים, אלו שהמירו דתם בעל כורחם, והדוקטרינה הנוצרית שללה מהם את האפשרות לחזור ליהדות (אף שלא תמכה בהמרתם בכפייה מלכתחילה).

רבי שם טוב אבן שם טוב (הראשון) ראה בהמרת הדת ההמונית תוצאה של הגישה הפילוסופית לאמונה, וטען שאלו שהחזיקו באמונה תמימה נשארו איתנים בדתם למרות הגזירות. גזרות קנ"א הובילו לגל הגירה גדול מחצי האי האיברי. דוגמה לכך היא משפחת אברבנאל שהיגרה מסיביליה לפורטוגל אחרי המרת שמואל אברבנאל בימים הסמוכים לגזרות קנ"א. תחילה הלכו המהגרים לפורטוגל ובהמשך פנו רובם לצפון אפריקה ואפילו למדינות בספרד מחוץ למסגרת המלוכה של אראגון, קסטיליה ונווארה.

בין המהגרים הידועים שהגיעו לצפון אפריקה יש לציין את הריב"ש (ר' יצחק בר ששת) והרשב"ץ (ר' שמעון בן צמח דוראן) שהיו למנהיגי הרבניים החשובים של קהילת אלג'יר. למהגרים היהודים-ספרדים הייתה השפעה עצומה על הקהילות היהודיות בצפון אפריקה והם הביאו לתחייה תרבותית בקרב יהודי האזור.

ימי המאה ה-15 היו ליהודים מעין אתחלתא דגאולה. נפילת קונסטנטינופול, היא "רומא השנייה", בידי הסולטאן העות'מאני מהמט השני ב-29 במאי 1453, ואותות שנראו בשמים באותם הימים סייעו לאמונות העממיות על לידת המשיח במזרח, ולכן אנו עדים להתערורות בקרב האנוסים להגר לשטחי האימפריה העות'מאנית באותם הימים. כנראה יצאו לאמירות גרנדה המוסלמית, משם לנמל מאלגה ובאוניות לאיטליה וללבנט. השיבה ליהדות מחוץ לגבולות ספרד נקטעה בשנת 1487 עם הקמת האינקוויזיציה.

כך פנו מהגרים לארץ ישראל. עם זאת, מספר העולים לארץ ישראל בעקבות הגזרות ולאורך המאה ה-15, היה קטן למדי. רק לאחר הגירוש מספרד בשנת רנ"ב (1492) החלו להגיע לארץ ישראל גלי עלייה גדולים מחצי האי האיברי...

חלק קטן מן הנמלטים הגיעו לציכיה (כמו הלוויים בני משפחת הורוביץ) ולמזרח אירופה דרך נדודים יבשתיים או באמצעות ספינות ששטו מנמלי פורטוגל

1. יצהר 2. שלא להזכירו במחלוקת 3. משה 4. שמואל 5. מזה שמשה מחזר אחריהם 6. שעמדו בקומה זקופה לחרף ולגדף 7. עשרה, הארץ 8. ב' 9. השקד 10. 40, 60 11. חובטו, לשרוף 12. לגדולה, לרבו 13. מסריח 14. הלוי

למתקדמים:

1. יצהר, עמרם, קהת 2. התאוה 3. נדב ואביהוא 4. המחלוקת, לתפילה 5. רש"י: לנקר את עינינו; ראב"ע: לנקר את עיני העם 6. משה ושמואל 7. הביטוי "כל האדם" אמור רק על אלה שנמשכו אחריו במחלוקתו ולא בניו 8. קרח, יוסף 9. אתם גרמתם מותם בכוונה, כי אסור היה להם להקטיר 10. הקטורת 11. הראשון – שלא חלה עוד אדם; בשני – שנרפאו החולים במגפה 12. א. הציץ ב. מול בני ישראל 13. מתנה, תפארת 14. 24

ספורים לשבת

רבי זושא מאניפולי ורבי אלימלך מליז'נסק מצאו את עצמם יום אחד מושלכים לבית הכלא העירוני, כמובן על לא עוול בכפם אלא מתוך עלילת רשע. בתא מצחין בבית הכלא ישבו השנים במצוקה נוראה, כשבתאם ישבו וחברו פושעים גויים. לא די בכך אלא שהסוהרים הוסיפו שמן למדורה והניחו באמצע תא מגוריהם דלי של שירותים!... כך שהאחים לא יכלו ללמוד תורה ולא להתפלל. כשהגיע זמן מנחה החל אחד האחים לבכות, הביט אליו אחיו בפנים שוחקות ואמר לו: גם כשאינך יכול להתפלל בגלל הצחנה אתה מקיים מצוה, ומצוות יש לקיים מתוך שמחה... אם כן, יש לנו סיבה לשמוח ולרקוד, מה לך עצוב?... קום לרקוד!... החלו שני האחים לרקוד כשאליהם מצטרפים כל היהודים שבבית הסוהר. השירה והריקודים הרקיעו שחקים עד שהאסירים הגויים התפלאו: לשמחה זו מה עושה?... ובמסדרונות בית הסוהר נשמעו קולות: היהודים שמחים!... היהודים שמחים!... הגויים שואלים על מה ולמה ותשובה אין!... היהודים עסוקים בשירה וריקודים ואינם עונים, רק הצביעו על הדלי.

זמרת החסידים וקולות הריקודים הגיעו למנהל בית הכלא, וכששאל לסיבת הרעש והריקודים, ענו לו שבגלל איזה דלי שנמצא באחד התאים היהודים שמחים. צעק המנהל: הוציאו את הדלי משם תיכף ומיד. מיד נענו הסוהרים לפקודתו והוציאו את הדלי. לפתע פתאום

נפסק הרעש פסקו הריקודים, והיהודים החלו בהתרגשות את תפילת המנחה...

מניטו, הרב יהודה ליאון אשכנזי, נהג לומר: "רב שאין לו חוש הומור הוא רב לא רציני."

כשביקר קיסר גרמניה וילהלם השני בירושלים בשנת 1898 הוא הזמין לפגישה את רבני העיר ביום השבת. האירוע היה היסטורי והכל היו נרגשים לקראת ביקורו, ואף ביקשו להסתייע בקיסר למען חיזוק היישוב היהודי בירושלים. בין האורחים היה הראשון לציון הרב יעקב שאול אלישר (יש"א ברכה) שהגיע בלבושו הרשמי וההדור. הוא הוצג בפני הקיסר, השניים שוחחו מעט ותוך זמן קצר מצא הרב חן בעיני הקיסר, וכמחווה של ידידות הוא העניק לו סיגריה במתנה. הרב יעקב שאול אלישר היסס לרגע ולא ידע מה לעשות שכן הקיסר ציפה שהרב יעשן עמו את הסיגריה אולם הדבר אסור בשבת. לאחר רגע, חייד הרב, הוציא קופסא נאה וביקש מהקיסר להניח בה את הסיגריה. הקיסר נעלב והראה פנים חמוצות "וכי לא תעשן עמי?! הוא שאל. חייד הרב יעקב שאול אלישר ואמר "את הסיגריה הזו איני מתכוון לעשן לעולם, משום שהיא תמיד תזכיר לי אותך". הקהל פרץ בצחוק והקיסר חייד חיוך גדול.

כמה ימים לפני חתונתו הוזמן חכם יעקב מזרחי להיפגש עם אבי כלתו המיועדת, ראש הישיבה בכורדיסטן הרב שמואל ברזאני. משנכנס החתן, הושיב אותו המחותר ואמר לו: "הסכמתי ברצון לחתונתך עם בתי אסנת, אך יש לי תנאי אחד לחתונה." נבהל החתן ושאל: "ומה התנאי?" השיב לו הרב ברזאני: "בתי אסנת היא בעלת נשמה מיוחדת וכל השנים ישבה בין החכמים ועסקה בתורה. אני מתנה את חתונתכם בכך שתאפשר לה להמשיך ללמוד תורה כאוות נפשה." "ודאי שאני מסכים! כוחה בתורה רב, ואני מבטיחך שאני בעצמי אלמד איתה." הרבנית אסנת ובעלה הרב מזרחי הקדישו ימים ולילות ללימוד התורה, והיא לימדה בישיבה לצידו של בעלה. לימים כשנפטרו אביה ובעלה הפכה לראשת הישיבה.

שבת שלום

